

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

ГОД. XLIX

1 ЈУНИ 1931

БР. 11

САДРЖАЈ:

<i>О народном здрављу — Д-р Милослав Стојадиновић, пот- председник Општине београдске</i>	721
<i>Култура и чистота — Сима Пандуровић, шеф Културног отсека О. Г. Б.</i>	724
<i>Станбено питање и асанација Београда — Д-р Сергије Рамзин, шеф Јавне хигијене О. Г. Б.</i>	727
<i>Чистоћа и сузбијање заразних болести — Д-р Милош Бајшански, епидемијски лекар О. Г. Б.</i>	734
<i>Београдски попис становништва 1929 год. — Д-р Лаза Костић, проф. универзитета</i>	739
<i>Мишљење о организацији и раду музеја Општине бео- градске — Проф. Д-р Ј. Дероко</i>	743

Комунална хроника:

<i>Отварање филијале Општинске штедионице</i>	747
---	-----

Културна хроника:

<i>Међународна конференција жена за мир и разоружање</i>	749
--	-----

Друштвена хроника:

<i>Хумано друштво службеника управе трамваја и освет- љења О. Г. Б.</i>	756
---	-----

Прилози за историју Београда:

<i>Како је постао Београд? (наставак) — Михаило С. Пе- тровић, новинар.</i>	758
---	-----

Службени део :

Рад Општинског одбора :

Записник Одборске седнице од 16 марта 1931 год.	764
Извештај о раду Општине београдске у 1930 год.	772
Списак одобрених планова од 22 априла до 24 маја 1931	779
Службени огласи	781
Приватни огласи	

БЕОГРАДСКЕ

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Изази двапут месечно	Београд, 1. јуни 1931.	Година XLIX — Број 11
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . . 80.— дин. Преплату слати на чеков, рачун бр. 54.300 Поштан. Штаб. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. В.	Уредништво и администрација: улица Краља Петра број 26/III Телефон 63-27

Др. Милослав Стојадиновић,
потпретседник Београдске општине

О народном здрављу*

У име Општине београдске могу да изразим своје пуно задовољство што је поново узета иницијатива да се јавно и на овако свечаном скупу, манифестује како потреба чувања народног здравља као првог и главног услова за одржање и напредак нашег народа, тако исто и наша свеопшта решеност да истрајемо на путу тога разумног стремљења. Учестане манифестације ове врсте у последње време треба нарочито подвући као подстрек свима нама за даљи рад у будућности и као пуну залогу да ће услови народног живота којима тежимо да дамо далеко бољи, рекао бих идеалнији облик, фактички бити једног дана и остварени. Зато што је у питању један велики идеал, Општина је и одлучила да у заједници са Друштвом за чување народног здравља приреди ову значајну манифестацију, у пуној нади да ће покрет овако смишљеног националног стремљења да се увеличава из дана у дан, док се не буде претворио у покрет широких народних маса. Оно што је важно код решавања ових питања и битно у покрету који се ствара у циљу корените измене услова за живот, здравље и рад нашег народа, то је сам покрет у начину вођења једне велике акције, која, пре него што смо и могли наслућивати, прелази из руку појединаца на широке слојеве народа ради којих је и покренута. Пробуђене у својој новој свести и задахнуте гвозденом вољом да буде боље, масе народа јављају се као носиоци програма за чување

народног здравља, а то учешће народа које потиче из сопствене свести о дужностима и осећања потребе рада у правцу побољшања услова живота и здравља, најбоља је залога за измену здравственог стања на боље. Ми не кријемо да здравствено стање није идеално нити треба да га прикривамо тамо где се његова измена намеће сама од себе. Напротив у нашој готовости да указујемо прстом на све недостатке треба гледати духовну надмоћност људи који тек кроз та преимућства иду ка своме савршенству. Јер докле се не констатује постојање једног зла не може се приступити ни његовој измени, што важи нарочито када је у питању чување народног здравља, на коме смо пољу у последње време, ван сваке сумње, урадили врло много. Ако у овим данима тежимо да дамо новог импласа својој активности то показује, поред наше добре воље, свести и увиђавности, тако исто и постојање здравственог стања чија се позитивна измена намеће сама од себе држави, самоуправним телима, хуманим и културним друштвима па и појединцима. Сви ми скупа, потпомогнути од државе и добрих основа које нам она већ пружа својим савременим законодавством, можемо доћи до крајњег циља не заборављајући никада истину коју бих опет желео да поновим, да је покрет за чување народног здравља у онолико снажнији и сигурнији у погледу остварења својих крајњих тежњи у колико је више поштен свесним учешћем широких народних маса. Најбољи пример зато пружа здравствено задругарство које је у последње време узело веома значајне размере.

Још у Библији стоји написано да је у здравом телу и душа здрава. Интересантна је ствар да вера, која је сва у метафизици и апстракцијама живота, поставља захтеве овако материјалне природе свдећи их на те-

*) Предавање, које је г. Др. Милослав Стојадиновић, претседник општине Београдске, одржао на Свечаној академији Недеље здравља и чистоће, коју је организовала Београдска општина и Југословенско друштво за чување народног здравља, а која је одржана 21 маја т. год. у свечаној сали београдског универзитета.

жињу чувања здравља као услова за здрав изражај људског духа. Никакво чудо што се то чини. Ствар која на први поглед изгледа тајанствена постаје јасна од момента ако се правилно схвати тесна, узрочна веза између тела и духа. — Од вајкада се мешају и међусобно условљавају дух и тело. У филозофији ни један правац па ни они који кулминирају у метафизици и теологији не негирају чување народног здравља као услова за шири напредак људског духа. Чак и Маркс коме се пребацује једностраност материјалистичког схватања историје није негирао духовну културу. Он у своме најзначајнијем делу вели да је иста потреба духа као и стомака и да обе те потребе теже да буду задовољене у подједнакој мери. Тако бисмо могли вазда набрајати разне супротне правце у филозофији и науци утврђујући увек једно исто: да је за снажно испољавање стваралачког духа први и главни услов здравље човека, здравље као услов за снажну државу, општину, привреду, као и све друге јавне и приватне установе чији рад води општем добру.

Ако држава свим силама помаже покрет ове врсте то бива зато што је она уверена да њена снага, и изражај те снаге у свима правцима, почива на здрављу целине а не само појединаца. Тиме је све речено тако да нису потребна ближа тумачења оног великог и смишљеног државног старања које се испољава у читавом низу посредних и непосредних мера. Важно је да постепено напуштамо област апстрактног схватања и једностраног упућивања моралних савета онима чије здравље треба заштитивати одређеним мерама и да тежње ове врсте вежемо за конкретне захтеве и слијемо их у један шири програм који би се сав исцрпљивао у борби нашој за остварење идеала чувања народног здравља. Пријатно ми је утврдити чињеницу да се тај програм формулише све више. У колико се тиче оног општег оквира, држава га је поставила свесна своје дужности и обзира да њена снага почива на здрављу свога народа. Она је то учинила и снажењем покрета у народу, који је организован у савршеном облику здравственог задругарства. Не може довољно да се нагласи велики значај здравственог задругарства ношеног снажним племима нашег народа са села. Американци, Енглези, Данци и други народи код којих је кооперативни систем далеко развијенији, са дивљењем посматрају овај покрет наших сељака, долазе да га студирају на лицу места и да се ту напајају снагом која је била и остала нешто специфично наше. Јер овај облик задругарства не постоји код других народа; он је поникао на нашем националном тлу и остао наша тековина, наш понос и нада. Ова приватна иницијатива на бази ко-

оператива сељака дала је до сада одличне резултате. Верујемо да ћемо успети да и последње село увучемо у здравствени покрет и да ће сељак кроз ту врсту самопомоћи а ослањајући се сада и на благонаклоност државног старања, успети да препороди село и да изведе реформе које су потребне за здравље народа. Треба ићи у села и видети шта је све здравствено задругарство учинило на овом пољу. Удружени сељаци подигли су здравствене и културне домове, болнице са организацијом лекарске службе и апотекама, извели сеоску канализацију, подигли вештачка ђубришта и увели све што је у вези са асанацијом села. Треба видети и дивити се раду који се оснива на чисто приватној иницијативи и свести сељака, која је за свако поштовање. Не потцењујући ни мало градове и градске сталеже, али ми у овоме случају имамо посла са једном снажном иницијативом села, једним чисто конструктивним изражајем снаге сељака чији пример треба да да ширег потстрек варошанима за рад у правцу побољшања сопственог живота. Ја поново изражавам своју наду да ће сељаци, ношени својим стваралачким генијем, на пољу здравственог задругарства дати још савршене облике чувања народног здравља и изменити у основи село како у здравственом тако исто привредном и опште културном погледу. Сељак је био и остаје свесан тога, да је здравље само средство докле је циљ искоришћавања здравља за све облике продуктивног рада па било материјалне природе или духовне. Наша држава је кроз своје ново законодавство санкционисала здравствени покрет сељака, што је било потребно и с обзиром на чињеницу да у том покрету учествују најшири слојеви народа. Речено је да незадовољство људи долази отуда што писани Закони остају у назад докле живот друштва одмиче снажно напред. Наша држава, као што видимо, не само што граби да не изостане иза културних покрета који се одигравају у развоју народа него им даје импулса смишљеним мерама и старањем у опште које има за циљ свеукупни препорођај. У том своме разумном стремљењу она ће помагати и све друге, сличне иницијативе без обзира на околност да ли долазе са села или града.

Док тако стоји на селу у варошима је, на жалост, много горе, не узимајући у обзир неколико већих градова чија примерна здравствена организација заслужује пуно признање. И вароши би требале да се прену из сна и да и саме организују акцију за измену нехигијенских прилика. Село се, ето, отрже кроз здравствено задругарство и ради са енергијом достојне дивљења али варош заостаје, — она која је по природи свога положаја, по својој социјалној и културној струк-

тури, на послетку целим својим диференцираним бићем, лакше покретним и приступачнијим културним тековинама далеко позванија да предњачи и на овом пољу ствари. Не претерујем ако кажем да нечистоћа у варошима апстрахујући пиједине градове даје озбиљног повода за размишљање како ово зло треба искоренити. Уз то приватна иницијатива у варошима готово и не постоји. Треба обезбедити варошима зеленило, игралишта за децу, купатила, паркове и, пре свега, стварати бољи тип дворишта са лепим баштицама које су готово сасвим ишчезле ступањем на сцену кућа касарског типа као и кућа у опште које служе за ренту. Београдска дворишта специјално, са малим изузетцима, треба да претрпе корениту измену. На њима нема ни зеленила, ни сунца, ни ваздуха. Применом рђавог система грађевина ствара се пакао за живот будућих генерација, а то је сува штета за појединца, за породицу, општину и државу. Морамо тежити трансформацији дворишта у баштице и у те сврхе организовати иницијативе, где је од особите важности учешће мајке и жене у опште. После рата ја сам и сам дуже време становао у радничким становима пред којима је стајало велико слободно двориште прљаво и загађено. За дивно чудо да се ни једна породица није нашла која би обрађивала двориште пуно корова и прљавштине у којој се гушило безброј мале деце, нити је општина давала потстрека да се то учини на њеном имању. У ствари обрада дворишта у виду парка или баште није стајала никаквих жртава, ни материјалних ни других, да се само није оскудевало у доброј вољи и смислу за добрим и лепим. Ово питање боље обраде дворишта како у Београду тако исто и у осталим варошима треба једном да се постави као врло важно за одржавање здравља градског становништва, које би морало да покаже више активности и љубави према себи и својима. У томе смислу чак није ни потребна сугестија од стране Општине, него нека сами сопственици узму иницијативу у своје руке, а нарочито жене и нека допринесу одржавању и чувању народног здравља на начин који не претставља никакве тешкоће.

У погледу културе станова наши људи и жене могу много да учине и не чекајући помоћ са стране. Ја нарочито на данашњи дан здравља и чистоће истичем значај приватне иницијативе у чијем буђењу гледам услов за измену стања на боље. И ако питање станова означава један од највећих социјалних про-

блема садашњице за чије је потпуно решење потребно учешће државе и општине ипак бисмо пали у грешку искључивањем приватне иницијативе као важног чиниоца у решавању тога проблема.

Беома је важна и морална страна питања које додирујемо у овом краћем излагању о чувању народног здравља. Није претерано рећи да постоји тесна каузална веза између духа и тела, између здравља и моралних особина друштва. О тој не мање привлачној теми дало би се говорити посебно и увек у прилог гледишту о потреби чувања здравља као услова за морални препорођај народа. Ја је овога пута само додирујем.

Наша привреда такође има нарочитог интереса да се народно здравље очува у најширем облику. Болестан човек представља терет за друштво и привреду, као што је здрав човек њен помагач у најширем смислу. Привреда треба здраве људе, здраве у моралном и сваком другом погледу, који јој једино омогућавају да се снажно развија и дође до свога највећег просперитета. Зато су од вајкада представници привреде били носиоци покрета за чување народног здравља, па је желети да они то и код нас буду у још јачој мери.

Општина као таква стоји у центру обавеза за чување народног здравља и она те обавезе не може и не сме пренебрегнути а да се не огреши о своје најсветије дужности. Општина обавља послове који су приступачни сваком грађанину и подложни њиховој контроли и утицају; она је по сили законских прописа и иначе први и непосредни помагач болесних грађана, услед чега је и најпозванија да помаже чување народног здравља а у вези тога и све иницијативе које воде томе циљу. Према томе није случајно нити израз спонтаног расположења ако се ја овде јављам кад претставник Општине и ако Општина и сама учествује у иницијативи на организовању овога дана, него је све то вршење најосновнијих дужности које намеће потреба живота и обзир према народу чије здравље тежимо да подигнемо до завидне висине снаге и полета. Радећи на чувању народног здравља ми радимо на проширењу оних услова из којих ниче могућност за свестрани прогрес народа. Отуда и тај рад на остварењу начела чувања народног здравља значи одговорити светим дужностим које на нас ставља друштво и држава сада и у даљној будућности.

Култура и чистота

У „недељи здравља и чистоте“ коју је београдска општина приредила у интересу свога грађанства, није рђаво сетити се да чување здравља и одржавање чистоте иду упоредо са неговањем културног живота друштва и појединца. Шта више, цео свет, можда мало неодређено, али тачно, тако и осећа, сматрајући да је *чистота* главна одлика, *атрибут* културног живота, каткада чак и сама *култура* — друго име за једну исту ствар. Отуда ће се у критици културнога стања једне средине прва замерка дотичати степена чистоте која у њој влада; и обрнуто прва похвала једнога друштва поћи ће са исте тачке гледишта. Нико, свакако, није чуо да је ма ко паметан и озбиљан тврдио да су Швајцарска, Скандинавија, Холандија, Немачка, Француска или Енглеска, некултурне земље. И ако, иначе, у степену културе њихових народа има знатне разлике, људи су видели и запамтили да су њихови домови, ресторани, паркови, затвори, њихове канцеларије, болнице, улице, железнице и њихова превозна средства *чисти*, и зато се они третирају као културни народи и културне земље.

На жалост, и сасвим обратно, ми смо ретко имали част да чујемо похвале о степену културног живота у Турској, Индији, Русији, Румунији, Бугарској и сличним. Ма да у овим источним земљама има доказа и манифестација високог културног живота, ипак се Исток, — обухватајући све те земље и народе — по општем, популарном мишљењу, налази на нижем степену културе од Запада. То мишљење, као сва популарна, раширена мишљења, није у целини тачно. Па ипак, оно садржи један део истине. А истина је од прилике у овоме. Култура није прост него сложен, чак и врло сложен појем. Зато се каткад и специјално говори о спољашњој и унутрашњој култури, о култури тела и култури душе, — кад је реч о појединцу; о материјалној и духовној култури разних средина и разних народа; о индивидуалној и социјалној култури једнога времена или једне расе. Очевидно да се те ствари, и ако у вези и сталноме односу, не смеју мешати и узајамно

заменајивати. Према томе, ако културне тенденције, сталне и опште у свакоме човеку и свакоме друштву, дефинишемо као тежњу за што пријатнијим и пунијим животом свакога појединца у друштвеној заједници — биће нам јасно да је први и основни услов тога пријатнијег, лепшег и пунијег живота здравље. „Здравље је највеће богатство“, каже наш народ. Додуше, људи то често увиде тек онда кад своје здравље истроше. „У здравом телу је здрав дух“, говорили су још стари Римљани. Ма колико старе и познате, те истине треба понављати, не само зато што су истине, него и стога што је искуство показало да је важније превентивним мерама сачувати здравље, него накнадним поправљати здравље и лечити болести. Међутим, прва међу превентивним мерама за чување здравља је *чистота*, чистота тела и чистота свих објеката са којима смо у додиру; једном речју, средине у којој се крећемо. Није ли онда логично и правилно закључити да је здравље услов, а чистота *предуслов* тога пријатнијег, лепшег, кратко: културнијег и културног живота? У осталом, правде ради, треба констатовати да вредност чистоте није никада ни стављана у питање. Људи су инстинктивно осетили да им је она потребна и корисна. И слично запажању, да је човек „животиња која се смеје“, могло би се учинити још једно: да је он животиња која се умива. За разлику од других, на далеко нижем ступњу интелектуалног развоја, он је врло рано постао свесан значаја који чистота тела има у његовом животу, и постепено је уобичајно да пере лице и руке; доцније, и да се купа; најзад, да своје рубље и одело одржава у чистоти.

Може се рећи да данас нема тако примитивних народа у којима сваки појединац не би био свестан да одржавањем телесне чистоте ради у своју корист. По урођеном егоизму, он тако и чини. У погледу индивидуалне чистоте и културе тела нема дакле велике, можда и никакве разлике између једног Оријенталца, Балканца или Западњака истога друштвенога ранга. Ко је улазио у кућу је-

днога Турчина или источњака уопште, могао је констатовати у њој ред и чистоту као и на Западу. Вероватно да се та чистота на Истоку одржава са више труда и утрошка људске енергије; али је то у овај мах споредно. Познато је колико се код Муслимана, честом употребом воде, умивања и прања, пазу на чистоту тела и одеће. Зна се да Муслиман не улази у своју богомољу, ни у своју кућу, у обућу коју носи на улици. У нашем народу је тако исто. Он је то схватање формулисао и познатом изреком: „Погледај му у обућу, па га пусти у кућу“. Да многе наше жене свакодневно троше много снаге ради одржавања домаће чистоте, такође је довољно познато.

Кад се ипак, и оправдано, прави крупна разлика између културног нивоа Истока и Запада, и кад се на Запад указује као на пример коме треба тежити, на који се треба угледати, онда је по среди друга ствар. Истина је да један западњак није чистији нити у погледу културе свога тела и своје личности напреднији од једнога источњака; истина је и то да овај у својој кући и уском кругу свога дворишта одржава исти ред, пријатност и чистоту као и онај први. Али, погледајте једну источњачку варош. Са својим прљавом улицама без канализације, пуним блата или прашине, својим хотелима који одишу задахом непроветрених одаја, сумњиве чистоте и несумњивог легла инсеката; са ресторанима, берберницама, превозним средствима који вам не уливају поверење; пијацама и животним намирницама незаштитеним од мува; јавним местима која личе на вашаре, и општим, пословичким „мурдарлуком“ — та источњачка варош је у страховитом контрасту према европским градовима увек чистих и опраних улица, са њиховим јавним локалим, где је све удешено не само са хигијенског него и са естетичког гледишта; — и разлика која се између њих прави постаје очевидна и несумњива. Није никаква случајност да нам све епидемије: колера, тифус, куга и остале, по правилу и редовно, долазе са Истока; јер су тамо објективни услови да се оне јаве и одатле шире. Статистика морталитета од разних епидемија на Истоку даје тако велике и поражавајуће цифре, да би се то у свакој европској држави сматрало за националну несрећу.

Дубљи, основнији разлог овој великој разлици у хигијенском и културном стању Истока и Запада треба свакако потражити у људима, њиховој индивидуалној и колективној психологији, и менталитету. Јер ако источњак има исто тако развијено осећање за личну угодност и лепоту живота као и западњак, он свакако нема оно развијено социјално осећање друштвене солидарности и заједничке дужности као просвећени човек

Запада. Са индивидуалистичким васпитањем и моралом, кастинским уређењем друштва, деспотским режимима у држави, са верским мистицизмом и филозофским детерминизмом, оријенталац је карактеристична супротност демократском и рационалистичком Европљанину.

Резултат таквог васпитања, схватања и уређења је извесна равнодушност и апатичност источњака према средини у којој се налази, у којој се он управо, по своме фаталистичком погледу на свет, осећа судбински бачен и непроменљиво за њу везан. Сувише заузет собом, он нема ни воље ни интереса да се бави другима. Већ по учењу своје вере и уређењу свога друштва, он је члан једног специјалног слоја, строго одвојеног од осталих друштвених слојева; и немајући могућности да се попне у виши, он, разуме се, не жели да силази ни у нижи. Свест о заједничким интересима целог друштва је слабо развијена или сасвим угашена. Не интересујући се много ни другим бићима, он се још мање интересује мртвим стварима и јавним објектима своје вароши или села. Најмање га се тиче да ли ће улица у којој живи бити чиста или не; она није његова; — да ли ће саобраћајна средства бити у реду; он и тако нема велике жеље да се креће; — да ли су хигијенске прилике његовог места повољне; — оне су онакве какве јесу, и с тим се треба помирити. Такав став, међутим, не само да доводи до стагнације материјалне него и духовне културе, не само опште него и личне.

Јер постоји један паралелизам који није тешко запазити, а који треба у овом тренутку подвући и нагласити, с обзиром на тему о којој је поведена реч.

Култура је социјалан појам. Културан живот се јавља тек код човека у друштву. И не само то. У колико је једно друштво веће, у толико потреба за културним животом расте и појачава се. Још тачније и одређеније: у колико је друштво веће, а простор на коме се оно креће мањи, у толико је тежња за културним животом живља, а његов напредак нужнији и могућнији. Виши културни живот је у ствари везан за велике агломерације становништва, за велике градове, који су истовремено центри привредног, трговачког, политичког живота једне земље и народа, и центри културе. Првобитно та чежња за културним животом у друштву је последица инстинктивног нагона за утакмицом међу људима; доцније, увиђањем заједничких интереса, јављају се заједнички напори да се тај циљ у општем интересу постигне. У колико је већа заједница која има пред очима тај заједнички циљ, у толико су и средства за његово остварење већа и богатија. Разумљиво је дакле да су велики градови, као велике друштвене заједнице, велике општине, нај-

даље отишле у том правцу, и што су својим многобројним културним тековинама: високим школама, библиотекама, музејима, уметничким галеријама, позориштима, изложбама, магацинима, ревијама, филмовима, јавним предавањима, развијеном информативном службом, новинама и радио-станицама, постали центри научног, уметничког и уопште културног живота. Као такви, они постају неопходна потреба не само својих грађана, него и сваког члана једне нације, или човека који ради на свим културном усавршавању.

Али упоредо са развијањем културног живота у великим центрима и градовима иде и потреба развијенијег, интензивнијег рада на одржавању хигијенских прилика, у првом реду чистоте, као предуслова за чување здравља једног друштва, без кога је немогуће не само културни него и ма какав напредак једне заједнице. Природно је и разумљиво, да је стварање и одржавање хигијенских услова живота у толико императивније и неопходније у колико је агломирање становништва веће, у колико је насељеност гушћа, у колико, просто речено, на мањем простору живи већи број људи. Кад становништво великих градова са милионима људи који живе на неколико десетина квадр. километара, не би било свесно те потребе, и кад заједничким улогом енергије, воље и материјалних средстава не би радило да ту потребу задовољи, велики градови не би били центри лепшег, пунијег и културнијег живота, којима се тежи, него центри заразе у којима би се њихово становништво гушило и из којих би бежало безобзирце. Та истина се код културних народа увек увиђала, и зато су стари велики градови, центри класичне културе: Вавилон, Рим, Атина били истовремено расадници културе и примери чистоте, уређености и напретка јавне хигијене. Отуда су они остали познати по својим купатилима, вртovima, шеталиштима, терасама, попличаним улицама, аквадуктима исто као и по својим олимпијадама, позориштима, својој науци, уметности и филозофији. Отуда се и у модерном добу јавна хигијена, уткана као потка у културни живот једне средине, са диференцијацијом културног живота, и сама почела диференцирати и обделавати као хигијена школска, административна, церебрална, морална или хигијена душе и т. д.

Београд, налазећи се на капији Истока и Запада, са својом бурном политичком прошлосту, имао је увек у овом погледу своје велике дужности и замашне напоре. Проводећи, по историјској судбини, кроз четири века, и готово перманентно, под суровим режимом освајача и наметнутим утицајем Истока, он је још пре сто година био једна запуштена, прљава, мала и непримамљива ориен-

талска паланка, слабо насељена, о којој као да нико није водио рачуна. Сви писани споменици из тога доба, белешке Ота Пирха, Алфонса Ламартина, званични документи пограничних аустријских власти, и томе слично, представљају Београд као место жалосних или очајних хигијенских прилика, примерно по својој нечистоти, и далеко од сваког културног живота. Ко погледа цртеж Е. Браумана из тога времена, који се чува у Народном Музеју, тај у слици Дорћола види једну гомилиу чатрља и рушевина, улице по којима труле лешеве животиња, нешто слично вароши коју је истовремено порушило бомбардовање и поморила куга. Тек са постепеним ослобођавањем од Турака, Београд се постепено почео уређивати, почео добијати изглед културног места и основне услове за културан живот. Али, још пре шездесет година, када се подизало Београдско Народно Позориште, чули су се протести зашто се позориште подиже на „крају вароши“. Још пре четрдесет година данашња престоница Југославије није имала ни водовода, ни електричног осветљења, ни трамваја. Вода за пиће захватана је на јавним чесмама на којима су дуги редови жена, слугу, деце, с крчазима и кантама или „тестијама“ у руци чекали на ред. Савску или дунавску воду у бурадима т. зв. „сакама“, на четири точка, која је вукао какав бедни коњчић, разносиле су по вароши и продавале „сакације“ за прање рубља и евентуално купање. Чувен са своје рђаве калдрме, ноћу осветљаван петролејским лампама које су чкиљиле и на педесет корака личиле на удаљене звезде, Београд се тада тек почео будити за лепши и културнији живот.

Данашња престоница наше земље толико је напредовала у општем погледу, у хигијенском и естетском уређењу и развоју културног живота, да се ни Београд од пре десет година, после светског рата и жртава које је у том бурном времену поднео, не може са данашњим стањем нашег града упоређивати. Али сви рђави трагови прошлости не бришу се за тако кратко време. Имајући пред очима високе задатке здравственог и културног напретка Београда, грађани престонице морају имати сталну тежњу и чврсту вољу да центар нашег народа и наше земље подигну у погледу чистоте, здравља, лепоте и културног живота на онај степен који Београд по својој прошлости, својим жртвама и својој улози потпуно заслужује.

Сваки грађанин, старајући се о чистоти свога дома и свога имања, ради за своје лично добро; али самим тим и за опште добро свога града, за општу кућу, у којој треба да проводи задовољнији, лепши, напреднији, дакле културнији живот.

Др. Сергије Рамзин,
Шеф Јавне Хигијене О. Г. Б.

Станбено питање и асанација Београда

„Станови и радничка насеља јесу
арене, на којима се одигравају најстра-
ховитије трагедије живота”.

Професор Рубнер.

Раздвојеност и хаотична растуреност основних елемената претходи стању првих формација. Поједини дељећи социјалних група у периодама примитивног друштвеног живота, били су дисеминирани. Стварање у току историјског процеса појединих социјалних атракционих зона отпочело је концентрацију људских маса у социјалне комплексе и организме. Атракциона моћ таквих зона расте прогресивно са њиховим повећањем. Мали градови и мала насеља привлаче са мањом енергијом и брзином људске масе; вароши средњих димензија чине то интензивније; и најзад, велики градови слично циновским вакум-пумпама снажно усисавају у себе становништво села и ситних насеља.

Левасер је формулисао тај закон атракције аналогно физико-хемијском закону дејства маса: „снага атракције људских група у градовима пропорционална је њиховој величини”, т. ј. закон из области физико-хемије пренесен је на терен социјалних односа.

Крај XIX, а нарочито XX столећа је век урбанизма, век грозничаве концентрације становништва у велике комплексе, социјалне организме великих градова и градове-цинове.

По Веберу један двадесети део целокупног броја становника живи по градовима.

У Енглеској је већ 1905 године живело 77% становништва у градовима; у 1900 год. у Сједињеним Америчким Државама живело је у градовима 33,1% целокупног становништва.

Процес урбанизације у Немачкој, на основу статистичких података, нарочито је нагло напредовао после Француско-Пруског рата. Непосредно иза рата 1871. год. било је око 67% сеоског становништва и око 33% варошана. 1910 године слика се потпуно променила: сељака је било 40% а варошана 60%.

У послератно доба Београд, у вези са његовом новом национално-политичком мисијом, нагло се преображава у модерну велику варош. Пописом од 1921 год. утврђено је 111.740 становника, међутим већ 1929 год. Београд броји 226.289 становника, да се почетком 1931 погне на 242.000! Под утицајем атракционе снаге Београда, као једне велике вароши, и физиолошког пораста становништва, Београд је отпочео активну изградњу станова!

На основу статистичких података Грађевинског Одбора пораст станбене површине у току последњих десет година био је овакав: Укупна озидана површина са спратовима износила је:

1919—1920 године	35.428 м ²
1921	58.581 „
1922	188.786 „
1923	306.294 „
1924	181.644 „
1925	98.547 „
1926	161.955 „
1927	259.222 „
1928	233.008 „
1929	141.271 „
1930	119.840 „

Укупно је озидано са спратовима: 1 милион 784.576 квадратних метара станбене површине, а у исто време подигнуто је: 3.685 нових зграда, са 7.243 малих и 5.325 великих станова и са свега 36.236 соба. Пораст становништва кретао се у раздобљу од 1921 до последњег пописа у априлу 1929 године овако:

На дан 1-VII-1921 год. становништво Београда износило је 117.555;

а израчунато је становништво Београда и то, стално на дан 1-VII у:

1922 године на	131.510
1923	145.465
1924	159.420
1925	173.375
1926	187.330
1927	201.285
1928	215.240
1929	229.195

Број становника у: 1922, 23, 24, 25, 26, 27, 28 је израчунат методом интерполације и, наравно, може се сматрати само као приближни, вероватан број становника. Види Дијаграму бр. I.

Дакле, број становништва Београда удвостручио се у току девет последњих година. Пораст појединих вароши, а нарочито већих, веома је активан, и потчињен је горе наведеном закону Левасера. Лондон XIV столећа имао је свега 45.000 становника. Почетком XIX столећа преко 605.000, а почетком XX столећа око 5.500.000. Берлин се у току XIX столећа повећао шест и по пута, Москва осам пута, а Њу-Јорк тридесет и два пута!

Пораст становништва, комплицирање и усавршавање начина и средстава за саобраћај, подизање модерних зграда и остали прогресивни феномени савременог урбанизма ипак не искључују појаву „патолошких“ комуналних процеса. Нарочито су у историји градова урбанске болести тешке и језиве са брзим темпом развика и модифицирања њиховог изгледа и улоге. Станбено питање је једно од најосетљивијих места у животу већине градова, па и најкултурније и најнапредније. Атракциона моћ великих градова и пораст становништва често су у диспропорцији са повећавањем станбене површине, а нарочито када комунални и државни органи испуштају из својих руку иницијативу у регулисавању овог најважнијег проблема.

Пренасељеност је типична појава скоро свих већих градова, а нарочито послератног доба. У Лондону на пр. станује до 600.000 фамилија у једној соби. У Берлину у становима од једне собе живи 806.571 лице, а просечно у једној соби таквих станова обитава 3,5 становника.

Београд, на чијим су зидовима и димњацима трагови читаве историје и промене култура и епоха, у последње време доживео је ратно руинарање, а затим нагли препорођај на бази модерног урбанизма. Ови специјални историјски услови нису без утицаја на карактер и изглед вароши. Поред монументалних палата са лепим архитектонским линијама и хигијенским озиданим зградама и двориштима налазе се одмах језиве слике јадних грађевина са запрљаном авлијом, примитивним, одвратним нужницима и бедним, потпуно нехигијенским становима. Ни опис, па чак ни фотографије нису у стању да прикажу очајне станбене прилике у појединим авлијама и кућама, јер накривљене и полупоручене шупе-станови не само да запрљашћују око посматрача и да гуше одвратним задахом посетиоце тих авлија, него су и гнезда социјалне беде, физиолошке дегенерације, а и легло акутних и хроничних болести. У епидемиологији многих заразних

болести станбене прилике играју веома важну улогу. Морталитет становништва а нарочито морталитет деце функција је станбених прилика.

На основу енглеске статистике ово се може видети из упоређења морталитета у већим градовима, зиданим спонтано и градовима-вртовима зиданим по хигијенском плану. На 1000 рођене деце умрло је у Лондону 107,9; у Манчестру 134; у Бирмингаму 134,3; а за исти период времена у Лечворсу, граду-врту, умрло је свега 31,7. Дечији морталитет је најосетљивији индикатор за сваки негативни утицај; дечији организми плаћају одмах својим животом за хигијенску незбринутост. Међутим, одрастао организам чешће плаћа или хроничним обољењем или скраћивањем дужине живота.

Locus minoris resistencie (место најмање отпорности) дечијег организма је стомачно цревни тракт, који је највише подложен утицају негативних фактора. Веза између станбених прилика и обољења органа за варење утврђена је низом хигијенских испитивања. Утврђена је и веза између пренасељености станова и обољења цревног тракта. Нарочито у каменним зградама, где загревање зидова лети и рђава вентилација, а уз то пренасељеност стварају веома повољне услове за развој различитих сапрофитних и патогених бактерија.

Праусниц је утврдио утицај пренасељености на обољење органа за варење. Деца су прва жртва нехигијенски пренасељених станова.

Чувени хигијеничар професор Рубнер је формулисао реални однос који постоји између киражије нехигијенских станова и сопственика у тим становима овако: „Ми плаћамо за станове не само новцем него и здрављем... Повећавамо ренту нашим здрављем и здрављем наше деце”.

Утицај нехигијенских станова је разноврстан са медицинског гледишта, јер постоји низ обољења која су директно или индиректно везана за нехигијенске станове.

Контактни пренос трбушног тифуса, паратифуса, дизентерије и других акутних цревних обољења, често је условљен рђавим станбеним приликама; специјална пренасељеност и неуређеност дворишта и нужника играју велику улогу. Довољно је бацити само поглед на једну слику од овде приказаних станова, авлија и нужника, да би се могло утврдити да су такви услови баш најповољнији за пренос разних инфекција. Неканализирана авлија, загађена фекалијама болесника, јесте сигуран начин за даље ширење тих болести. Само напорни рад санитетске полиције и систематска дезинфекција станова спречава ширење набројаних инфекција путем директног и индиректног контакта.

Пренасељеност станова легло је различитих инсеката који такође, а нарочито ваш, играју пресудну улогу у преносу повратне грознице и пегавца.

На жалост, нехигијенски и пренасељени станови, служе често средством за пренос кожных и полних инфекција. Обољење деце од гонореје и сифилиса у „собама за преноћиште“ је појава добро позната лекарима.

Неправилна терморегулација, или чак одсуство сваког регулисања температуре, нагли термички инсулати услед грађевинских неисправности станова, влага, често помажу појаве реуматичних или реуматоидних обољења.

Негативни и антихигијенски утицај станова приликом сумирања у низу покољења, постепено ствара дегенерацију социјалних група и сталежа. Антихигијенске станбене прилике су не само акутан проблем садашњости, него и проблем будућности, проблем *расне хигијене*. Чување раса и њихових најбољих особина тражи решење станбеног проблема на једној широј и рационалној основи.

Ако бисмо овде ставили тачку у излагању утицаја станова на човеково здравље, не казавши ништа о туберкулози, значи да не бисмо казали најглавније. Социјална болест, болест нове цивилизације, туберкулоза је права „станбена болест“. Аномалије урбанизма нарочито су створиле повољну подлогу за развој и ширење ове друштвене болести, која највише посећује сиромашне станове. Мрачне, непроветраване собе, пренасељене, где се гуше читаве породице у смраду и задаху једне мале стаје, јесу прави инкубатори за одгајивање туберкулозног бактерија, односно заразне туберкулозне клице у организму становника и за пренос на обитаваоце ових бедних и нехигијенских станова. Још на првим интернационалним конгресима против туберкулозе *Р. Кох* и *Рубнер* наглашавали су значај станбеног проблема у туберкулозном питању.

Лав Толстој који је 1899 године узео учешћа у попису становништва писао је поводом својих импресија:

„Сви су станови били пуни, све су постеље биле заузеле, али не са једним већ често са два човека... И свуда је исти смрад, исти задах, тескоба, иста мешавина полова, исти страх, покорност, и нека врста признавања кривице на свима лицима“.

Извештаји које достављају органи Хигијенског Отсека општине Београдске, а такође и лично проучавање станбених прилика, нарочито у оазама старог Београда, дају тешке прилике, који тако много потсећају на описе Толстоја из 1899 год. Нехигијенски станови којих има огроман број у Београду, како на периферији тако и у центру, заслу-

жују нарочиту пажњу ради њихове тачне регистрације и проучавања. Претходни подаци који су прикупљени у Отсеку дају већ слику станбене беде која треба да буде што пре уклоњена.

Циљ овога чланка није математичка статистика нехигијенских станова у граду, већ опис главних типова станова, минимума квадратуре и кубатуре на једном становника, просечне кирије по једном квадратном метру станбене површине и плана асанације у станбеном погледу. Многобројне слике које су овде приказане илустрирају доста јасно право стање нездравих станова у Београду.

Београдски станови за ренту

Овде ћемо цитирати *in extenso* поједине реферате санитетско полицијских органа о нехигијенским становима:

1) Високог Стевана ул. бр. 31 имање У. Ф. На овом имању подигнута је једна шупа, у којој станује П. Ј., од грађевинских отпадака. Шупа (стан) висока је 1,30 без прозора, плафона и патоса, није олепљена. Овај је стан кроз нехигијенски и личи на свињак.

2) Дубровачка бр. 7 сопственик С. З. На овом имању налазе се у дворишту два стана од по собе и кухиње, један стан од једне собе, једна продавница пецива и једна пиљарска радња. Ове просторије не одговарају санитетско грађевинским прописима јер су очајно ниске, мрачне, влажне, непатосане а и конструкција је слаба и трошна. Закупци су: С. Ј. 2 члана, Г. К. радник 2 члана, продавац хлеба и пиљар.

3) Дубровачка ул. бр. 16 имање Д. Ј. На овом имању постоје два нехигијенска стана од по једне собе из дворишта, чија је конструкција слаба и јако рабатна. Станови су ниски, мрачни, влажни, неподесни за проветравање и без патоса. Нужници помијара и ђубретара све најпримитивније. Канализације нема.

Списак нехигијенских станова

Редни број	Име и презиме закупца стана	Улица и број где се стан налази	Број чланова у стану	Број одељења	Приближна квадратура	Месечна кирија	У чему се састоји неисправност станова
1	М. П.	Скадарска 3	5	2	12 m ²	400	влажн, мрачно, под цигла, ниско, нема довољно проветравања, склона паду
2	Ј. В.	" 3	3	1	4,25	250	исто
3	Е. Б.	" 3	5	2	15	400	"
4	А. Т.	" 5	3	2	14	400	"
5	П. П.	" 5	7	2	19,75	450	"
6	Л. М.	" 10	5	2	18	450	"
7	Р. С.	" 14	5	2	12	300	"
8	Б. Н.	" 4	7	3	47	500	"
9	С. С.	" 4	5	2			"
10	Б. Ш.	" 4	5	2	28	250	мрачно, влажно, под земља, ниско, нема услова за проветравање
11	Л. И.	" 4	5	2	21	240	стапује у подруму мрачно и влажно, под земља
12	Т. П.	Кралеве Марије 4	6	2	30	240	шупа подигнута од даска, хартијом покривена, влага
13	Т. Т.	" " 4	8	1	25	280	шупа подигнута од мешовитог материјала, тер. хартијом покривена
14	П. А.	" " 3	4	2	26	500	исто
15	Д. Ј.	" " 9	5	2	15	400	у соби влага, у кући под од цигла
16	П. К.	Старине Нозака 8	7	1	12	240	соба мрачно, кујна влажно
17	Н. О.	" " "	8	1	12	250	влажн, мрачно, под земља, нема услова за проветравање, подигнуто од слабог материјала
18	Н. Т.	" " 8	5	1	12	250	мрачно, влажно, нема услова за проветравање
19	Ј. В.	" " 8	4	1	12	200	исто
20	Д. М.	" " 8	6	1	12	200	"
21	К. В.	" " 8	7	1	9	200	"
22	С. М.	" " 8	8	2	24	450	влажн, мрачно, нема проветравања
23	В. С.	" " 8	8	2	24	300	прокишњава, влажно
24	П. Ј.	" " 8	4	1	10	200	влажн
25	М. С.	" " 8	5	1	12	180	влажн, под земља, ниско, мрачно, тер. хартијом покривено
26	Ф. А.	" " 8	7	1	9	120	влажн, мрачно, под земља, ниско, склоно паду
27	И. Ф.	Кнез Даниловић 22	5	2	18	350	влажн, под цигла, мрачно
28	М. Б.	" " 22	4	2	28	300	ниско, мрачно, влажно, нема услова за проветравање
29	М. Д.	" " 20	3	2	14	100	влажн, прозора нема, под земља
30	С. В.	Љубе Дидића 3	3	2	12	150	ниско, влажно, под цигла, склоно, паду
31	С. Д.	Љубе Дидића 3	3	2	16	200	исто
32	М. С.	" " 3	5	1	9	150	"
33	И. С.	Орловића Павла 17	5-7	—	—	—	просторије недовољно осветљене, нехигијенске, свуд влага
34	С. К.	Шуматованка 68	15-20	—	—	—	исто
35	Б. П.	Прокоп бр. 67	5	1	4	—	нехигијенска
36	М. М.	Солунска 15	7	3	9 и 7, 5 и 6	500	ниско, мрачно, влажно
37	Р. Ј.	" 15	5	1	16	120	исто
38	Д. П.	" 15	7	1	12	135	кубатура на једн. ст. = 3. 3 куб. мет.
39	С. И.	" 15	5	1	12	190	"
40	Л. П.	Принца Евгенија 30	5	2	9 и 6	300	ниско, мрачно, влажно
41	Ч. И.	Солунска 13	7	1	9	200	"
42	—	амам	—	—	—	—	празан, до сада су становали тестерашки око 20 особа
43	Ј. П.	Солунска 16	12	1	20	250	влажн, мрачно
44	Б. П.	" 16	9	1	9	200	"
45	А. Н.	Мојсијева 11	6	2	6 и 10	350	"
46	Д. З.	" 11	5	1	25	200	"
47	Б. С.	" 11	5	1	20	300	"
48	П. М.	Ломинска 8	5	2	10 и 11	500	"
49	Н. У.	" 8	8	2	"	500	"
50	Б. Б.	" 8	5	2	"	500	"
51	А. К.	" 8	7-10	3	"	700	"
52	С. П.	Хајдук Вељков Венац 8	6	2	11 и 14	550	влажн, под цигла, држи самца по 10 дни од ноћи
53	Ј. Б.	" " 8	6	1	7	250	недовољно осветљен, под земља, влажно
54	Р. А.	" " 10	5	1	7,5	250	исто
55	Р. Д.	" " 10	5	1	10	200	подрум, бетон под
56	А. Ф.	" " 10	4	1	11	250	нема директне светлости свјетл. добија преко неког ходника
57	М. З.	" " 10	10	1	12	250	стапује тестерашки, под земља, шупа од даска
58	—	" " 10	7	1	12	250	исто
59	П. М.	Ломинска 8	3	1	9	300	мрачно, влажно
60	И. С.	" 8	4	1	14	400	"
61	М. А.	" 8	5	2	10 и 11	400	"
62	Б. П.	" 8	6	2	10 и 11	400	"
63	С. М.	" 8	7	2	16,20	700	кујна мрачно, соба светла
64	С. Т.	" 8	5	1	12	350	влажн
65	С. Т.	" 8	4	1	12	350	мрачно, влажно
66	Н. Б.	" 8	5	1	12	350	"
67	С. К.	" 8	3	3	6 и 6, 5 и 6	400	једно одељење без икакве дневне светлости, добија је преко кујне — бирака
68	И. Т.	Скадарска 3	6	2	19	400	— шупа без плафона, под земља
69	Б. Ј.	" 4	5	1	24	300	влажн, мрачно, под цигла, ниско, нема довољно проветравања, склоно паду
70	Ј. Х.	Сулунска 15	5	2	9 и 6	180	мрачно, влажно, под земља, не пров. се
71	М. Г.	" 15	4	2	10 и 6	440	ниско, мрачно, влажно
72	И. С.	Принца Евгенија 30	4	2	12 и 10,5	300	"
73	Ж. Б.	Мојсијева 11	4	3	16 и 9	320	влажн, мрачно
74	Л. А.	" 11	5	2	12 и 9	180	"
75	Н. Н.	Ломинска 8	3	2	10 и 11	500	влажн, прокишњава
76	З. П.	" 8	4	2	10 и 11	500	исто
77	Д. В.	" 8	4	2	10 и 11	500	"

4) Угао Добрачине и Гундулићевог Венца имање Р. Г. На овом имању постоје неколико нехигијенских собица, у којима станују радници, а које су најпримитивније саграђене од најслабијег материјала. Све су просторије, ниске, мрачне, влажне неподесне за проветравање и непатосане. Нужници примитивни, двориште нечисто.

5) Цара Душана ул. бр. 7 станује Т. Ј. стан кроз нехигијенски у коме станује 7 особа. Атмосфера јако загушљива, нечистоћа на све стране, јер се не може одржавати. Деца жута, на поглед јако анемична.

6) Солунска ул. бр. 15 имање Ђ. Б. На овом имању постоје 10 станова чија је конструкција слаба или јако рабатна-склона паду. Сви су станови скоро влажни ниски, мрачни, неподесни за проветравање, неки без патоса и плафона. На имању нема канализације. Двориште је очајно загађено. Нужници, помијаре и ђубретаре све је најпримитивније саграђено и никако се не одржава.

7) Принца Евгенија ул. бр. 30 имање Ј. Е. на овом имању постоје 8 станова, који су у погледу хигијенско-грађевинском неисправни и исти као и у Солунској бр. 15.

8) Солунска ул. бр. 19 имање А. А. На овом имању постоје 12 ретко нехигијенских штала и један стан од једне собе, станују радници и плаћају 120 динара кирије. На имању нема канализације, све је најпримитивније саграђено. Двориште ужасно блатњаво и загађено. Од смрада у њему се тешко дише.

Легла туберкулозе: Мемљиби станови у земљи

9) Солунска ул. бр. 13 имање С. З. На овом имању постоји један стан, једна пиљарска радња са станом уједно и амам у коме су раније становали неки радници. Све су ове просторије кроз нехигијенске. Конструкција је јако рабатна, ниско, влажно, тескобно.

10) Солунска ул. бр. 16 имање М. Р. На овом имању постоје две зграде које су кроз нехигијенске а услед рабатности конструкције склоне паду. Јако су влажне, ниске итд.

Једно двориште из џега центра Београда

На истом имању се налази још једна дрвена барака на којој би такође требало забранити становање.

11) Мојсијева ул. бр. 11 имање Ж. Д. На овом имању постоје 15 станова. Сви су слабе конструкције влажни, тескобни, мрачни, неподесни за проветравање, неки без пода и плафона. Канализације нема. Нужници, помијаре и ђубретаре најпримитивније. Станови загушљиви, ниски.

12) Једренска ул. бр. 1 имање С. М. На овом имању има око 15 станова на мансарди, који се састоје од по једне собице и кухиње, спава три до четири члана (највише самац-радника). Станови су врло ниски, мрачни и апсолутно нехигијенски.

Квадратура ових штенара је у главном свуда иста и изнаша 4 m^2 (2×2), док је кирија 150—200 динара месечно.

13) Расинска ул. бр. 9 имање Ј. Н. Исти власник имања издаје под кирију станове у шупама, који се налазе у авлији и више личе на свињце него на станове. У истим становима нема прозора, тако да су киријаци без светла и ваздуха, гушећи се у тим мемљивим рупама. Таквих станова има девет, састоје се само од једне собе чија је квадратура 4×4 , док висина има највише $1\frac{1}{2}$ —2 м. У овим становима станују радници, по 8—10 у једној соби и плаћају по 300 до 350 динара за ту рупу.

14) Краљице Марије ул. бр. 149 имање Љ. И. На овоме имању има 25 станова. Налазе се у авлији и грађени су од трошног материјала. Станови су доста ниски, квадратура је око 6 m^2 (3×2), чланова 3—4 са де-

цом, кирија 250—300 динара. Станови су потпуно нехигијенски.

15) У погледу станбене беде и антихигијенских драстичних услова Јатаган-Мала и Пиштољ-Мала стоје на првом месту.

Постоји одлична социјално-медицинска студија од Д-р Б. Константиновића о Јатаган-Мали (Гласник Министарства Народ. Здравља 1925 г.), која је стручно обрадила станбени проблем Јатаган-Мале, где се налазе следеће констатације:

7) Зграде у Јатаган-Мали не одговарају ни најелементарнијим условима хигијене:

а) у једном одељењу живе четири особе и више у 9.4% зграда;

б) по броју су недовољне просторије за укупане у 37.9% зграда;

в) по величини недовољна је кубатура просторија у 49.15% зграда;

г) ниских одељења испод 2,70 м. има 96.6% свих одељења;

д) нема довољно светлости 49.14% одељења.

Аутор закључује свој рад: „С тога Јатаган-Малу треба потпуно уништити, ста-

Ругло београдских станова

новнике раселити, очистити земљу, на којој се налази, и земљиште употребити онако како је предвиђено генералним планом Београда”.

Ово се сада остварује.

Све што је речено у погледу Јатаган-Мале важи и за Пиштољ-Малу, која је у нешто горем стању.

Опис нездравих станова могао би се знатно попунити још многим језивим сликама. Приложени списак приказује квадратуру и кирију једног броја у мору тих нехигијенских станова. Пада у очи релативно висока цена једног квадратног метра станбене површине у овим нехигијенским становима. Кубатура у овим становима пада до веома ниског степена (до 3 куб. метра).

Станбени квадрат је овде доста скуп. Ова „скупоценост“ нехигијенских станова још потенцира социјалну беду, смањујући буџет на исхрану сиромашних породица. Ова парадоксална појава скупоће нездравих станова није само појава Београда, где она није толико маркантно изражена, као што је у већим градовима Европе. Социолози и хигијеничари, који су испитивали станбене прилике, тврде да је „становане у јевтиним становима скупље него у скупљим становима“ (закон Швалбе-а). Неки социолози чак упоређују рђаве нездраве станове у погледу рентабилитета са мајданима злата. Станбено питање, као што видимо, није питање естетике, лепоте и комфора града, оно условљава здравствени опстанак становништва и дубоко засеца у социјално-економске интересе становништва. Због тога су органи државне и муниципалне власти тежили регулацији овога најважнијег комуналног проблема. Постоји низ покушаја за регулисање тог питања путем закона; али највећи успех и резултат који је постигнут у том правцу припада закону од 1919 год. издатом у Енглеској, где је цело то питање стављено под управу и контролу Министарства Народног Здравља. Закон је био заиста ефикасан. Широки план зидања једнога милиона домова који је био предвиђен овим законом сада је остварен. Већ 1923 год. била је извршена једна четвртина тога плана.

Пример Енглеског законодавства где је грађевински план био потчињен интересима здравља, веома је поучан. Он бесумње сведочи о ефикасности и остварљивости регулације станбеног питања на хигијенској бази.

Оно стање у коме се налазе станбене прилике наше престонице, а које је било приказано горе, не сме се остављати како је — с обзиром на виталне интересе становништва, које је угрожено ширењем акутних и хроничних инфекција и дегенерацијом сиромашних staleжа. На првом месту, у погледу хроничних обољења, стоји туберкулоза, која је до краја 1929 године била у перманентном порасту. Асанација Београда у погледу станбених прилика је акутна задаћа јавне хигијене у ширем смислу и у погледу сузбијања туберкулозе специјално. Може се смело рећи да је станбено питање прво и кардинално питање у проблему туберкулозе.

Решити станбено питање у престоници значи решити половином проблем туберкулозе, тј. пресећи Гордијев чвор тог проблема. Прве мере дезинфекције и изолације туберкулозних болесника, које су до сада спровођене, ипак нису у стању пресећи процес ширења и пораста туберкулозе. Ма да се дезинфекција свуда систематски спроводи, ипак је у кућама туберкулозних болесника немогућа стриктна изолација болесника. У болницама

је она такође неостварљива због оскудице болничких постеља за туберкулозне болеснике, због чега и изолација не може да да оног резултата, који се од ње очекује.

Потпуно је онда разумљиво, зашто је и наша Лига Против Туберкулозе, која води широку антитуберкулозну акцију поклонила толико пажње станбеном проблему као питању социјалне профилаксе против туберкулозе. Лига је последњих дана извршила и једну анкету станова (под руководством њеног генералног секретара г. Слободана Видаковића) и о језивим резултатима ове анкете говорило се са правом много у јавности. Њој је у главном био посвећен и један број „Београдских општинских Новина“, које су кроз своје одличне странице прве и покренуле ово као и многа друга животна питања београдске заједнице.

Стручне студије станбеног питања, изнесене на страницама овог престоничког часописа моћиће у многоме допринети правилном решењу хигијенског проблема и што брже санирању станбених прилика наше престонице.

Садања се акција Хигијенског Отсека Београдске општине састоји у регистрацији и пописивању свих нездравих станова у циљу забране становања у таквим становима. Спровођење забране становања у таквим становима није могуће у пуној мери услед тога што варош, односно општина, не располаже довољним бројем јевтиних и хигијенских станова за раднички и сиромашни сталеж. С друге стране Отсек не располаже потпуним подацима о стању и капацитету празних домова и станова у престоници.

У овом погледу било би потребно организовати једну мешовиту хигијенско-статистичку и социолошко-правничку комисију, ради стручног пописивања станова, на основу чега би се могао извести цео програм исељавања становништва из нездравих станова. Као први корак у овом правцу припремљен је материјал за исељавање првог Маја ове

године обитавача оних станова, који су најгорѣ у погледу хигијенском и грађевинском, а тако исто исељавање из оних авлија, које су без канализације, без прописних „сенгруба“ и елементарних услова чистоће и које

И обде господари пренасељеност и беда

својим присуством у реону престонице озбиљно угрожавају здравље, ширењем инфекцију у околини.

После овог корака у праву смо очекивати даљу акцију, и то у погледу подизања општинских јевтиних хигијенских станова и катастрирања станова, намењених под закуп.

*

Овај мрачан опис станбених прилика у Београду износимо намерно у низу других чланака посвећених приређивању „недеље чистоће и здравља“ и општим идејама чистоће. Ма да горњи подаци нису утешни, изношење истих у дане манифестације чистоће има свој позитивни социјални смисао. На фону општх идеја здравља нарочито су маркантне и упадљиве мрачне слике нехигијенских станова, који морају у интересу напретка хигијене и здравља грађанства што пре да буду ликвидирани.

Др. Милош Ванђански,
Епидемијски лекар О. Г. Б.

Чистоћа и сузбијање заразних болести

Иницијативом општ. Београдске а у колорацији за Друштвом за чување нар. здравља приређују се дани чистоће у Београду, који имају за циљ пропагирање хигијенских принципа, који се тичу опште и личне чистоће. У свима културним државама приређују се такви „дани чистоће“ сваке године и увођењем таквих дана тежи се да се да импулса ширим слојевима грађанства, да у своме свакодневном животу што више практично примењују корисне хигијенске поуке које се тих дана нарочито пропагирају. Написи о значају чистоће на сузбијање заразних болести налазе се у оквиру те хигијенске пропаганде.

Стално одржавање личне, индивидуалне и опште, колективне чистоће чини један од врло важних чинилаца у борби на сузбијању заразних болести. Чистоћа тела појединаца, чланова једне друштвене заједнице, и општа чистоћа — јавних места и локала, као и целе околине у којој се ти појединци налазе, први су услов да се при појави неке епидемије, тј. неке заразне болести у облику редње, ширење те заразне болести спречи и ограничи на најуже размере. При томе, од нарочите је важности одржавање личне, индивидуалне чистоће. Пропагирањем принципа личне хигијене, васпитавањем широк народних слојева, да се управљају по хигијенским принципима и да се стално старају о чистоћи свога тела и своје околине, постиже се врло важна одбрана тела према обољењима од заразних болести. Осим тога, применом принципа личне хигијене постиже се и очвршћавање нашег организма и на тај начин једна исто тако важна телесна одбрана од заразних болести. јер теже долази до оболевања од истих, услед веће отпорности нашег тела.

То обавештавање и васпитавање широк народних слојева претставља једну врло важну меру социјалне хигијене, која има за циљ упознавање појединаца са општим хигијенским начелима као и поправку општег здравственог стања. Осим тога деловања у личном, индивидуалном — хигијенском правцу врло је важна и делатност хигијенских органа општинских у већим градовима, који поред

осталих биолошких и социјалних мера предузимају и сталне контролне мере, старајући се нарочито о колективној чистоћи, дакле о чистоћи свих јавних локала и места. Ти органи осим тога врше и сталну контролу над продајом животних намирница, отклањајући све оне неповољне моменте који би могли штетно да утичу на здравље појединаца. Поред контроле над животним намирницама, врши се у већим градовима и свакодневни преглед воде.

Делатност јавне хигијене је многострука и од необично велике користи, и то поглавито због тога што нам она пружа ону организовану помоћ и заштиту који ми сами, као појединци не би могли да спроведемо ради заштите нашег здравља. Она нас штити од оних несавесних продаваца којима је мало стало до тога, какве су намирнице по чистоћи и квалитету које нам они продају. Затим, хигијенски органи нас заштићују и од свих оних лица која раде у јавним локалима (кафанама, гостионицама, хотелима, бифеима, народним кујнама итд.), а чији би рад могао, ма на који начин, да угрози и оштети наше здравље.

Старањем да се одржи и спроведе стална и систематска чистоћа јавних места и локала тежи се, да се спречи могућност наглог ширења неке заразне болести у облику епидемије.

Кад се има на уму велики број оболевања људи од заразних болести, које обично за дуже време вежу за постељу болесно лице, и штета која услед боловања настаје због потпуног непривређивања за време болести, као и знатан број смртних случајева од заразних болести, онда се тек може увидети сва корист коју нам та хигијенска делатност пружа. Да наведемо само број смртних случајева у Београду, према подацима Дирекције за социјално и здравствено старање, у току само једне — прошле 1930. године. Од трбушног тифуса умрло је: 20 лица; од дизентерије 14; од малих богиња 34; од дифтерије 47; од шарлаха 16; од грипа 16 и од осталих заразних болести 39 лица. Од заразних болести

умрло је 186 лица у Београду, у току прошле године.

Због тога у борби противу заразних болести, јавна хигијена игра једну врло важну улогу. Али, још много важнију улогу, у тој борби има индивидуална, лична хигијена, јер ми сами можемо ипак најбоље да се заштитимо од извесних болести. Могућност те личне заштите зависи једино од тога, у колико смо ми сами хигијенски васпитани, и у колико полажемо пажњу на чистоћу нашег тела и на чистоћу наше околине. Стална нега целог тела, као и систематска нега појединих органа, потребно је да се редовно и брижљиво спроводи. Чешћа купања целог тела, чешће прање руку, а нарочито пред обед (пре узимања хране), чине један од главних услова опште чистоће тела. Нега коже од нарочитог је значаја за правилно вршење извесних функција нашег тела. Кроз кожу се излучују материје, које се у организму стварају приликом размене материја, као зној, вода и неки други штетљиви састојци. На кожи се слаже и спољна нечистоћа (прашина и бактерије), прљајући је. Под утицајем клича које се улепе на површини коже са знојем и масним материјама, долази до распадања тих материја које изазива надражај коже. Као последица штетног дејства бактерија, може доћи и до стварања ексема на кожи, затим до појаве чирева у кожи или до оболења коже од разних лишајева. Инфекција коже може се догодити још и на тај начин ако се за брисање тела употребљава нечисто рубље, на пр. убрус који је запрљан таквим материјалом који садржи неке од заразних клича. Или, ако се купање врши у нечистим кадама које су загађене кужним клицама. С тога при купању треба обратити пажњу и на чистоћу каде и исту добро опрати пре купања. Тако исто и на рубље за брисање, односно на његову чистоћу треба обратити пажњу, јер прилично често може рубље да послужи као преносилац извесних заразних оболења ако је запрљано каквим зараженим материјалом. За обољење очију код одраслих од заразне болести трахома, а код мале деце од гонореје, врло често је узрок недовољна чистоћа рубља. Код мање женске деце, купање у нечистим кадама може да изазове т. зв. вулвовагинитисе — обољење гениталија-са последицим запаљењем мокраћне бешике.

Редовним купањима тела отклања се сва нечистоћа са коже и свака могућност инфекције. Осим тога постиже се још и једна врста очвврштавања тела, нарочито ако се после купања у топлој води примени и туширање нешто хладнијом водом. На тај начин навикава се наше тело на брже физичко подешавање телесне топлоте. Услед дејства хладније воде која врши надражај на кожу, скупљају се крвни капилари у нашој кожи те тиме спречавају нагло одавање телесне топлоте.

Ако се такво дејство хладних туширања поступно примењује, може се постепено постићи знатно очврснуће нашег тела. Као последица истог настаје бржа омодација, која се врши у нашој кожи, те се тиме смањује могућност неповољног дејства промаје и прехладе. На негу осталих органа треба такође обратити пажњу. Нарочито је важна нега уста и зуба. У устима се налази нормално врло велики број клича, а неки пут чак и заразних клича. Распадањем заостатака од хране међу зубима, нарочито у зубним шупљинама ако су зуби кварни настаје једно врло погодно земљиште за размножавање тих клича. При најмањем слабљању телесне отпорности коа што је то случај код изненадних прехлада и назеба, слабљењем отпорности слузокоже грла, долази до развијања разорног дејства од стране бактерија које се већ налазе у устима. Тиме је могућност оболевања од неке заразне болести у многоме олакшана. Због тога је од велике важности отклањање таквих клича из усне дупље, редовном негом уста и зуба. Као што је познато, та се нега спроводи прањем зуба помоћу четкице за зубе и неке пасте, а затим испирањем уста једним благим раствором неке дезинфицирајуће течности (као што су стома, одол и др.). Испирање уста и прање зуба нарочито је важно да се предузме увек после јела, а особито увече пре спавања. Кварне зубе треба отклонити пломбирањем или вађењем и с тога је врло потребно обратити се с времена на време зубном лекару.

Да би потпомогао појединце у одржавању њихове телесне чистоће, општински санитет отвара и одржава народна купатила. У Београду на пр. постоји општинско купатило у коме се сваке године купа врло велики број престоничких грађана. Тим народним купатилима дата је могућност свакоме да, без великих материјалних издатака, може посветити извесну пажњу нези свога тела.

На негу косе треба обратити такође извесну пажњу. С времена на време треба предузети прање главе топлом водом и сапуном. Ако се нега косе пренебрегне, онда може доћи, услед нагомилавања перути и масних материја на кожи, које луче кожне жлезде, до распадања тих масних материја под утицајем бактерија које се са спољном прашином скупљају на кожи. Као последица тога може се јавити обољење коже на глави. Недовољна нега косе је врло често узрок дуготрајних лишајева на глави, који се доста тешко лече. Таква инфекција се може десити и код лица која иначе редовно негују своју косу, после шишања у берберницама, чије машине за шишање нису потпуно чисте. Ипак је такав начин зараживања доста редак, нарочито данас, када се стално врши хигијенска контрола над инструментима тих радњи.

Осим личне, индивидуалне телесне чи-

стоје, неопходно је потребно да се обрати извесна пажња и на чистоћу рубља, затим на чистоћу постељних ствари, одела и обуће као и на чистоћу стана и најуже околине са којом се стално долази у додир. Редовно пресвлачење рубља и промена постељних ствари, затим старање о чистоћи ваздуха у просторијама у којима се највише бавимо, чешћим проветравањем соба и пажљивим брисањем прашине у собама. У спаваћим собама треба избећи нагомилавање непотребних ствари због скупљања прашине на истима. Треба се осим тога постарати да стан у коме се станује одговара бар донекле хигијенским условима. Стан треба да је сув и довољно сунчан. Собе треба да су простране и светле и да се у њима увек налази довољно чиста ваздуха.

Обратити пажњу треба и на чистоћу дворишта. Треба се нарочито постарати, да се разни отпатци не растурају свуда по дворишту него да се смештају у за њих нарочито одређене, потпуно затворене канте. Модерним изношењем сметлишта из таквих, потпуно затворених канти, помоћу кола која су херметички затворена, тежи се да се чишћење у свима крајевима вароши изведе потпуно хигијенски и да се од куће, у којој су отпатци из канти за сметлиште покупљени, па све до удаљеног ђубришта ван вароши, на коме се врши у уређеним варошима сагоревање свих тих покупљених отпадака, пренос тих отпадака изврши без и најмање прашине и смрада. Прљаву воду и помије треба просипати у помијару која је у вези са канализацијом. Помијару треба чисто држати и чешће спирати чистом водом. Увођење канализације у удаљенијим реонима великих градова и стално проширавање канализационе мреже претставља једну важну тежњу модерног урбанизма, која је за личну и колективну хигијену од необично велике користи.

У борби на сузбијању заразних болести игра раширена канализациона мрежа врло важну улогу. Због недостатака канализације на периферији једног великог града, ширење једне заразне болести, нарочито тифуса и дизентерије, знатно је олакшано због лакше могућности зараживања околине екскретима једног таквог заразних болесника.

Централно снабдевање водом, спровођењем водовода у свима деловима једног великог града, има као и канализација једну важну улогу у општем хигијенском старању да се здравствено стање грађана једне вароши поправи и да се ширење заразних болести спречи. Централним снабдевањем водом олакшава се у многоме контрола воде и могућност да се сви крајеви града снабду хигијенски добром и исправном водом за пиће.

За брзо ширење једне епидемије у граду, најпогодније земљиште пружа нечистоће појединих домова. Нечисти и влажни станови, као и необраћање пажње на најосновнија хи-

гијенска начела, сачињавају један од првих услова за појаву и нагло ширење једне заразне болести. Отуда се заразне болести најчешће јављају у нечистим домовима и у оним крајевима вароши где таквих нечистих домова највише има. На таквим местима се по нека заразна болест ендемично јавља, т.ј. стално с времена на време оболи по неко лице у томе крају од те заразне болести. Тамо, где је чистоћа примерна, како у самим домовима тако и код појединих чланова исте породице, појава заразних болести је много ређа.

Услед разноврсности извора и путева заражења појединих заразних болести и услед нехата појединаца и непознавања начина којима се ширење једне заразне болести може спречити, врло лако може доћи до епидемичног ширења заразних болести. Распрострањење заразних болести је врло различито према начину преношења самих болести.

Заразне болести се преносе директним и индиректним путем. Директно преношење, са болесног на здраво лице врши се или непосредним додиром са болесним лицем или бављењем у непосредној близини његовој. Индиректно преношење врши се путем употребе заражених предмета (посуђа, рубља и др.), које је употребило болесно лице. Осим тога посредно преношење врши се још и ваздухом, водом, животним намирницама, затим екскретима болесниковим (изметом и мокраћом).

Шарлах, дифтерија и мале богиње преносе се најчешће директним путем, дакле додиром болесног лица или удисањем микроскопске слузи растурене у ваздуху кашљем од стране болесног лица, али се често преносе и индиректним путем, додиром и употребом оних предмета које је употребило болесно лице или који су били у његовој близини.

Велики кашаљ и грип најчешће се преносе ваздухом, ако је здраво лице било у непосредној близини болесника од тих болести. И у овим случајевима игра ваздух само посредну улогу као носилац ситних и невидљивих капљица слузи растурене у ваздуху после искашљивања лица оболелих од грипа или великог кашља. У таквим невидљивим капљицама слузи у ваздуху око болесника налази се велика количина заразних клица, проузроковача тих болести.

Трбушни тифус и дизентерија најчешће се преносе или директном инфекцијом или индиректно, помоћу воде и животних намирница, ако су исте загађене заразним клицама тих болести. Екскрети болесних лица служе као извор загађења, пошто у њима, код тих болести има највише заразних клица. Ако се тим кужним материјалом запрљају судови, рубље или други предмети, онда је на тај начин ширење тих болести врло лако омогуће-

но. За брзо преношење тих двеју болести (тифуса и дизентерије) од нарочитог је значаја загађена вода. У таквим случајевима, ако је загађена вода извор инфекције, јављају се такозване експлозивне епидемије, које су узрок оболевању врло великог броја лица. Ширење тако проузроковане заразне болести је врло нагло, тако да се епидемија трбушног тифуса јави врло брзо и у најудаљенијим крајевима једне вароши.

Поменули смо већ, да као важан чинилац при ширењу тифуса и дизентерије служе и животне намирнице. Оне могу бити врло лако загађене кухним клицама, било на тај начин што су запрљане рукама од оних лица која не обраћају потребну пажњу на чистоћу својих руку, него су после додира или руковања са неким тифусним болесником, неоправши руке, пришла куповини животних намирница са тако запрљаним рукама. Како при томе постоји код нас врло ружна и скроз нехигијенска навика да се намирнице најпре опипавају рукама пре него што се купе, то је на тај начин ширење заразних болести, које се тим путем преносе, врло лако омогућено. Да би се такви поступци појединих недовољно хигијенски васпитаних грађана спречили, истичу се у продавницама животних намирница табле са полицијском забраном додиривања намирница прстима. У интересу свакога појединца је, да се одвикава такве рђаве навике, оласне по здравље свих нас. Други начин загађивања животних намирница настаје врло често посредством мува. Муве могу врло лако да постану преносиоци заразних болести, нарочито трбушног тифуса и дизентерије, ако запрљају намирнице пошто су пре тога биле на неком предмету загађеном кухним клицама. Улога мува у преносу трбушног тифуса нарочито је велика. Због тога Американци и називају овај домаћи инсекат тифусном мувом. Отуда је од великог значаја у борби на сузбијању заразних болести и заштита животних намирница од мува. Та се заштита постиже различитим сретствима, као држањем намирница у нарочитим комарницима, прекривањем намирница тилом или газом, затим стављањем мрежа на прозоре, и најзад уништавањем мува. Уништавање мува постиже се лепковима и отровима за муве (као што је на пр. формалин). При томе врло је важно одржавање чистоће у дворишту. Нарочито треба обратити пажњу на чистоћу клозета и сметлишта. У примитивним клозетима, где нема аутоматског испирања, треба свакога дана вршити дезинфекцију са хлорним кречом и лизолом. Канте за сметлиште треба увек држати добро поклопљене.

Најбоља пак предосторожност против свих заразних болести је стално одржавање чистоће. Нечистоћа је најчешће легло заразних болести. У чисто одржаваним домовима врло се тешко могу одомаћити заразне болести. Ако

се нека заразна болест и појави, она се ипак не може много да рашири и њено простирање је много теже и спорије. Строго одржавање чистоће је нарочито важно, ако у једној породици оболи неко од укућана од неке заразне болести. У таквим случајевима потребно је, чим се примете први знаци таквог различног оболења, издвојити болесно лице у засебну собу. Најбоље је да болесник остане у оној соби у којој се је и разболео, а да се остали укућани преместе у другу собу. Мању децу, која су здрава, најбоље је сасвим одстранити од куће и преместити их у неку сродничку породицу. Ако се болесно лице не може потпуно изоловати у кући, због неповољних социјалних прилика и малог стана, најцелесходније је пренети такво лице у разну болницу на лечење. Истовремено са извршеном изолацијом болесног лица треба таквај случај оболења од заразне болести пријавити Санитету. На тај начин ће се могућност даљег ширења дотичне заразне болести у самоме почетку знатно ограничити. Ако болесник остане код куће онда је потребно, поред неге која се има стално указивати оболеломе, да се обрати нарочита пажња на чистоћу свега онога што болесника окружава, да исти не би постао извор заразе за друге укућане, чланове исте породице. Потребно је на првом месту, да болесник има своје засебно посуђе и рубље, којесе не сме употребити за друга лица. Те се ствари несмеју прати нити мешати са онима које употребљавају здрави. Оно лице које негује болесника не сме долазити у директан додир са осталим укућанима нити са другим лицима из околине, пре него што се опере и пресвуче у друго, чисто одело. Послуга око болесника треба да обрати највећу пажњу на чистоћу. Што чешће прање руку, а нарочито после додира болесника или његових ствари. После избацивања болесникових екскрета треба одмах опрати руке у топлој води. То је нарочито од значаја код болесника од тифуса и дизентерије. Од нарочите важности је стална дезинфекција у току целе болести. Ближа упутства о практичном спровођењу дезинфекције треба у сваком случају да да породици сам лекар који болесника лечи. Све оно што болесник за време своје болести употребљава као рубље, постељне ствари и све остале ствари у болесничкој соби, треба по оздрављењу болесника подврћи дезинфекцији. Пошто оздрави, болесник треба да се окупа и да обуче потпуно чисто рубље и одело, пре него што дође у додир са осталим здравим укућанима. Једино на тај начин може се у самом почетку спречити могућност наглог ширења једне заразне болести, јер лице болесно од заразне болести може бити узрок заражења за остала здрава лица све док се његова болест потпуно не излечи. Осим самога болесника као извор инфекције може послужити све оно што је било у додиру са

болесником (рубље, постелне ствари, посуђе, затим књиге, играчке мање деце и најзад сви остали предмети у болесничкој соби). Због тога треба по оздрављењу предузети т.зв. завршну дезинфекцију целе болесничке собе.

Сем значаја чистоће на сузбијање акутних заразних болести, који је до сада у главном био предмет ових кратких излагања, врло велику важност има одржавање индивидуалне и колективне чистоће и на хроничне заразне болести нарочито на туберкулозу. Због своје велике раширености, сузбијање туберкулозе претставља један велики задатак пред којим данас стоји цело човечанство. Сретства за њено сузбијање врло су различита и ми ћемо овом приликом истаћи само она која припадају личној хигијени, т.ј. она у чијем спровођењу и примени може и треба да суделује сваки појединац.

Као и код осталих заразних болести, тако исто и код туберкулозе, при њеном сузбијању, од највећег је значаја одржавање чистоће тела и чистоће околине, затим старање за чистоћу ваздуха и излагање организма довољном дејству сунчевих зракова. Све оно што смо изнели о потреби неге тела и појединих органа још је од веће важности да се примени у циљу сузбијања туберкулозе. Болесници од туберкулозе, у чијем се испљувку налазе туберкулозни бацили, нарочито су опасни за ону околину, која не полаже много на своју чистоћу. Да би се спречило ширење туберкулозе врло важну меру чини васпитање ширих народних слојева, да се не пљује по подовима, пошто многи туберкулозни бо-

лесници не знају да болују од те опасне болести, те пљувањем по поду и по другим јавним местима у многome доприносе све већем распрострањању туберкулозе. Та ружна навика је, на жалост, код нас врло раширена и ради заштите здравља осталих наших суграђана потребно је да се од ње постепено одвикавамо. При кашљу пак треба ставити марамицу или руку пред уста, да се ситне капљице слези и пљувачке из наших уста не би растурале у ваздуху око нас и тиме изазвале инфекцију других лица туберкулозом. Треба избегавати могућност да се неко од нас зарази, па макар то и не био наш сродник.

У примени свих изложених хигијенских принципа који се тичу личне и опште чистоће, неопходно је потребна сарадња и појединаца и већих друштвених заједница, општине и државе. Пропагирањем тих принципа и спровођењем свих мера, које преузимају општински и државни хигијенски органи неће се постићи потпуни резултати у раду на подизању општег здравственог стања и на сузбијању заразних болести, ако и појединци, чланови тих заједница, не учине оно што зависи од њих самих, а то је практична припрема тих хигијенских принципа.

Исто тако, и ови „дани чистоће“ које је увела Општина београдска у сарадњи са Друштвом за чување народног здравља, у тежњи да припомогне здравственом напретку престоничких грађана, даће само у томе случају корисне резултате, ако ту тежњу сви ми усрдно помогнемо својим настојањима.

Др. Лаза Костић, проф. универз.

Београдски попис становништва 1929 год.

15 априла 1929 године извршила је Београдска општина први комунални попис становништва на својој територији. То је једно-времено било и прво пребројавање популације у нашој земљи изведено од једне градске општине на модерној и научној основи.

Попис је био нападнут преко наше јавности; најпре намера да се он изврши а затим и добивени резултати. Замерало се углавном: 1) да пописни термин није прикладан, јер се пописи врше зими, крајем децембра; 2) да је попис непотребан јер ће ускоро затим, децембра 1930, бити извршен општи попис људства у Држави; 3) резултати добивени тим пописом сувише су ниски, Београд има много више становника, око 100.000 становника остало је непописано! Али је попис Београда из 1929 године имао и својих бранилаца. Бранили су га нарочито званични претставници Београдске општине, који су на сваки напад одговарали са документованим и лепим одбранама.

Ипак зато добио се у јавности утисак као да је тај попис нешто што се по сваку цену морало да брани; један јалов, рђав, а поред тога и неуспели посао. Критика је успела да у приличној мери дискредитује сам попис и његове резултате. И критика и одбрана морале су да оперишу са непровереним аргументима, са нагађањима, са општим фразама. Требало је да се сачека нов, државни попис становништва, па да се попис Београда из 1929 године у потпуној мери рехабилитује. Сад се може приступити одбрани тога пописа са много више података и доказа, са много више сигурности у аргументацији. И ако доцкан, дужност је оних који су тај попис проводили да га одбране ако могу, да обеснаже све нападе, да скину са њега неоправдане замерке. Његов значај и његову вредност треба поставити на право место.

Први приговор, да попис није извршен у погодно време, отпао је сам по себи. Држава је две године доцније извршила попис скоро у исто време (свега петнаест дана раније) и нико није протествовао. Критичари

београдског пописа признали су прећутно да и то време може бити погодно само ако га изабере неко други. А не треба заборавити да је Држава, и међународном праксом и још више својом традицијом, била везана за један други датум, за датум којим се завршава година и децениј. Општина београдска, међутим, била је у том погледу потпуно слободна. Она је могла да изабере ма који датум за попис, гледајући само да не падне у време кад је становништво у покрету, кад има великог прилива или одлива тога становништва (кад су конгреси, одлазак у бање, школске ферије). И никакве штете што је Београдска општина изабрала 15 април 1929 за пописни дан. Напротив, кад се узме у обзир да је Држава две године доцније изабрала један сасвим блиски датум, пописни дан из 1929 изгледа нарочито погодан. Упоређења су двоструко олакшана: прво, јер не треба временски ломити годину већ њу целу узети као основ рачунања, вршити упоређења између садашњег стања и стања од равно две године пре тога, и друго, што се структура становништва делимично мења према добу године. Ово нарочито важи за занимање становништва: лети, на пример, имате у Београду много више зидарских радника него зими. Кад буду сређени сви подаци из пописног материјала за 1931, биће врло интересантно вршити међусобна упоређења детаљних резултата једног и другог пописа.

Али и сада већ могу да се врше упоређења између укупног броја становника нађеног 1929 и 1931, његове поделе по полу и размештаја по квартовима. 1931 нађено је око 15.000 становника више него 1929; значи да је за ове две године београдско становништво порасло укупно за 6,6% или сваке године за више него три процента. Све је то скоро стваран прираштај; једино ваљда око хиљаду становника пописано је на територији која није била обухваћена 1929 (зимовник на Ади Циганлији, предео око Белих Вода итд.). И ако се одбије та територија, остаје чисти прираштај београдског становништва за три процента годишње. То значи

да београдско становништво, расте ипак двапут брже од осталог становништва у Држави. Они који знају демографске прилике наше земље а прате и живот Београда, очекивали су од последњег пописа скоро тачно оне резултате које је он дао. Али то је баш доказ да попис од 1929 није подбацио. Шта више, од свих места за које су били саопштени резултати последњег пописа, једино два-три што су доказала оно бројно стање које се у компетентним круговима очекивало. Међу те градове спада и Београд. Они који су сматрали да подаци од 1929 не одговарају правом стању ствари, да су показани у много мањем износу него што фактично има Београђана, тврдили су да ће то најбоље показати први попис за овим који буде вршила Држава. Тај попис, међутим, доказује у потпуности да је ранији општински попис био тачан. Ако се икад могла из резултата једног пописа констатовати тачност неког ранијег пописа, то је несумњиво овде случај. Место да буде демантован новим пописом попис од 1929, демантовани су они који су га нападали и нису веровали у њега.

На тај начин, и први и трећи приговор обеснажени су сасвим. Остаје само да се види да ли је уопште било користи од пописа из 1929, да није случајно то био један непотребан луксуз који је Београдску општину доста стајао а допринео јој није ништа.

Доцијни догађаји доказали су напротив, да је попис од 1929 оставио знатног трага у нашем јавном животу, да је утицао на преузимање многих управних мера на местимце, ваљда, и на само законодавство.

Прва је и несумњива корист од тога пописа што је разбивена заблуда да Београд броји (још тада) 350.000 и још више становника. Машта је тај број сваког дана пењала за по неколико стотина. Да није било тога пописа, нико не би веровао 1931 године да Београд нема бар пола милиона становника. Разочарење би било веће и болније.

Замерало се тада да је показан тако мали број становника, а свет је на страни, зајмодавци у првом реду, мислио да је Београд много већи и, следствено, јачи. Овде се двојструко грешило. Пре свега, економска снага једнога града стоји истина у извесној пропорцији са бројем становника, али тај број није једини елемент економске снаге. Затим, не треба уображавати да је страни свет веровао у све процене београдског становништва. Процене имају у статистици врло релативну и ограничену вредност. Истина је да смо ми 1929 ценили београдско становништво на око 350.000, али су зато све стране публикације наводиле конзеквентно и једино правилно број од 111.740, који је нађен при-

ликом пописа од 1921. Одмах после извршеног пописа од 1929 свуда су објављени званични резултати новог пописа и добивена цифра већ се налази у многим статистичким прегледима, алманасима, лексиконима итд. Што је најважније, ми за дуго још не бисмо могли цифру од 1921 године заменити неком новом да није извршен попис у 1929 години Сад је истина, утврђено за Београд бројно стање пописа од 1931, али та констатација није званична. У питању је један државни попис, чије званичне резултате може да утврди и објави једино Општа државна статистика. 1929 су године саопштења потпретседника г. Д-р Стојадиновића и табеле у „Београдским општинским новинама“ имале службени карактер. Општа државна статистика не може публиковати резултате по појединим варошима и деловима државне територије, већ укупно за целу земљу. Док то не учини, подаци од 1929 вреде као једини званични и аутентични подаци.

До пописа од 1931 морали смо се служити резултатима из 1921. После осам година ти су резултати били сасвим застарели уопште; доказ је да су у Србији сваких пет година вршени пописи становништва. Али за Београд они су били апсолутно неупотребљиви. Свакоме је било јасно да се становништво Београда за тих осам година подвостручило, да од тадашњих становника није ни половина била обухваћена пописом од 1921. Да ће крајем 1930 доћи нов државни попис веровало се, али се није знало одређено јер није било закона о попису (у ствари он је дошао 1931). Па ипак, под претпоставком да подаци од 1921 нису били тако страшно застарели и да ће сасвим сигурно нов попис у целој земљи бити крајем 1930, ипак је било потребно извршити попис становништва почетком 1929. Ево зашто. Попис од 1921 лиферовоао нам је, и то само у претходним резултатима, општи број становника Београда, њихову поделу по полу, вероисповест и матерњи језик. Више од тога ми не знамо ништа. Остали подаци и обележја прикупљена пописом остала су још увек неискоришћена и непозната. Јасна је ствар да је управу Београдске општине интересовало да зна нешто више о својим грађанима, првенствено да зна за њихове професије.

Подаци од 1921 нису, дакле, били само застарели; они су били још и мањкави и неискоришћени. Држава искоришћује пописни материјал постепено и публикује га увек за целу земљу. Београду се, међутим, у моменту његовог највећег напредовања, журило да утврди што скорије домаћај тог напредовања и промена које су настале у његовом крилу. Он је то могао учинити само тако, ако изведе један попис за свој рачун и о свом

трошку. Једино у том случају пописни материјал остао би у Општини и могао би бити и искоришћен према потребама Општине. То је први пут у нашој земљи да је оригинални пописни материјал остао у власти и притежању Општине београдске. Али га је она заиста искористила свестрано и брзо. Са једним малим бројем чиновништва, оним које је раније било употребљено на изради бирачких спискова, Статистички отсек је 1929 обрадио био скоро сва обележја сем занимања. То најтеже и најкомпликованије обележје обрађено је у току 1930 године. На почетку 1931 материјал је могао бити спакован, и већ извежбани чиновници предузимали су припремне радове за попис од 31 марта те године.

Пописни резултати су у много случајева послужили као база општинским органима код доношења извесних одлука и предузимања извесних акција. Тако је, на пример, према подацима тога пописа установљено колико у сваком школском реону има деце испод 7 године и где је највећа потреба за грађење нових школа. Код претресања проблема општинске трошарине, и њени браниоци и њени противници оперисали су са аргументима које је пружала табела београдског становништва по занимању. При одмеравању ватрогасне таксе, при решавању о водоводној мрежи, при изради хигијенског плана и тако даље, увек су консултовани резултати општинског пописа од 1929 године.

Чак и праматеријал, пописни листићи, били су у довољној мери искоришћени. Индивидуалне податке из њих тражила су многа одељења општинска и они им нису били ускраћени. На основу тих података је Статистички отсек исправио многе своје књиге и регистре.

Праматеријал је и иначе искоришћаван у јавне сврхе. Евангелички пастор је на основу њега, сам самцит, утврдио који су му верни у парохији и где се све налазе. Католички клир се врло много интересовао за податке о вероисповести, и на основу њих извео реорганизацију жупа и донео одлуку о подизању цркава.

Па и Држава се, како изгледа, служила прилично са подацима комуналног пописа. Кад год је за неки њен посао био меродаван број становника, она је потпуно признавала резултате пописа од 1929 (на пример, код одређивања броја апотека). Пола године после извршеног пописа донет је Закон о атару Општине града Београда. Атар је обухватио скоро исти простор на којем је вршен попис. Девет месеци после пописа донета је Уредба о устројству и делокругу рада Управе града Београда. Београд је подељен на 14 квартова (место шест до тада). Није ваљда случајност да је и пописна територија била подељена на

исто толико реона. И ако се границе пописних реона и новообразованих квартова нису у танчине поклапале, може се са великом вероватноћом претпоставити да су једне на друге имале утицаја. У сваком случају, подели Београда на квартове било би врло тешко ако не и немогуће правилно извести без свежих статистичких података.

И трећи редовни конзумент статистике, наука, није пренебегао и мимоишао те податке. У многим студијама они су употребљени. Нарочито су их пак узели у обзир и на основу њих бранили своја гледишта г. г. генерал Д-р Чед. Ђорђевић у Београдским општинским новинама, Д-р Велимир Бајкић у Народном благостању, Д-р Душан Паутић у Економисту. Општинска дирекција за социјално и здравствено старање издаје значајне демографске студије које базирају на попису од 1929 године. Пресбирио при Претседништву Министарског савета је такође употребио те бројеве на његовој интерпету Југославије. Два млада статистичара из Централног хигијенског завода, који су први пут активно учествовали код вршења једног пописа (Пописна комисија је ангажовала била све статистичаре из Београда са неком функцијом код пописа) написали су кратко време иза пописа једну књижицу како се врше општински пописи. Она је сва инспирисана београдским пописом од 1929 и приказује као модел организације пописа онакав попис који су писци већ видели и на чијем су извршењу учествовали 1929 (то, истина није јасно речено у књизи али је иначе евидентно). Та књига, која на жалост, истина, не садржи опширан претходни поступак пописа и не обзира се много на правну страну његову, послужила је врло згодно другим општинама кад су и саме вршиле попис свога становништва. А и иначе су београдски попис и психолошка средства којима је стално утицано на масу да да што тачније податке („агитација за попис“) допринели да су многи градови у нашој земљи приступили извођењу пописа у 1929 години.

Кад се израчунавао прираштај Београдског становништва за време од осам година између два пописа, узимало се увек да је становништво расло једнаким темпом. То, међутим, не стоји у ствари. До 1925 односно 1926 београдско становништво је расло много брже него доцније. То најбоље показују резултати пописа од 1931 упоређени с оним од 1929. Али, да није било пописа 1929 године, учињена би била иста грешка за десет места за осам година и тешко би се икад могло са сигурношћу утврдити да је интезитет прираштаја попустио последњих година прошле деценије. Захваљујући попису од 1929 могу се сад извести приближније и тачније процене кретања тога прираштаја.

Напоследку, али не последње по важности, треба истаћи да је попис од 1929 послужио као основа за образовање и вршење једне чисте статистичке службе у Општини београдској. И до тада је Општина београдска имала „статистике“, „статистичка“ одељења, али су се она бавила свим другим пре него статистицом. Чиста статистика почела се обдежавати тек са обрађивањем пописног материјала. Чиновници који су на њему радили, а пре тога на самом извођењу пописа, показали су се необично вешти и рутинирани

кад су били употребљени и за најновији попис (1931). Ваљда је и то допринело, једнако као и околност да је међу новим пописивачима уопште било бар половина који су пописивали и 1929, да је Београд, највеће место у Држави, био први готов са извођењем пописа од 1931. Од априла 1929 за Београдску општину нису више ни пописи ни статистика уопште нека нова и непозната ствар. Међу комуналне делатности Београдске општине спада сад као равноправна и значајна: статистика.

Проф. Др. Ј. Дероко

Мишљење о организацији и раду музеја Општине београдске

Лепа и похвална идеја данашње општинске управе побуђује и све нас старе Београђане да допринесемо, колико ко може, оснивању и снабдевању те тако корисне културне установе, о чијој великој вредности није потребно овде да пишем; то сви ми топло осећамо. Појединци су се већ дотicali тога питања, третираног и у „Београдским Општинским Новинама“, као што је чланак г. Бран. Нушића „Неколики културни задаци Општине града Београда“ (Општинске Новине од 1. окт. 1929.) и „Београдске чешме — грађа за историју старог Београда“ (Општинске Новине од 15. окт. 1929.), затим лепо и детаљни чланак г-ђице Милене Д. Лапчевићеве „Око организације београдског музеја“ (такође у Општинским Новинама, 1. јан. о. г.) Нека ми је допуштено да изнесем своје мишљење о организацији, стварању и раду новог музеја Општине Града Београда.

Ну пре свега, ваљало би за музеј наћи погодну зграду. По моме мишљењу, њу не бисмо морали нарочито градити, јер таква већ постоји: Зграда Војно-Географског Института у Горњем Граду толико је згодна за музеј да се чини као да је за тај циљ баш и грађена. Она је, како својим унутрашњим распоредом одељења, тако и по своме старинском спољњем изгледу а и по месту на коме се налази, невероватно погодна за Музеј Општине града Београда. Пошто се војне установе и надлештва постепено исељавају из Града и овај сукцесивно предаје Општини за паркове и друге њене установе, ваљало би ту зграду, са можда нешто мало преправке, узети за музеј. У накнаду, Општина би имала да Војно-Географском Институту сагради нову — за његове циљеве погоднију — зграду на другом месту, у близини осталих војних објеката, где се они данас групишу. Док се та зграда не добије, могле би се музејске ствари прикупљати и привремено смештати у Доситијев лицеј, зграду која је већ и сама собом музејски објекат. Ову би кућу ваљало реновирати, управо рестаурирати, у потпуно истом стилу у коме и сада. Та би кућа доцније, кад се до-

бије и дотера горе поменута зграда у Граду могла остати као депонданс Општинском музеју за извештај део његов (рецимо баш онај из онога доба из којег је та кућа).

Сам рад Општинског Музеја могао би се поделити на унутрашњи и спољашњи.

Унутрашњи рад музеја састојао би се из прикупљања објеката и уређења појединих одељења музејских. Да покушам сада изнети која би одељења музеј могао имати и шта би ваљало урадити на њиховом уређењу.

Та би одељења била следећа:

1. Планови и изгледи београдског града и вароши.

1. Стари планови и слике Београда. — Прикупити све старе планове и историске слике — гравуре — изгледа Београда и његове непосредне околине. У колико су ови у туђем поседу и не могу се добити, израдити од њих верне копије фотографским путем и тачним прецртавањем (у истом маниру у коме су оне израђене). Све ово из старина па до времена кад је Београд дошао дефинитивно у српске руке.

2. Новији-технички-планови и рељефи Београда. — Сабрати све планове Београда новијег доба, израђене од техничких органа Београдске Општине (почевши са планом Београда од инж. Мил. Јосимовића из год. 1864) и приватних издавача; све до данашњег дана.

Одабрати рељефе Београда и његове непосредне околине који већ постоје у Општини, па оне који имају вредности (по своме значају и изradi) дотерати и освежити, оспособити их за музеј. У колико таквих рељефа нема за важније моменте развића Београда, поручити да се зналачки израде. На тај начин добила би се потпуна серија изгледа и развика Београда кроз времена. Ако се буде могло прибавити довољно података, онда и за старије историске епохе израдити овакве рељефе. То је потребно још и стога, што су старији историски планови — а нарочито

изгледу Београда — већином доста невешто, у рђавим пропорцијама, а често и нетачно цртани, те не дају праве слике из појединих епоха. — На једном или на више планова Београда видно обележити важније непокретне историске и т. сл. објекте из ранијих историјских епоха. Тако: 1) оне који постоје и који ће се сачувати (као: Конак Кнегиње Љубице, садашњи Музеј Савремене Уметности; Доситејев лицеј, Доситејев стан, турска текија, тулбе у Горњем Граду над гробом вероватно вел. везира Кара-Мустафе који је у Београду удављен гађаном зато што му је војска потучена под Бечом; „Римски“ бунар; Карлова капија у Доњем Граду; Кула Небојша; Конак Кнеза Милоша и Теразијска чесма у Топчидеру и т. д.); 2) оне којих је нестало, као капије (Стамбол, — Видин, — Варош и Сава-Капија), Цамије, чесме (нарочито Чукур-чесма, Делијска, Тоскина итд.), дворове, касарне, шанчеве, водовод, знамените куће, путеве, важна историјска места (као оно с десне стране главне улазне стазе на Калемегдану где је Кнез Михајло 6. априла 1867 г. примио од последњег мухафиса београдског Риза-паше кључеве од београдске тврђаве, са које је тада скинута турска застава а развијен српски крсташ-барјак; хумка у порти цркве Св. Марка, на којој је на Св. Андреју 30. нов. 1830. год. београдски везир Хусеин-паша прочитао, у присуству Кнеза Милоша, султански хатишериф о независности Кнежевине Србије и да се Турци повлаче у градове; место где је спаљено тело Св. Саве итд.).

3. Фотографије и слике Београда из новијег доба... — Прикупити добре фотографије и оригиналне слике или верне репродукције типичних и карактеристичних изгледа т. зв. „старог Београда“; у колико их нема, поручити да се израде (акварелски, тушем, пером и т. сл.) слике појединих изгледа, улица, зграда, историски важних детаља старог Београда и то код добрих сликара и цртача, који познају бар новију историју Београда, те умеју да одаберу шта би и како требало израдити¹⁾. Такве слике, добре израђене, дају живљу слику тих интересантних партија старе вароши, но нешто монотоне фотографије (бар за овакве објекте). Фотографски снимати све старије зграде и т. сл., којих ће зидањем нових зграда или регулацијом скоро нестати. Ово је веома корисно да би се могао пратити развој, напредовања Београда. Систематски вршити фотографска снимања садашњег — новог Београда, у колико је који део већ приближно готов. Ове би фотографије доцније служиле као историјски објекти музеја.

II. Слике.

¹⁾ То је, уосталом, већ срећно учињено избором г. Војновића-Пеликан¹⁾, који је већ израдио читаву серију лепих и интересантних слика из старог Београда.

1. Слике историјских момената. — Прикупити где што има слика (или ако се не могу добити, онда их верно репродуковати) из историје Београда од најстаријих времена до нашег доба (као: бојеви, опсаде итд.). За старије: ма какве оне биле, јер су оне већ саме собом музејски објекти. За новије доба одабрати само оне добро, тачно и верно израђене. У колико их нема — а мало ће их се моћи наћи — расписати сваке године бар по један стечај за израду таквих слика (већих размера у масној боји). Одредити награду за откуп изабраних слика, које би стални стручни жири, од историчара и сликара, при музеју имао да цени. Нарочито настојати да се израде — у већем формату — слике из трагичних дана одбране Београда 1914. и 1915. године, док су ти догађаји још у свежој успмени нашим сликарима.

2. Слике момената и сцена из живота Београда. — У то би ушли разни моменти, као: сцене на трговима, народне свечаности, типичне сцене са „вашара“, црквених слава и литија, карактеристични моменти и сцене из уличног живота, са пристаништа итд. У колико их нема, расписивати сликарске конкурсе и за њих, и најбоље откупљивати.

3. Портрети важнијих личности. — У ову збирку ушли би портрети (у масној боји) и фотографије знаменитих Београђана и личности које су играле видну улогу у политичком, друштвеном, културном и економском животу наше престонице. Не заборавити ни научнике, књижевнике, чувене глумце и глумице и др.

III. Документи и повеље.

Прикупити важније документе из политичке, доцније и културне историје Београда, као: старе повеље, фермане, хатишерифе, званичне печате Општине Београдске и других београдских надлештава, старе тапије, уговоре и т. сл.

IV. Објекти оригинални и модели у маломе (модели).

Из културног и друштвеног живота старог Београда прикупити најважније објекте за музеј. Од крупних, нарочито оних којих више нема (као знамените и типичне зграде, капије, споменике и т. сл.), као и објекте мање важне (као: капије са звекром и мандалом, стари ћепенци, стари бунари са сантрачем, дућани са капцима или гвозденим ишараним вратима са Зерека, из Дубровачке улице и „Главне чаршије“, петролејски фењери на стубу, прве електричне сијалице на конзолима и боген-лампе са стубом први коњски трамвај, стара примитивна кола за поливање улица, сака итд.) израдити у маломе уодређеној размери, верно и пропорционално израђене и природно обојене. За још мање важне објекте довољно би било израдити и верне слике у боји.

V. Лапидариум.

Надгробне плоче и крстаче од камена са гробова чувених и заслужних људи из Београда, затим разни кипови и берелјефи, турске надгробне стубове, опеке — цигле — из римског доба са утиснутим ознакама легиона, карактеристичне и знамените камене делове са чесама и т. д. прикупити и сместити под какав трем, који би се налазио уз музеј.

VI. Народна ношња и униформе.

Прикупити и, у колико је то могуће, дати израдити старинску мушку и женску грађанску ношњу из Београда. Стари типови остали су нам непознати, ну зато је довољно позната ношња из познијег доба, заједно са свима њеним варијацијама из турске и грчке ношње. Та одела, тачно комплетирана, обући на манекене у природној величини са статуrom, а нарочито верним типовима — физиономијама — и коафирама нашега становништва из дотичног доба. За почетак: бар само оне најкарактеристичније, и ставити их у добро затворене витрине. Етнографски музеј могао би у овоме притећи у помоћ општинскоме својим дупликатама, па чак и уникатима. Од старих и мање интересантних или оних костима, које би било немогуће реконструисати, морале би се израдити лепе и детаљне слике у акварелу. Исто тако реконструисати и израдити старе службене, општинских и државних чиновника, униформе (па чак и старог општинског патролције и униформе пожарне чете).

VII. Оружје и заставе.

Старо оружје, седла, ђулад, вериге и др. из старих времена. Поред лепе збирке коју је Општина недавно откупила, имаће их још и у старијих београдских породица; надати се да ће их оне радо дати музеју (у том случају ставити на сваки објект: од кога је добивено). Нешто оружја могло би се добити и из Етнографског музеја. Нарочито ваља прикупити новије оружје из светског рата, одбране Београда. У ову збирку ушле би и заставе (ако се која може набавити), најзад и седла, коњске опреме, старинске справе за кажњавање и мучење из доба турске власти над Београдом.

VIII. Стари новци и медаље.

Има их у Народном музеју, збиркама појединих Београђана, а преко новина обратити се и грађанству да их приложи музеју. У ову збирку ушле би и разне комеморативне медаље, амајлије и стари званични печати у металу и отисцима, као и стари накити и ситни украси.

IX. Разни званични предмети.

Овамо иду поклони Београду, одличја добивена у новије време (њих нарочито истакнути на видном месту у једној витрини).

X. Покућанство и приватни живот Београђана.

Старински намештај из грађанских кућа, карактеристичан за некадањи патријархални приватни живот Београђана; чак, по могућности, уредити и читву собу н. пр. за примање, заједно са миндерлуцима, ћилимима, долапима у зиду и т. д. Старо бакарно и друго посуђе (тепсије, бакрачи, синије, легени, крчази и т. д.).

XI. Занатски објекти.

Старе занатлиске радње и дућани, као: абаџијске, бојаџијске, баштованске (модел старог долапа за наводњавање баште), кујунџиско-златарске, лончарске, терзијске, ћурчијске, хлебарске (модел старинске фурунџице) и т. д. заједно са њиховим алатом и прибором.

Све ове објекте музеј би добављао: нешто од ствари које Општина већ има; нешто од Народног и Етнографског Музеја у Београду, од којих би се могли добити лепо примерци, јер би овај музеј служио истом циљу као и они и тиме би се само издвојио (н. пр. из Етнографског Музеја) београдски део; нешто ствари набављало би се поклоном од појединаца и старих београдских породица, које би требало анимирати за ову патриотску установу; нешто би имао израђивати и поручивати сам музеј (моделе из гипса и др., манекене, слике и т. д.), а нешто би придлазило наласцима из ископавања приликом радова у вароши и у старој тврђави и грађењем нових зграда. Приликом одабирања предмета за музеј ваља имати строги критериум: шта је за музеј а шта није, те не уносити у њега ма шта, „само да је из старог Београда“, те тако стварити телалницу уместо музеја.

Пошто немамо потпуне историје Београда, ни политичке ни оне знаменитијих места бар из новијег доба, а за ове последње нема ни много забележака, ваљало би што пре сазвати старије интелектуалне Београђане (као н. пр. г. Д-р Јована Жујовића, г. Бран. Нушића и др.), којима је још у сећању доста ствари из старог Београда, па од њих испричане податке побележити и доцније разрадити. Поред њих ваљало би позвати и стручњаке историчаре (као н. пр. г. Д-р Алексу Ивића, Д-р В. Ђоровића) и етнографе и етнологе (као г. Д-р Тихомира Ђорђевића, г. Д-р Симу Тројановића и др.), старија војна лица која добро познају стари Београд са војног гледишта, нарочито његов Град (као: г. Ђенерала Миливоја Николајевића, г. Ђенерала Душана Стефановића и др., као и г. пуковника Јеремију Станојевића, који се већ више година бави историјским истраживањима старог Београда). Ја верујем да би се та господа врло радо одазвала позиву и од срца би припомогла при прикупљању објеката и података за историју Београда, указујући можда и кога би још ваљало консултовати и где се у старим београдским породицама мо-

же наћи интересатних старина. Требало би тада водити записник о свима исказима те господе, те и по њему организовати рад на прикупљању објеката и грађе за историју Београда. Много је момената до сада пропуштено, многи су стари Београђани, који су добро познавали стари Београд већ помрли. Ну до сада нису ни прилике можда биле баш тако повољне да се овај посао покрене, сада је пак последњи моменат када се још може из уста живих сведока нешто дознати; млађи наши нараштаји и дошљаци не познају стари живот Београда, а писана историја његова тако је оскудна, да се из ње мало може сазнати.

Сада се, на пример баш приликом радова на преуређењу Горњег Града у парк, налази сваки час на понеки више или мање важан историјски објекат (као подземни ходник који је водио из близине „Римског“ бунара па испод Горњег Града у правцу Господар Јованове улице и даље), који не би требало затрпати бар док се претходно не испита и проучи од стране познавалаца старог Београда.

* *

Поред прикупљања, одабирања и сређивања објеката, музеју би била дужност и да издаје неке публикације. Тако, ваљало би старе називе појединих делова вароши, стара имена улица и места (пијаца и зграда), који су још од Турака остали и данас су још у употреби или су се већ изгубили, превести и растумачити зашто се тако зову. Тако на пример Калемегдан, Теразије, Варош-капија, Дорћол, Зерек, Палилула, Чубура, Булбулдер, Јалија, Карабурма, Ташмајдан, Топчидер, Господарска механа, Царева Ћуприја, Сава-мала, Батал-цамија, Фишеклија (Фишеклијска мала), Тркалиште, Козара, Сењак, Абацијска чаршија, па Смутековац, Грантовац, Три Кључа, Седам Шваба, Два бела голуба, Две буле, Три листа дувана и т. д., који су врло интересантни за објашњење живота у некадашњем Београду и од којих су се многи већ изгубили те су данашњем нараштају већ непознати.

Уз тај посао ишао би још један, можда још важнији, а наиме: направити списак данашњих улица (и свих њихових старијих назива) и протумачити зашто се и по коме тако зову, тј. изнети кратак историјат знаменитих личности, догађаја и др. по којима су оне добиле своја имена. Поред историјске важности, то би био и леп помен тим заслужним људима и делима и потстрек млађем нараштају на рад на општем добру и награде које се њиме заслужују.

За награде Општине београдске за Светосавске темате студентима историје на Београдском Универзитету расписивати редом, по утврђеном плану, важније теме из историје

је Београда. Ти би радови, заједно са досадашњима, врло корисно послужили као грађа за доцнију потпуну, детаљну, политичку и културну историју наше вароши, а и као водила за радове на употпуњавању самог музеја.

Толико о унутрашњем раду на организацији и делању музеја.

* *

Као спољне радове изнећу у кратко следеће:

Како и сама варош, и ван музеја, садржи доста веома интересантних и важних историјских непокретних објеката (зграда, пијаца, места и т. сл.) дужност музеја била би да се и о њима стара и да их уређује и подржава. Тако би на старим, историјски знаменитим или типичним, зградама ваљало ставити табле са натписом и кратким објашњењем дотичне знаменитости, као: Конак Кнегиње Љубице (данас музеј модерне Уметности), Доситејев лицеј, Текија, Карамустафино тулбе, Кула Небојша, Римски бунар, Карлова капија и т. д. и т. д. Такође и на новим зградама, где је некада била каква важна историјска кућа, ставити таблу са кратким описом нестале старине и историјског момента (као на згради где је била Хаџи-Томина кућа, у којој је закључено примирје 1918. год. и др.). То исто учинити и на местима где се одиграо какав важан историјски догађај или је постојао какав знаменити објекат (као: место у Добрачиној улици где је била Чукур-чесма, где се 3. јуна 1862. г. заподела свађа између Срба и Турака те букнула поновна борба; затим: горе поменута хумка у порти палилулске цркве где је 30. новембра 1830. г. прочитан султанов хатишериф;) или место на Калемегдану где је 6 априла 1867 г. извршена предаја кључева београдског Града Србима; даље: места где су биле Стамбол-Капија, Варош-Капија, Видин-Капија, Сава-Капија; „Пиринчана“—Принч-хане, двори принца Евгенија Савојског итд. итд.).

На завршетку да напоменем да би у делокругу рада Музеја Општине града Београда спадао још и посао на логичнијем распореду досадашњих споменика са Калемегдана, одакле би поједине бисте ваљало преместити на друго погодније место (о чему је г. Б. Нушић већ изнео лепе предлоге у Општинским Новинама).

Ово би, у кратким потезима, био — по моме мишљењу — програм за организовање музеја и његов рад, бар у прво време. Разуме се да би се у току рада овај програм морао проширивати и преиначавати према приликама.

¹⁾ Ово место треба још сад одмах обележити да се не би изгубило, јер се већ почиње са раскопавањем земљишта за грађење нове цркве и других зграда на томе месту.

Комунална хроника:

Отварање филијале општинске штедионице

Општинска штедионица пружила је престојници нову тековину — отворила је своју филијалу у Краља Александра улици бр. 95.

Отварајући ову филијалу Општинска штедионица руководила се тежњом да што више и боље, јевтиним кредитом, помогне грађанству и жељом да у најширим слојевима развије штедњу. Општинска штедионица жели да помогне грађане економски слабе, но вредне и марљиве. Она хоће да ојача малог занатлију, ситног човека уопште, дајући му зајмове уз најнижу камату. Чинећи му ту услугу Општ. штедионица ствара му услове за напредак и побољшање његовог економског стања. Делујући тако Општинска штедионица служи у највећој мери социјално-привредним циљевима наше братске заједнице.

Познато је већ какав је сјајан напредак учинила, за кратко време, Општинска штедионица Београда. Отварајући ову филијалу, она је учинила још један благодатан корак у свом корисном делу.

Филијала је отворена у недељу 17. т. мес. у 11. часова на свечан начин. Освећење локала извршио је свештеник г. Бранислав Маринковић. По свршеном црквеном обреду г. Маринковић је одржао један пригодан говор у којем је истакао значај отварања филијале за широке слојеве грађанства овога краја. Исто тако с неколико речи похвалио је рад Општинске штедионице.

Г. Радивоје Глумац, потпретседник Општинске штедионице, изјавио је захвалност г. Маринковићу а затим се гостима обратио речима:

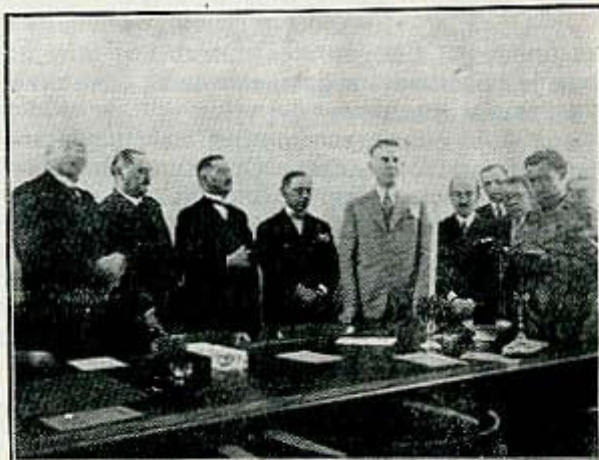
„Поштована Господо — у име управног одбора, а у отсуству председника г. М. Нешића, захваљујем вам што сте својим присуством удостојили ову нашу скромну свечаност — отварања прве филијале Општинске штедионице. Нарочито захваљујем представнику Суда Београдске општине г. Иси Протићу.

Затим г. Р. Глумац износи циљ Општинске штедионице и њене задатке па вели:

„Главни задаци сваке Општинске градске штедионице уопште, не само у нашој држави, него и у другим земљама, јесу: прво

пропагирање и ширење штедње у свима и најширим слојевима грађанства, прикупљање улога уз плаћање најповољније камате на исте; друго, да економски слабијим, а вредним марљивим и предузимљивим грађанима даје зајмове уз најнижу камату, како би они те зајмове употребили корисно за побољшање, ојачање и напредак свог економског стања. Значи, у задатку им лежи један социјално-привредни циљ.

Београдска општинска штедионица у своме досадашњем раду држала се строго ових задатака и она је за кратко време свога половања у колико је могла и остваривала те

Са свечаног отварања филијале Општинске штедионице.

задатке. И за време овог кратког свог рада Општинска штедионица постепено стиче све веће поверење београдског грађанства, тако, да данас располаже са преко 28,000.000 динара улога по књижицама, које су јој поверили београдски грађани. Да би развили навику за штедњу и код будућих грађана ми смо завели у Основним и занатским школама омладинску штедњу, која је показала леп успех, јер су деца до сада уштедела преко 1,700.000 динара.

Како је пак ова установа, установа свих грађана београдских ми смо уверени да ће Општинска штедионица временом постати

једна од највећих уложних новчаних институција и моћан фактор за привредни развитац Београда. За пословање Општинске штедионице као што вам је познато јамчи Београд-

везу са грађанима овога краја, могли помоћи повољним кредитима оне вредне грађане, којима је кредит потребан, а с друге стране пропагирати и прикупљати штедњу, те на тај начин допринети економском јачању грађана. Још једном вам захваљујем на пажњи коју сте указали својом посетом, а овој првој филијали Општинске штедионице нека је срећан рад".

Овој свечаности присуствовао је од стране Београдске општине г. Иса Протић, кмет-правник а од стране Општинске штедионице, били су чланови управног одбора, г. г. Јован Дравић, Радосав Јовановић-Ресавац, Драгослав Швабић, Јосиф Фрид и г. Јован Ђуричић, директор штедионице.

Досадашњи чиновник општинске штедионице г. Драгиша Лазаревић, постављен је за управника филијале. Њему су, засад, придодата још два чиновника.

Филијала има отправљати послове које и штедионица, осим давања зајмова на драгоцености и робу. Даваће, међутим, зајам на хартије од вредности и примаће плаћање за електричну струју.

За давање зајмова образован је код филијале саветодавни и информациони одбор. Он ће бити врста цензуре за зајмове. У овај одбор ушли су: г. г. Рајко Мићић, учитељ, Јоксим Вуковић, месар, Радомир Јокић, директор „Бостона", Јован Димитријевић, индустријалац, Драгомир Спасић, кафезија и Стојан Николић, трговац.

Рад с публиком филијала је отпочела у понедељак у 9 часова пре подне.

После осећења пред првом филијалом Општинске штедионице у Београду.

ска општина. Сем тога, Општинској штедионици је правилима забрањено да се бави спекулативним пословима".

„У циљу што успешнијег извршења напред поменутих задатака Општинске штедионице, ми данас отварамо ову прву филијалу како би, дошавши у ближу и непосреднију

Културна хроника:

Међународна конференција жена за мир и разоружање

одржана је у Београду

Скорих дана наша је престоница имала значајан доживљај. У Београду је одржана Конференција жена за мир и разоружање.

Појмљиво да ова конференција за Београд има у сваком погледу велики значај. Београд својим културним напретком стао је у ред великих европских престоница: њему се поклања пажња од стране великих међународних установа, он буди интерес Запада у све већој мери, с дана на дан, он привлачи носиоце највише идеологије људског сазнања и претставнике велике и битне општечовчанске тежње за миром — првим условом развика. Овај бедем о који су се вековима „ломила копља“, разбијале се снаге истока и запада, крвавиле војске варвара и цивилизације, данас је дивна престоница велике Југославије. Он дочекује знамените људе запада и целог света и с чашћу учествује свима обновљеним снагама на делу остварења великих људских идеала и битних захтева садашњице. Са својственом усрдношћу Београд је прихватио међународну конференцију жена за мир и разоружање, која је одржана у великој дворани Новог универзитета у недељу 17 маја.

Целе претходне недеље чланице Управног одбора Алијансе радиле су непрекидно у дугом низу седница. На тим седницама живо су претресана сва питања која се тичу жене. Претставница са стране било је из двадесет разних држава на свету. Тога ради Југословенски женски савез и Женски покрет приредиле су заједнички састанак у суботу 16. маја у 6 часова у дворани Дома ученица средњих школа. Том приликом упознале су се наше жене са страним феминисткињама, којих је било у великом броју на овом састанку.

Претседница Југословенског женског савеза г-ђа Лепосава Петковић, поздравила је гошће, и у главном се задржала на питању општег мира. Пре свега поздравила је претседницу интернационалне Алијансе жена г-ђу Корбет-Ашби. После је с уочљивим узбуђењем поздравила г-ђу Патев делегаткињу из Бугарске. Обе госпође среле су се први пут у Риму 1924. г. приликом стварања Мале антанте жена. Госпођа Патев одговорила је на бугарском језику, изражавајући велико одушев-

љење због успеха наших женских организација. Исто тако изразила је радост што је сестрински примљена у нашој средини и нашој престоници. Завршила је говор веома узбуђена уверењем:

„Будућност нације на Балкану лежи у слози, споразуму и љубави“.

Низало се још доста говора и састанак је завршен чајем и закуском којима је Управа дома ученица послужила гошће.

17 маја и дворана и сала Новог универзитета имале су веома свечан изглед. Свака учесница конгреса носила је велике зелене корице, на којима је златним словима утиснута једина, и најдрагоценија за човечанство реч: „*Рак*“. У тим корицама био је по један број „Женског покрета“ историјат феминистичке организације и остала обавештења. Наше хитре и бодре планинке разводиле су одличне госте и делиле им зелене траке са натписом са корица и металне значке конференције. Исто тако делиле су зелене маслинове гранчице као симбол мира и љубави. Зачеље велике дворане Новог универзитета било је украшено најлепшим нашим ћилимима.

Око 9 ч. 50 биле су сакупљене све претставнице и учеснице конференције, званични изасланици и многобројни гости. У име Њ. В. Краљице била је г-ђица М. Грујић, изасланик претседника владе био је г. Будимировић, изасланик Њ. Светости Патријарха, нишки епископ г. Доситеј; изасланик Министра војске и морнарице г. Боди; изасланик Министра социјалне политике г. Д-р Љубомир Хофмановић. Претставник Београдске општине био је г. Д-р Милослав Стојадиновић. Од дипломатије присуствовали су: француски посланик г. Дар, пољски посланик г. В. Бабински, енглески г. Хендерсон, чехословачки г. Флидер с госпођом, грчки г. Мелас, пољски војни изасланик г. Стажински, бугарски отправник послова г. Стојилов и остали.

Конференцију је отворила г-ђица Рут Морган, претседница комисије за мир у Интернационалној алијанси.

Прву реч добила је г-ђа Алојзија Штеби, претседница Алијансе женских покрета. Кад

је прешла на питање састанка ове конференције г-ђа Штеби је казала:

„Узроци који су довели до светског рата свима су познати. Последице и сувише осећамо. После свршених патњи изгледа нам да другојаче није ни могло бити. Али сада у тренутку мира Конференција за разоружање која ће се идуће године састати, констатоваће да никад није било толико наоружаних народа као сада“.

Даље истиче г-ђа Штеби идеје и могућности и дужност Алијансе да помоћу њих створи свесне грађане, и циљ треба да буде не уништење живота него његово одржање, као нечег највишег чиме располажемо. Она жели да нам потомство не стигне судбина, која је нас задесила у недавним ратовима. Г-ђа Штеби завршава свој говор навођењем једне непобитне истине, свима јасне:

„Уништавање и убијање не могу се хуманизовати; они се морају спречити за увек. Будући рат биће завршен за два сата а за та два сата свршиће и човечанство“.

После г-ђе Штеби узела је реч г-ђа Корбет-Ашби. Госпођа Ашби говорила је у име четрдесет и шест држава, које су заступљене у Алијанси. Госпођа се у име ових држава и у своје име са великом топлином захвалила на усрдном дочеку, што им је Београд приредио. Највеће поштовање и захвалност госпођа је упутила Њ. В. Краљици Марији, коју је на конференцији заступала г-ђица Мирка Грујић, дворска дама. Г-ђа Ашби поздравља Њ. В. Краљицу, као највећу жену Југославије, чије се интересовање и старање, по свима питањима која се тичу жене мајке и детета, огледају у свим установама, што су их код нас странкиње посетиле. Онда поздравља претставника Претседника владе г. Живковића. Даље поздравља дипломатске претставнике и претставнике појединих министара и захваљује се на интересовању за ову конференцију. Нарочито одушевљена г-ђа Ашби, поздравила је г. Бакотића, заступника Министра иностраних послова и генерала г. Бодија, који је дошао у име Министра војске и морнарице. Поздрав г. Бодију закључила је г-ђа Ашби примедбом, која одаје велику веру у дело које Алијанса заступа и у готовост свих добронамерних људи да ово дело помогну.

„Кад је делегат г. Министра војске и морнарице присутан на конференцији за мир, значи да рата, против којег се боримо, заиста неће бити“.

После је г-ђа Корбет-Ашби приказала гостима сваку од дама, и навела њену улогу у феминистичком покрету и земљу коју заступа. Међу оволиким женама приказала је г-ђа Ашби јединог човека г. Ђорђа Картара заступника италијанске феминистичке организације.

После овог претстављања хор Акад. пев. друштва „Обилић“ отпевао је једну молитву, коју су сви саслушали стојећи.

После молитве г. Д-р Лујо Бакотић, као заступник Министра иностраних послова, исказао је задовољство, што је ова конференција одржана у нашој земљи. Истичући рад учесница г. Бакотић је нагласио да жена као мати, супруга и сестра, треба да ради на делу мира.

Следећи говорник био је потпретседник Београдске општине г. Др. М. Стојадиновић.

Говор потпретседника г. Стојадиновића био је апотеоза жени у свим њеним позивима. Како је реч била упућена на српском, немачком и француском, утисак је изазвао опште задовољство и даме свих народности одобравале су усрдно.

Из говора г. Стојадиновића навешћемо оволико:

„Београд који се одувек борио за слободу, био је у исто време носилац идеје слободе и мира. Он се нарочито радује што може у својој средини да поздрави тако еминентне претставнике свих земаља, са жељом да их може чешће видети сакупљене у што већем броју. Нарочито пријатна је констатација за коју бих рекао да је историјски тачна, да је борба за остварење општег мира, ушла у нову фазу решавања, захваљујући, изнад свега, учешћу жена. Некада је идеја мира била сан усамљених утописта. Она је дошла до изражаја своје пуне снаге тек онда, кад је на сцену ступила жена; али не више усамљена, него организована, свесна и ношена чврстом, колективном вољом да оствари слободу и мир човечанства. Ми верујемо да ће та велика идеја пацифизма, кроз жену и њену даљу еманципацију славити свој пуни триумф“.

После говора г. Д-р Стојадиновића опет је узела реч г-ђа Корбет-Ашби. У подужем говору истакла је све циљеве Алијансе. Све што је г-ђа Ашби казала од не малог је значаја и ми само можемо жалити што смо принуђени говор госпођин навести фрагментарно (као и друге уосталом, пошто оквир овог извештаја не дозвољава да он буде потпун). Навешћемо ове речи:

„Алијанса жена у којој је заступљено 46 земаља, претставља данас расе, религије и политичке тенденције разне врсте, сведене на један циљ. У 29 земаља жене уживају равноправну слободу са мушкарцима, према томе и сва политичка права. Наше женско удружење разликује се од осталих друштава, по томе што је формирано на бази равноправности између жене и човека у сваком погледу. Борећи се за своје право ми смо принуђене да изучавамо законе, функције парламента и општине; да се исто тако бавимо жалосним цифрама смртних

случајева наших мајки и наше деце и свим тешким условима рада по фабрикама и у пољу. Феминисткиње, не губећи ништа од женскости, бавећи се изучавањем слободе и права, раде на томе да одрже расу а са њом да сачувају све добре тековине народа. Лорд Сесил је рекао: „Где постоји феминистички покрет, ту је идеја пацифизма веома велика и јака: ту се ради на одржавању мира“. Исто тако истина је да онде где жене гласају, где има жена посланика, министара и секретара, ту има мање случајева смртности деце. То значи, радећи за наша права, радимо за нашу децу. Сем тога један од главних циљева чланица Али-

дињење жена. Та три правила се не налазе на истом положају, али се ради на њиховом сједињењу. Мислило се да жена не може никад бити велика снага мира. Међутим моћ жене у историји позната је и она ће се по свој прилици испољити у актуелној сарадњи на пацификацији света. Није нам стало шта ће се рећи: нама је главни циљ да порадимо искрено и од срца на ономе што је човечанству од највеће потребе у данашњој универзалној, привредној и духовној кризи“.

За овим је званични претставник Лиге народа г. адмирал Адамс поздравио присутне лепим говором у неколико топлих речи. За

Претседништво међународне конференције жена за мир и разоружање са претставницама државних и комуналних власти.

јансе била је и тежња да се жени радници побољша стање и пружи бољи живот. У интернационалном бироу рада жене заузимају многе важне положаје а своју дужност отправљају с много смисла“.

При свршетку говора, г-ђа Ашби поздрвила је г-ђицу Атанацковић, чланицу југословенске делегације на конференцији у Женеви.

Г-ђица Рут Морган, претседница Комисије за мир и Лигу народа изложила је у свом говору циљ конференције. Госпођица каже:

„Циљ ове конференције је интернационална кооперација, која ни мало не задира у националне амбиције. Она има три правца: разоружање, економска питања и ује-

тим, у име Београдског универзитета поздравио је претставнице Алијансе г. Милета Новаковић проф. Универзитета. Онда је дошла на ред г-ђа Рејмон-Хириман, делегат Холандије, која је упутила реч у име Интернационалне лиге за мир и слободу.

У име националног женског савеза поздрвила је конгрес г-ђа Лепосава Петковић. Исто тако је упутила поздрав г-ђа Петковић од стране Интернационалног женског савеза и његове претседнице Леди Абердин. И на крају говора г-ђа Петковић топло поздравља г-ђу Ашби и г-ђицу Морган.

Госпођа Паулина Лебл-Албала, говорила је у име Савеза универзитетски образованих жена. Говорила је веома документовано, веома убедљиво и топло с онолико мисаоности

колико душевности, да заиста не знамо, шта бисмо навели из овог сјајног говора.

После говори Д-р Паулина Луизи, делегат Уругваја. Госпођин говор је у име жена иберских и шпанолско-америчких и изражава уверење да ће „мир међу народима, разоружање и економска консолидација донети у будућности највећу срећу народима“.

Конференцију је поздравио, на крају, говором, у име Југословенске лиге за друштво народа, г. Д-р М. Ибровац.

Најзад је конференцију закључила г-ђица Рут Морган. Рад је ваљало продужити после подне.

По закључку седнице гости су отишли у Коло српских сестара да разгледају изложбу ручних радова и народних костима. Обоје је изазвало велико допадање, нарочито костими.

Рад од после подне садржи три предавања: г. Делези из Француске указао је на право стање светске кризе и ужасне последице што их је она донела свим друштвеним слојевима. У главном г. Дилези је подвукао индустријску кризу и незапосленост радника. Г-ђа Д-р Елси Урлих Бејл, опширно је изложила данашњу економску ситуацију. Напошетку је г-ђица Катарина Черкез прочитала извршен реферат књегине Александре Кантакузен „о економској унији као чувару мира“. Књегина Кантакузен изостала је с ове знамените конференције, спречена разноврсним политичким приликама у отаџбини.

У понедељак, 18. маја, у 9 и по часова конференција Алијансе за мир и разоружање наставила је рад у свечаној дворани старог универзитета. Пошто је отворила конференцију, г-ђа Рут Морган, дала је реч г. Момчилу Ниничићу, бив. министру иностраних послова.

Г. Ниничић говорио је о разоружању. Пре свега изложио је историјат покрета о разоружању, који потиче још од пре светског рата. Онда наводи да се после рата на самој конференцији мира радило на томе, да се предузму мере, које ће учинити немогућим повратак ратних страхова. Тога ради створено је друштво народа. А по чл. 8 Пакта Друштва народа:

„Чланови друштва признају да одржање мира захтева смањивање народних наоружања на најмању меру — потребну за одржање народне безбедности и за извршење међународних обавеза, које налаже заједничка акција“.

Међутим из даљег разлагања говорниковог дознајемо да су се буџети повећали од пре рата до донос за 5 милијарди долара.

У току акције за разоружање јављају се две концепције:

„По првој наоружање је по себи једно зло. Оно преоптерећује пореске обвезнике, потстиче међународно неповерење и пре

или после изазива рат. С тога треба прићи непосредном решавању проблема.

По другој концепцији проблем разоружања је веома компликован. Народи се оружају да би се могли бранити од могућег напада, да би, дакле, имали сигурности. По тој концепцији разоружање се може постићи само посредним начином, обезбеђујући прво мирно решење свих сукоба и уређујући питање сигурности. Отуда лозинке: арбитраже, сигурност, разоружање.

После разних других органа 1925 у Друштву народа би организована Припремна комисија Конференције за разоружање. Комисија је 9. децембра прошле године израдила и поднела Друштву народа један предлог Конверције, којом је дат оквир будућој Конвенцији за разоружање. Тиме је био утврђен пут сазивању конференције за разоружање за фебруар 1932 г.

Пакт и Друштво народа одбацили су непосредни метод питања разоружања.

Прихваћена је идеја напредовања у паралелним етапама.

Даље г. Ниничић износи шта се досад постигло и закључује:

„Све су владе свесне тога да Конференција за разоружање, којој се у целом свету придаје толики значај, не сме да се развије не свршивши ништа. Али не треба очекивати никакве сензационе резултате. Конференција има да сврши само прву етапу, која ће по мудрим речима јапанског делегата: „вероватно бити скромна“. Што се више тежи ка решењу питања разоружања, све се више долази до уверења да је оно неразлучно везано за питање сигурности. А кад се хоће да реши питање сигурности потпуно и одлучно долази се до закључка да се мора створити велика међународна заједница, континентална или универсална, која ће имати довољну власт и снагу да дефинитивно гарантује сигурност сваке посебне државе.“

После говора г. Ниничића адмирал Адамс, преставник Лиге народа поднео је програм припремне комисије за Конференцију разоружања у Лиги народа.

Добија реч претставник Феминистичке италијанске федерације г. Ђорџо Квартаро. Истиче, пре свега, да је Београд још 1907. г. на другој Хашкој конференцији

„предлагао заједно са Сједињеним државама, Шведском и Португалијом да се факултативна арбитража претвори у обилгатну.“

У погледу пропаганде против рата, поред осталог износи мишљење „да је смањење наоружања немогуће без обезбеђења сигурности за сваки народ да неће бити нападнут. Али исто тако не може се замислити разору-

жање без фузије народа, било економске, било политичке."

На реду је говор Г-ђе Катлин Џунс о конвенцији за разоружање.

Пошто је изнела мисли о рату и његовим узроцима прелази на разоружање:

„Велика сметња разоружању је то, што би оно произвело велику незапосленост у целом свету. Но они који се труде да реше питање разоружања мисле, да се може наћи начин како би се људи употребили у продуктивнијој индустрији него што је

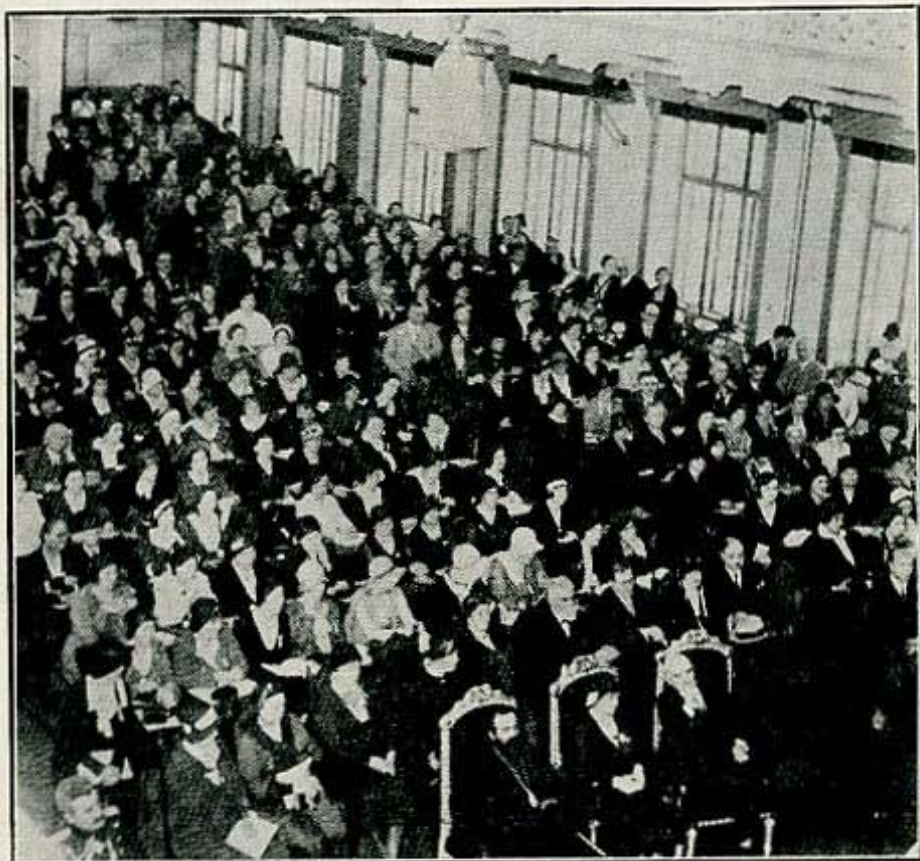
извођењу овог дела и ништа не учинити да се оно коначно повољно реши."

После говора г-ђе Џунс, г-ђа Рут Морган закључила конференцију. Делегати су отишли у Министарство иностраних послова где им је г. Кумануди приредио ручак.

После подне Конференција наставља рад. Прво говори професор г. Рујсен, делегат Белгије, о санкцији, изгледности и разоружању.

За овим следује говор адмирала г. Дре-ри-Луа, из Енглеске.

Г. Лу говори на енглеском језику и зато

Са међународне конференције жена на Београдском универзитету

производња муниције и оружја. Сам Хувер каже: „Разоружање ће бити огранан корак за економску рехабилитацију“.

Госпођа Џунс наглашава:

„Не можемо сви да будемо технички експерти али можемо да порадимо на принципу зближавања једних с другима. Нови поредак у свету сигурно долази, али пред нама стоји питање да ли ће наше генерације схватити важност могућности која нам се пружа и величину тренутка у коме се налазимо. Питање је да ли ће то помоћи да резултати идуће конференције за разоружање буду такви да осигурају мир и слободу народима или ћемо слепо сметати

се извињава. Своја посматрања, искуство и убеђење формулише:

1) „Рат је потпуно немоћан да уреди интернационалне конфликте.

2. Модерни рат изазива толико рушевина и недела да се он грози саме помисли рата“.

Своја даља излагања завршава речима:

„Вероватно да ће се и постићи делимично разоружање свих држава. У случају да се у овом питању не дође до позитивног резултата, алтернатива која остаје јесте даље наоружање и рат“.

После овог г-ђа Д-р Дороти фон Фелзен, претставница Немачке, поднела је интер-

национални феминистички програм. Госпођа Рајмон Хиршман, делегат Холандије говорила је о разоружању и незапослености.

У пет часова после подне сви страни делегати и претставнице наших женских друштава били су на чају у Двору, по позиву Њ. В. Краљице Марије.

Увече је, код „Српског Краља“, приређен банкет.

Уторак 19. маја наставља конференција рад у великој дворани Старог универзитета. Тога дана председава г-ђа Корбет-Асиби. Рад почиње у 9 и по часова.

Прво г-ђица Рут Морган, председница Комисије за мир подноси кратак извештај Конференције. После добија реч адмирал г. Дрери-Ло, који није дан раније доспео да доврши свој говор о процентажи разоружања. Затим говори г-ђица Д-р Ксенија Атанасијевић на тему: утицај феминизма на ширење пацифизма. Овај говор саслушан је са особитим интересом и пажњом.

Од говора г-ђице Д-р Атанасијевић, бележимо ово као главно:

„Пошто се, несумњиво, покрет жена да дођу до својих права оснива на једном онтолошко-етничком темељу, разумљиво је што су се све фазе тога развитка показале не само као социјалне, него и као пацифистичке, по превасходству. Феминизам је изграђен на моралноме принципу да је сваки човек неприкосновен. Отуда он подиже једну нову етичку доктрину, која, преко унапређења жене, ради на подизању читавог човечанства. Остварењем те доктрине, дошло би се до једног пречишћења односа међу људима, који би искључивао физичко и морално злоупотребавање.

Идеологија феминизма високо је идеалистичка, јер рачуна са оним што је најблагододније у човеку. Феминисткиње се труде да остваре начело о хармоничној сарадњи између два дела човечанства, на тај начин што теоријски укидају све насилно постављене неједнакости између људских бића. У њима живи оптимистичка вера да је изводљиво упитомити основни егоизам човеков, и поставити солидне услове за живот у међусобној симпатији, у индивидуалној и социјалној симпатији, у индивидуалној и социјалној слободи, и у миру. И кад су свесне свих огромних тешкоћа што чекају онога ко покушава да сплетености међу људима раздели, оне делају према ономе трагично идеалистичкоме принципу француског моралисте Гијоа: „Мислити као скептик, а радити као човек који верује“. Како за феминисткиње има неограничену важност став о поштовању сваке туђе личности, њихова политичка концепција бескомпромисно казује, да се и

према слободи свакога народа, безизузетно, мора осећати пиетет, јер је сваки странац ближњи. Са висине овога становништа чини се, у највећој мери, одвратна и нелогична целокупна поворка крвавих сукобљавања и убијања досадашње историје.

Као мајке, феминисткиње уливају у крв своје деце, да људи не живе на овоме свету ради тога, да убијају једни друге. Као наставнице, оне шире међу младим генерацијама пацифистичко схватање. Оне их уче, да се пуноће њиховог живота неће окрњити тиме, ако се и другим људима пружи средства да пуноћу својих егзистенција остваре.

Програм феминизма, једном од својих битних тачака, — пацифизмом, — поклапа се са оним чему су тежили највећи религијски и филозофски претставници човечанства. А сама пацифистичка тежња претпоставља важење метафизичког става, да сва жива бића имају исту суштину, вечну и неразрушљиву.

Тако феминизам, доноси највећа добра, јер остварује оно чему су учили човечанство најблагододнији религијски оснивачи и филозофи.”

За овим говори г-ђа Јанкулеску, делегат Румуније, о томе како жене могу утицати на јавно мишљење за време рата.

Госпођа Теодоропулос, делегат Грчке, говорила је о „Регионалним удружењима као основи интернационалне сарадње.”

Сад Г-ђа Корбет-Алиби износи два предлога за резолуције, према целокупном раду конференције, који је упућен у два правца: за мир и разоружање и за економску сарадњу међу народима.

Г-ђа Ашби прочитала је једну, па другу резолуцију и обе су усвојене једногласно.

Прва гласи:

„Конференција Интернационалне Алијансе жене за мир изражава дубоко задовољство и уверење је да ће Интернационална конфереција за разоружање, која ће бити одржана 1932. године, пружити велике и оправдане наде народима остављајући прву и значајну редукцију наоружања.

Версајски уговор разоружавајући извесне народе учинио је почетак за опште разоружавање. Пакт Друштва народа, као и Келогов пакт изјаснили су се, и управо и предвиђају разоружање и одржање светског мира. Ако се ова редукција не оствари, може доћи до нових катастрофа. На против ако владе, које буду заступљене на Конференцији 1932. године, усвоје ово становиште и остваре један истинити почетак разоружања, гаранције за мир биће тиме много повећане. Владе ће тако поступити по жељи народа у коме су жене један од главних чинилаца”.

Друга резолуција гласи:

„Конференција Интернационалне алијансе жена за мир, увиђајући да светска економска криза обележава пропаст старих метода трговачке и финансијске конкуренције, подржава свим силама напоре, које је учинило Друштво народа да створи један систем интернационалне сарадње. Конференција тражи од свих земаљских савеза, да раде код својих влада на примени одлука женских, економских конференција, и обраћа се нарочито својим европским друштвима, тражећи од њих да појачају свој рад, јер је сигурно, да једна Европа, која није економски организована, може компромитовати светски мир.“

По усвајању прве резолуције, г-ђица Емилија Гур, делегат Швајцарске, учинила је, за допуну ове резолуције, предлог да се од свих европских влада тражи, да на Конференцији за разоружање буде и по један женски делегат.

По усвајању друге резолуције, говорио је велики број делегата комисије за мир: г-ђа Д-р Улих Бојл (Немачка), г-ђица Рол (Енгле-ска), г-ђа Патев (Бугарска), веома топло поздрављене; г-а Зелаговска (Пољска), г-ђица Емили Гур (Швајцарска), г-ђа Лола Хаме-ускова (Чехословачка), напоследку г-ђа Се-лиха Рауф, делегат Турске.

Вредно је забележити да је деда г-ђе Рауф, за време предаје градова био коман-дант Београдске тврђаве. Он је предао кљу-чеве кнезу Михаилу.

По свршетку стручних говора и рефера-та, г-ђа Корбет-Ашби захвалила се југосло-венској влади, која је Алијанси изашла у сваком погледу у сусрет, заступнику Мини-стра иностраних послова г Куманудију на пријему, који је делегатима приредио, осо-бито г. генералу Бодију, заступнику Мини-стра војске и морнарице, који је сва три да-на трајања Конференције био присутан. За-хвалност г. Бодију изазива бурно плескање. Г-ђа Ашби даље захваљује Универзитету, што им је своје дворане ставило на располо-жење. Онда Колу Српских сећара, г-ђи Лепо-сави Петковић и осталим удружењима и ор-ганизацијама, које су изашле на сусрет овом конгресу жена.

У подне приредио је ручак код „Српско-га Краља“, за учеснице Конференције г. Ми-лан Нешић претседник Београдске општине.

У 6 часова после подне, као закључак

Конференције, приређен је митинг на Народ-ном универзитету. На овом последњем по-словном састанку прва је говорила г-ђица Атанацковић износећи рад и значај г-ђе Кор-бет-Ашби.

Онда говори г-ђа Ашби, френетично по-здрављена, излаже стање феминизма у свету, указујући нарочито на веома велики напре-дак у Скандинавији и англо-саксонским зе-мљама.

Г-ђа Паулина Луизи (Америка) претстав-ница Лиге за борбу против трговине белим

Са банкета београдске општине, приређеног код „Српског Краља“.

робљем о потреби мира и пактовима међу државама, који би мир загарантовали.

Чехословачки сенатор г-ђа Пламинкова по истом предмету, тражећи што већа јемства за мир.

Говоре затим г-ђа Водваржка-Кочонда и г-ђица Малатер-Сејлс, која наводи да су сви велики политичари за права жене, као на пр. г. г. Поенкаре и Бријан.

Онда је г-ђа Рут-Морган закључила сед-ницу, па су све госпође — странкиње, оти-шле у позориште, где су давале две пијесе опера и балет од домаћих аутора.

Овим је завршен боравак — у већини — ових одличних гостију наше престонице.

Надајмо се да је Београд оставио и спо-љашње, бар приближан утисак, какав је учи-нио пријем званичних и незваничних круго-ва, на наше драге и незаборавне гошће.

Д. М.

Друштвена хроника:

Хумано друштво службеника управе трамваја и осветљења О. Г. Б.

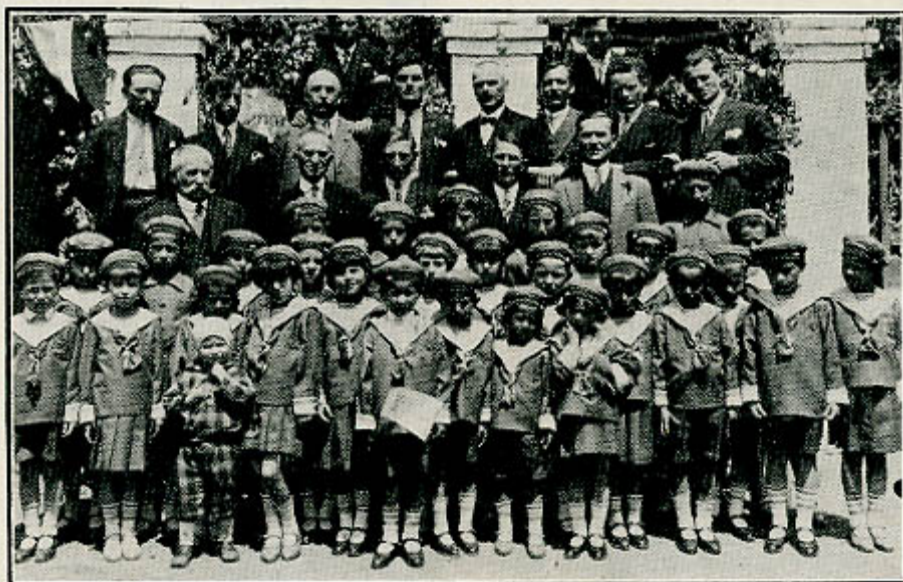
— Хумано друштво „Добро срце“ скромно је прославило своју славу Св. Николе (летњег) и оденуло 30 сирочића, децу својих умрлих другова и колега —

Са радошћу треба констатовати да се многи Београђани, последњих дана, све више труде да својим сиромашних малим суграђанима помогну и живот им, бар у неколико, учине лепшим.

Поред Општине београдске, која, са својим виђенијим грађанима, подиже и издржава скоро у свима крајевима Београда децја обданишта и ђачка склоништа, ове најсоцијалније установе Београда, и сами Београђа-

сирота дечица у поцепаним оделцима и у дну душе своје осећала пониженост коју им друштво недужнима пружа.

Тако су пре четири године Цветко Савић, Светомир В. Николић, Драгић И Ђурић, Илија Арежина, Тома Спасић, Илија Петровић, Милан Ж. Стојановић, Мика Филиповић и Риста Миливојевић, сви службеници Дирекције трамваја и осветљења Општине београдске, осетили потребу да помогну сиротој де-

30 сирочића, које је оденуло хумано друштво „Добро Срце“, са члановима управе друштва.

ни, нарочито они сиромашнији, откидајући залагај од својих уста, труде се да помогну још сиромашнијима, да помогну оној дечици која су изгубила своје родитеље а са њима и сву децју радост, радост коју родитељи о светлим празницима пружају својој деци.

Имајући социјалног смисла и љубави према сиротињској деци, многи Београђани су основали хумана друштва, која о појединим празницима одену по неколико стотина сирочића да не би у те благе дане ишла

чици својих умрлих другова. Њих десеторица дошли су на идеју да оснују Хумано друштво „Добро срце“, и да скромним чланским уложима од по 5 дин. месечно и добровољним прилозима сваке године о Св. Николи (летњем) одену по неколико најсиромашнијих малишана својих бивших другова.

Прве, 1928 год., Друштво је једва успело да одене свега два детета, а већ 1929 оденуло их је 7. 1930 год. број оденутих сирочића попео се на 10, а ове 1931 број се утростручио.

Са вредном управом Друштва, на челу са председником г. Милосавом В. Томићем, контролором трамваја, потпредседником г. Тришом Ивовићем, секретаром г. Миланом Ж. Стојановићем, благајником г. Данилом Милојевићем, кафецијом, и члановима: г. г. Јанком Зечевићем, Светомиром Николићем, Божом Пешићем, Живаном Борчанином, Слободаном Кужетином и Лазаром Просеницом, „Добро срце“ успело је да око себе окупи 186 чланова, све самих службеника Д. Т. О.

Ове године Друштво је своју славу прославило у башти кафане „Српски Краљ“ на Дорћолу. Домаћин славе био је г. Светомир Николић, ранији председник Друштва, а за идућу славу домаћинства се примио садашњи председник г. Милосав Томић.

Славу су посетили г. г. инж. Дојчиновић, шеф саобраћаја и Матеја Красић, инспектор, који је уједно и највећи добротвор овог друштва.

Колач је осветио и са домаћином славе пресекао парох г. Брана Цветковић, који је том приликом одржао врло леп говор о Крстој Слави и доброчинству.

Врло леп говор, упућен малишанима, одржао је г. Јован Максимовић, председник Савеза хуманих друштава и секретар Месног одбора Народне одбране.

Г. Максимовић је нарочито скренуо пажњу оденутој деци да се увек сећају овога дана па кад одрасту да и они помогну другу сиромашну децу, и да на тај начин одуже овај дуг.

Скоро све присутне до суза је тронуо својом декламацијом мали Миле пок. Божићара Грујића, којом је у име свих својих другова топло заблагодарио на дару својим добротворима, који им бар за један дан пружише родитељску радост.

Сва су деца оденута од главе до пете. Не мало је задовољство било посматрати их како својим благим очима посматрају жуте ципелице на ножицама и лепо матроско одело на себи, које, сигурно, скоро не би обукли да није било ових добрих људи.

На крају се мора искрено пребацити оним службеницима Д. Т. О. који још ни до данас нису постали чланови овог лепог друштва, и ако је чланарина свега 5 динара месечно. А када би сви они дали свој члански улог, своју лепту за ову ствар „Доброг срца“, председништво Друштва верује да би о идућој слави могло да одене најмање 100 сиромашне деце, деце чији су родитељи после своје смрти уступили места онима који сада не би требали да забораве на њихову сиромашну децу.

Прилози за историју Београда:

Михаило С. Петровић, новинар

Како је постао Београд?

— Наставак —

Као што смо видели, култура бронзаног доба, према налазима г. Д-р Васића, трајала је у околини Београда отприлике до једанаестог века пре Христа. Ускоро затим почиње ново доба окарактерисано употребом гвожђа, које је без сваке сумње донело са собом и много других културних тековина.

Упоредбу културне појаве гвозденог доба у нашем крају, са аналогним појавама у Егеји, г. М. Васић је наше гвоздено доба назвао још и микенско-помикенским, јер одговара познатој микенској култури на југоистоку, као што је раније бронзано доба одговарало егејском периоду прелаза из бронзаног доба у микенско доба.¹⁾

Према свима знацима између бронзаног и гвозденог доба културни живот око Београда није се прекидао. Из гвозденог доба у најближој околини Београда сачувана су нам два насеља, једно источно од вароши крај Дунава, у селу Вишњици, а друго западно у самом атару београдском, у Макишу, на локалитету Јарац.

Насеље у Вишњици припада нарочитом типу преисториских насеља, каквих је више нађено низ Дунав, чак до Видина, а на северозападу, дуж Дунава и његових притока до Пеште. На западу култура тога доба пружала се до Љубљане и Сарајева, поред долина Савиних притока.²⁾

Трајање микенско-помикенског периода у нашој области, по мишљењу професора Васића, протеже се, отприлике, од 800 године пре Христа, па до Христовог рођења. А може се поделити у два неједнака дела, чију границу обележава појава Келта. Први старији одељак, трајао је од 800 године пре Христа па до 300 године пре Христа, а други млађи од 300 године до Христовог рођења.

Благодарећи студијама г. М. Васића, ми сад већ доста знамо о томе, како су у гвоздено доба живели и како су изгледали становници Макиша, Вишњице, Великог села,

Ришња и многих других места у београдској околини.

И они су, као и њихови претходници, а можда и претци из бронзаног доба, познавали Авалске руднике и богато их искоришћавали.

Становали су у зградама од плетара и лепа, које су понекипут шарали црвеном бојом. Много су полагали на украшавање тела металним накитом. Мада су познавали метална оруђа, још су се служили старим каменним оруђем, које им је најчешће било од кремена.

Имали су наките и од драгоцених метала и то, изгледа врло богате. У почетку су се најчешће китили огрлицама, украшеним појасима, мишћушама и нарочитом врстом накита, који је ношен преко рамена, а касније су ушли у употребу и други разноврсни облици украса.

Мртваци су у то време спаљивани и приликом спаљивања лешева, приређиване су богате даће. Изгледа да је после тих даћа посуђе, које се при њима употребљавало, сачињавано заједно са пепелом покојника, а вероватно и са остатцима његовог оружја, одела и осталих ствари.

Како су се ти давни становници београдске околине одевали, тешко је рећи, али посматрањем статуета, које су нађене и на којима су извесно претстављани облици одела из природе, изгледа да су жене носиле дуге сукње, прегаче спреда и позади и нарочите токе, које су им покривале дојке. Те токе имале су специјалан облик, налик на две купе, справљене од металне жице, савијене у спиралу, са троугластим рецкама на периферији. Како су се људи одевали, према археолошким налазима не може се готово ништа закључити, али о томе, како ћемо касније видети, има извесних историских помена код Грка.

Мада су се ондашњи становници београдске околине много гиздали и мада им је, бесумње, материјална култура била на при-

¹⁾ М. Васић, Жуто брдо, Старица 1919—1911.

²⁾ М. Васић, у књижици Сингидунум од Вилковског.

лично високом ступњу, живот им је био примитиван и сасвим варварски.¹⁾

Док су Београд, његова околина, па скоро и цела наша земља живела тако још у пуној тами преисторије, на крајњем југу Балканског полуострва, а затим и по свему приморју, развила се напредна јелинска култура и отпочело је већ било увелико историско доба, са свима културним тековинама, које га карактеришу.

Још Феничани су имали своје колоније на Јадрану, али су се оне изгубиле међу варварима. Касније су их замениле многобројније грчке колоније.

Нажалост, стари грчки историски споменици оставили су нам из тога доба врло мало историских података о нашој земљи уопште, а о Београду и његовој околини нису нам оставили скоро никаквог помена, иако је готово сигурно, да су грчки трговци још у најстаријим временима допирали до ушћа Саве.

Најстарији помен пута поред Београда, налази се, изгледа, у чувеној легенди о Аргонаутима. По једној верзији те старе грчке приче, Јазон и остали легендарни јунаци, пошто су освојили златно руно, вратили су се из Црног мора у отаџбину на тај начин, што су, пловећи уз Дунав и његове притоке, избили на Јадранско море реком Арсијом (Рашом). У доба постанка те приче стари Грци замишљали су, изгледа, Дунав као неки канал, који везује Црно и Јадранско море.

Али, како је у причи о Аргонаутима и златноме руно много што-шта додавано, у колико се географско знање код Грка разрађавало, није искључена могућност, да је и ова верзија о повратку Аргонаута додана касније, у време из кога имамо и сигурнијих података о пловидби Дунавом.

Римски историчар Јустин²⁾ каже, како је постојало предање, да становници Истрије воде порекло из Колхиде у Црном мору. Њихове претке, по томе предању, неки краљ Ацета био је послао са Колхиде да гоне Аргонауте, који су били уграбили његове кћери и побегли са њима. И тако Колхиђани из Црног мора заплове уз Дунав, а затим прегну Саву и зађу дубоко уз њен ток, пратећи трагове Аргонаута. Најзад, идући све за тим траговима, натоваре своје бродове на плећа и преко високих планинских превоја пренесу их до Јадранске обале.

Грчки песник Хезијод, који је живео у деветом или осмом веку пре Христовог рођења каже, да су Јонци познавали обале Црног мора и Дунав, али не вели ништа јесу ли они

и пловили уз ту реку, коју су називали Истром.

Већ у седмом веку пре Христа Милетани су основали своју колонију Истрос, близу ушћа Дунава у Црно море. Та њихова колонија морала им је служити поглавито за трговачке везе са становницима дунавске долине. Да ли су колонисти из Истроса допирали сами, са својим бродовима, до ушћа Саве или су њихови производи, који су око Београда нађени дотле доспели посредно, преко успутних племена, то није могуће несумњиво утврдити.

Херодот, отац историје, који је живео у петом веку пре Христа, први је описао Дунав и његове притоке. Он боље познаје доњи Дунав од горњег и из његових се списа јасно види, да су грчки трговци пловили до горњег Дунава и да су знали наше крајеве.³⁾

Врло рано Грци су имали дуж обала Јадранског мора читав низ својих колонија, међу којима су се Дирахион (Драч) и Аполонија (крај ушћа Војусе) нарочито истицали.

У псеудо Аристотела помиње се једно тржиште на Дунаву, на средокраћу између Црног и Јадранског мора и каже се, да је ту вршена размена робе, с Лезбоса, Хиоса и Тасоса са једне стране и робе с Коркире са друге стране.⁴⁾ Можда би се смело претпоставити, да је то чувено тржиште било на некоме од преисториских насеља у околини Београда, у Винчи, или можда чак и у самоме Београду. Географски положај Београда сасвим одговара месту, које се помиње у псеудо Аристотела, а и археолошки налази његове околине не би то демантовали, већ би, напротив, говорили у прилог такве претпоставке.

Та претпоставка, да је негде близу Београда у класично грчко доба било неко тржиште, које је одржавало трговинске везе и са Јадраном и са Црним морем измирила би и мишљење Јиричеково, са мишљењем г. д-р Васића. Јер док Јиричек мисли да су јелински трговци у долину Мораве и до ушћа Саве продрли највероватније са обала Јадрана,⁵⁾ г. Васић доказује, да су грчки трговци били у вези са нашим крајевима посредством дунавске долине.

Јиричек своје мишљење поткрепљује тиме, што се у Србији много чешће налазе новци Аполоније и Дирахиона, а ређе Атине, Тасоса, и колонија крај Црног и Мраморног мора. И заиста, поред осталих налазака и ове године београдски Народни музеј откупио је 1900 комада сребрњака, који су ковани у Аполонији и Дирахиону од године 229 до 100

¹⁾ М. Васић, *Старинар* 1910—1911.

²⁾ *Justinus historiarum liber XXXII cap 3.*

³⁾ М. Васић, *Жуто брдо*, *Старинар* 1910—1911.

⁴⁾ *Ibid.*

⁵⁾ Јиричек *Die Heersstrasse von Belgrad nach Constantinopel.*

пре Христовог рођења. То благо нађено је закопано у селу Заклопачи, близу Гроцке.¹⁾

Ипак зато ископавања, које је д-р Васић вршио доказала су, да је у сваком случају дунавска долина несумњиво била врло важан саобраћајни правац за везу грчке трговине са нашим крајевима. Можемо сматрати, каже г. Васић, као утврђено, да су Јонци и њихове колоније на Црном мору били носиоци највећег дела елемената микенске културе, које налазимо у нашој области и да су најпре Милет, а затим његове колоније, највећма допринели, да се ти елементи што даље распростру и што већма очувају.

Саобраћај водом између појединих преисториских насеља крај Дунава и његових притока морао је постојати чак и много пре додира са Грцима. Грчки су писци забележили, да су трачка и панонска племена на Дунаву употребљавала оранице сличне онима, које и данас наши сељаци у Ђердапу употребљавају, а које су градили од стабала, која су дубили. Још у четвртном веку пре Христа на Дунаву су употребљаване и теретне лађе, а и највећи бродови грчког класичног доба могли су преваливати Ђердап и допирати до Београда.

Захваљујући пловидби Дунавом становници гвозденог доба у околини Београда могли су дотурати Грцима своје производе у замену за производе грчке индустрије.

Тај трговински саобраћај морао је имати утицај на развој културног живота преисториских Подунавца, али тај живот ипак није толико напредовао, да би наш крај још тада могао прећи у историско доба, у коме су већ живели Јелени, који су са њим долазили у везу. Недостајао му је битни елемент историског доба: писменост.

Трговина између грчких трговаца или њихових посредника и преисториских становника Винче, Вишњице и Јарца вођена је, бесумње, помоћу трампе, онако како се тај примитивни начин трговања налази описан у Омеру и Страбону.

Грци су, свакако, доносили своје тканине, оружје, алате, наките и алкохолна пића, а извозили дрво, метале и рибу из Дунава. Један од најважнијих извозних артикала морала је бити жива са својом рудом цинобаритом из Шупље стене под Авалом.

Карактеристично је да су у Винчи и осталим налазиштима нађене нарочите врсте посуђа, а особито извесне вазе, какве су много употребљаване у Тракији, чувеној са свога доброга вина. Из тога се може закључити, да су се авалски рудари свакако интересовали још у оно далеко доба за производе егејских винограда.

У Илијади се пева, како су Грци у своме логору под Тројом, за вино које је донешено са Лемноса, давали бакар, гвожђе, коже, волове и робове. Вероватно је, да су и наши Подунавци водили сличну трговину. Кроз њихова тржишта пролазио је, може бити и Илибар, који су Грци могли добијати са Балтике, али о томе није остало трагова.²⁾

Долазећи тако у све тешњи додир са културнијим народима, у чијим је земљама историско доба већ одавно било отпочело, преисториски житељи београдског краја и скоро целе наше земље припремали су почетак историје и у својој отаџбини. Међутим Београд са својом околином ушао је у историју тек на коју деценију пре Христовог рођења, онда, када су њиме овладале римске легије.

Али, као што смо већ видели, и много пре тога антички историчари сачували су нам по који далеки податак о прошлости краја око Савиног ушћа.

Први господари земљишта данашњег Београда, чије нам је име сачувано, били су моћни и ратоборни Трибали. Једнога од њихових краљева, по имену Сирмоса покорио је Александар Велики године 334 пре Христа³⁾. То је био груб и суров народ, о коме су се као и о осталим варварима причала права чуда. Тетовирали су се као и остали Трачани и изгледа да су приносили и људске жртве боговима на олтару. Плиније по Изигону прича, како је код Трибалаца као и код Илира било личности, које фасцинирају погледима и убијају оне, на које дуго и нетремице мотре, нарочито ако су љути. Младићи су, каже, више подложни њиховом кобном утицају и сваки Трибалац има на једном оку по две зенице⁴⁾.

То су, наравно, биле приче, као што је прича и тврђење неколицине старих писаца, да је међу Трачанима постојао неки Дандон, који је живео 500 година, а није остарио ни у ком погледу.

Што се тиче станова и одела Трибала, они су морали бити као и у осталих трачких племена. Ксенофон, грчки историчар из четвртог века пре Христа прича, да Трачани станују у дрвеним кућама, које су једна од друге јако удаљене, тако да се ноћу у снегу и зими тешко могу наћи. Свака је од њих била затворена оградом од висока коља. Од одела Ксенофон код Трачана помиње шубаре и кабанице. Трибали крај Дунава, где нису имали дрвета и камена, вероватно да су правили и земунце.⁵⁾

¹⁾ М. Васић, Жуто брдо, Старијар 1910—1911.

²⁾ Јиречек, Историја Срба II с. 19.

³⁾ Cens: La province romaine de Dalmatie p. 43.

⁴⁾ Јиречек, Историја Срба, с. 16.

⁵⁾ Старијар књ. 5 чл. Др. Јозе Петровића.

Трибали су једно време били врло моћан народ. Године 376 упали су у Тракију и допрли до Јеџејског мора, али су их Грци отузда потиснули. Ратовали су са Александром Великим и њихово име помиње се и дуго времена после њиховог ишчезавања. Византиски писци називали су једно време и Србе Трибалима.

То је отприлике све што су стари историчари забележили о првим господарима београдске околине, познатим по имену. Из тога се види да се забелешке историчара углавном слажу са оним, што је утврђено при раскопавању преисториских насеља.

Источни суседи Трибала били су Аутариати. То је било једно илирско племе које је становало од горње Неретве на исток. По тврђењу грчког географа Страбона Аутариати су ратовали с Трибалима, покорили их и проширили своју власт до преко Мораве. Тада су под власт Аутариата потпале, сигурно, и насеобине београдске околине, а и сам Београд, који је, као што смо видели свакако већ био насељен.

Дакле, још у то далеко доба, које једва назиремо у тами преисторије, Београд је био необична чворна тачка, не само у географском већ и у етнографском погледу. Отприлике кроз Београд ишла је од севера ка југу граница, која је делила источна трачка племена од западних илирских племена. Београд је, вероватно, већ тада често мењао господаре и потпадао час под једне час под друге, час опет под власт севернијих племена, са левих обала Саве и Дунава, који су, како пева латински песник Овидије, у доба „кад је Истар (Дунав) притешњен зимским мразевима залетали своје брзе коње преко ледених плећа реке“.

И Илири као и Трачани били су познати у античком свету по најневораватнијим причама. Док једни тврде да су били врло побожни, правични и гостољубиви, као Скимнос други о њима имају најнеповољније мишљење. Теоромп каже, да су скоро свакодневно приређивали оргије и да су имали обичај, пред почетак гозби, да притегну појасе, па после, у току пића да их постепено попуштају, док не дођу жене да их пијане воде кући. Тукидид за њих вели, да су се свуда налазили где се ратује. Онима, ко их не зна изгледали су ужасни. Појава њихових руља изазивала је страх и трепет, а њихова дрека заглашћивала је уши. При јуришу на непријатеља махнито су млатарали својим копљима и уливали су велики страх. Али, чим дођу у додир са непријатељем, који се тих демонстрација не уплаши, они нагну да беже. Пошто нису имали никаквог ратног поретка, за њих није било срамота да напусте своје место, чим су притешњени. И бегство и победа били су им подједнако часни, те нису обраћали пажњу

ни на кукавичлук ни на храброст. Како је сваки од њих слушао само лични нагон, у својој независности налазио је изговор да побегне¹⁾.

Ето, тако су о Илирцима, који су од Трибала отели београдски крај, мислили стари Грци.

О пропасти Аутариата Атиан прича ово: Они су каже пропали због тога, што су оскрнавили Аполонов храм, јер су заједно са Молистоном и са Келтима, који се зову Кимбри напали Делфе. Претрпивши у томе походу велике губитке они се врате кући, али услед огромног броја жаба и мишева морали су оставити своју земљу и побећи чак Готима.

Трибале и Аутариате, по другом казивању, потисли су из Београда Келти, који су из своје отаџбине Галије, данашње Француске, преко Алпа и Паноније, били једно време продрли чак до Делфа у Грчкој.

Келти су сазидали први београдски град, за који историја зна, и дали Београду прво његово познато име, Сингидунум, име које је Београд носио све док се на обалама Саве и Дунава нису појавили Словени и назвали га белим градом.

И Келти, оснивачи прве београдске тврђаве, били су храбар и веома ратоборан народ. Први Келти, који су прошли поред Београда, били су, вероватно, они изасланици Келта са Јадранског мора, који су пошли у сусрет Александру Великом, кад је године 335 пре Христа, у походу на Трибалску земљу, велики освајач избио на доњи Дунав.

Ти келтски изасланици изјавили су цару, кад их је примио, да к Македонцима нису дошли ни из страха, ни ради какве користи, већ просто зато, што се њиховоме цару диве. А кад их је цар упитао:

— Чег се највише бојите?

Они су му одговорили:

— Да се небо на нас не сруши.

Александар је те келтске изасланике назвао пријатељима и примио за савезнике. Али је приметио да су хвалисавци²⁾.

Нешто касније године 280 пре Христа, појавиле су се три келтске војске, прва под Керетриосом окренула се на Трачани и Трибале, друга под Бреносом и Акихориосом ударила је на Пеонце а трећа под Бонгиосом или Белгиосом напала је Македонију и Илирију.³⁾ Тада ако не и раније Келти су покорили и предео око ушћа Саве, али, вероватно, нису се у њему задржали. Бар не у већем броју. Већина је продужила свој поход даље на југ уз моравску и низ вардарску долину.

Кад Галска земља није могла више да храни своје становнике, каже о томе латин-

¹⁾ Cens p. 46, Тукидид IV, 120.

²⁾ Н. Вулић, Келти у нашој земљи, Глас С.Х.С. I.

³⁾ Niese: Geschichte der griechischen und makedonischen Strassen s. 14.

ски историчар Јустин, они пођу да траже нове земље. Једни се населе у Италији, а други продру у илирско приморје, кољући варваре. Пошто су покорили Панонце, много су година водили разне ратове са суседима. И како су имали успеха, једни пођу на Грчку, а други на Македонију. Настане такав страх од Гала (Келта) да су и краљеви, којима они нису загрозили, великим новцем од њих куповали мир. Само се Птоломеј Кераун усуди да им изађе на сусрет.

Али Келти потуку Птоломеја и заробе га, јер му је био равен слон на коме је јахао, те није могао да се спасе. Заробљеноме краљу Птоломеју будући оснивачи сингидунске тврђаве, отсекли су главу, натакли на зашићену мотку и носили је триумфално. То је било у пролеће 280 пре Христа.¹⁾

Следеће 279 године, навале Келти поново на Македонију. Грчки песник Калимахос каже, да их је било као снежних пахуљица. Тако продру Келти до храмова у Делфима и Додони.

Али, прича грчка легенда, сами богови Аполон, Артемиза и Атина устану да заштите света места. Земља се затресе, стене почну да се руше, спусти се олуја, а лед и град почну падати на Келте, који су јуришали у правцу светилишта.

Тако се Делфи спасу Келта.

И сам њихов вођ Бренус, каже Јустин, убо се камом и завршио живот, јер није могао да поднесе бол од задобијених рана. А остале вође, пошто су казнили виновнике рата, пошле су ујурбано са својим руљама на траг. Али ни при бекству срећа их није пратила. Били су у великоме страху. Ни једну ноћ нису провели под кровом и ни један дан без јада и опасности. Пратила их је непрестано плаха киша и цича зима. Глад и умор су их мучили. А поврх свега, највеће зло: неспавање и жалост због несрећнога рата сатирали су остатке војске.

Једни су тако отишли у Азију, а други у Тракију. Одатле су се истим путем, којим су и дошли, дакле моравском долином, почели враћати у отаџбину. Од ових Келта једно племе названо Скордисцима населило се на ушћу Саве и Дунава.²⁾

Тако је основан келтски Сингидунум.

Ово насељавање Скордиска на ушћу Саве у Дунав помињу и други историци. Атенеј каже, да је Скордиске довео на Дунав њихов поглавица Батанат. Тај Батанат био је сигурно, и први заповедник Сингидунума, јер су Скордисци свакако одмах по доласку подигли и своје утврђење изнад ушћа двеју великих река.

Грчки географ Птоломеј мисли, да су Скордисци добили своје име по планини Скордос (данашња Шар планина). Али, модерни историчари не слажу се са тим тумачењем.

Ни порекло назива Сингидунум, или, без латинског наставка, Сингидун, није сасвим јасно. Француски научник Жибенвил³⁾ мисли да име Сингидун садржи келтску реч дун. Келти су тако називали неку врсту тврђаве или замка. По другоме опет мишљењу име Сингидунум долази од имена народа Сигина, који су по Херодотовом причању, становали на северу од Дунава, носили миђанско одело и имали коње космате по читавоме телу, са длаком дугом по пет палаца.

Херодот поред тога тврди, да су Лигури трговце звали Сигинима. Матија Катанчић из тога изводи, да је келтско насеље на ушћу Саве у Дунав названо Сингидунумом зато што је у њему морало бити велико тржиште. Даље претпоставља да су име Сингидунуму, можда, дала и код Кипараца чувена сигинска копља, јер су у Трачана, првобитних господара тога места, копља била врло дуга.

Сем онога Жибенвиловог објашњења сва ова остала изгледају, међутим, доста наметнута и врло је вероватно, да ми никад нећемо ни знати тачно порекло првога имена нашега града.

Келтски градић лежао је, бесумње, на највишој тачци градскога платоа, изнад самога ушћа Саве у Дунав. У прилог тога мишљења говори не само културни слој београдскога тла, који је на томе месту најдубљи, већ и све оно што се зна о келтским тврђавама и насељима. Келти су имали обичај да своја утврђења подижу на врло истакнутим положајима, са одличним погледом за посматрање што даље околине. А тим условима у Београду најбоље одговара у Горњем Граду оно место, које се налази изнад Савиног ушћа.

Келтски Сингидунум био је свакако утврђен по онда уобичајеном начину дубоким ровом и палисадама. Према томе не изгледа оправдано Јиречеково мишљење, које наводи Виловски и по коме је тврђавица келтског Сингидунума била састављена од киклопских зидова. Од тих зидова, уосталом, до сада нису нађени никакви трагови.

Келти, чије је једно племе основало Сингидунум, били су људи средњег раста, беле коже и риђе косе, коју су, можда, и на вештачки начин бојили, да буде риђа. Косе и бркове пуштали су да расту, а браде су бријали. Припадали су индоевропској раси.

У оно време, када су Келти допрли до Београда, ни један народ није обухватао тако простране земље, као они. Али огромно келтско царство, које се простирало од Рајне

¹⁾ Ibid.

²⁾ Justinus historiarum liber XXV, 8 и XXX, 3.

³⁾ Jubainville Cours de litterature celtique, VI, 106.

и Британских острва, до Шпаније, Италије и преко Балкана до Мале Азије, није имало никаквог политичког јединства. И зато је морало бити краткога века.

Келти су били подељени у ордије, од којих је свака имала свога вођу, а између ових биран је, по потреби, заједнички војсковођа или краљ. Пешаци су били наоружани великим штитовима од дрвета, мачевима и копљима, али нису били у оклопима. Много угледнија била је њихова многобројна и неустрашива коњица. За војском су ишла убојна кола и велика комора, са женама и децом.

У келтски брак, муж и жена уносили су једнаке уделе. И у случају да једно од њих умре, наслеђивао га је његов брачни друг. Муж је имао право живота и смрти над својом женом и децом. Само вође имале су право да држе по више жена.

Келтски погребни били су чувени са свога сјаја. Покојници су сахрањивани. Само злочинци, неверне жене и претеденти на престо спаљивани су.

Келти су били многобошци. Бог грома звао им се Таранис, бог рата Теутатес, бог говорништва, трговаца и лопова Лугус. Богињу мајку престањали су са дететом на руци и оне статуе од печене земље, које је др. Васић нашао у преисториским селиштима око Београда, вероватно су келтскога порекла, ако можда нису старије.

Поред тога Келти су били и натуралисте.

Обожавали су велико дрвеће, изворе и друге природне појаве. Може бити да је још у келтском Сингидунуму онај чудотворни извор испод цркве Ружице био неко светилиште.

Келти су носили кратку тунику, чакшире и кабанице од дречећих боја. Много су волели да се гиздају разним накитом. Нарочито су им биле омиљене металне огрлице. Познавали су ланене, кудељне и вунене тканине. Ове последње, које су умели разноврсно да боје, биле су им чувене.

Били су и врло вешти рудари те је скоро извесно да су и они за време своје владавине над Сингидунумом и околином искоришћавали авалске руднике.

Ето, такви су били Келти, оснивачи првог познатог београдског градића, према историским успоменама, које су нам из онога времена остале. Може бити да су Скордисци у неколико и отступали од општих особина свога народа, али свакако да та отступања нису била превелика. И тако, благодарећи томе, што је Сингидунум основао један велики народ, чија су се освајања простирала преко целе Европе и који је много задао јада и Грцима и Римљанима, ми сад знамо како су изгледали и како су живели београдски господари пре близу две хиљаде и двеста година, иако је у то време не само Београд, већ и цела наша земља, још живела у преисториској тами.

— Наставиће се —

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад општинског одбора:****ЗАПИСНИК**

XII. Редовне Седнице Одбора општине Београдске, одржане 16. марта 1931. године у 6 часова по подне.

Претседавао Претседник г. Милан Нешић.
Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпретседник г. Никола Крстић и
кмет-правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су г.г.: Јов. Дравић, арх. Ђ. Бајаловић, Драгољуб К. Милошевић, Бл. Ј. Антонијевић, Свет. Гођевац, К. Гиновић, М. Ј. Стојановић, Мих. Л. Ђурић, Д-р Љуб. Стојановић, Д-р М. Недељковић, Ђ. Попара, А. Фирт, Д-р Букић Пијаде, Д-р Драг. Аранђеловић, Милош П. Радојловић, Д-р Лазар Генчић, Петар М. Гребенац, Негослав Илић, Д-р Страш. Љ. Милетић, инж. Милић, М. Сокић, Триф. Јовановић, Милован Ј. Матић, Д-р Мића Анић, Т. Здравковић, Д-р Драг. Ђ. Новаковић, Јосиф Фрид, инж. Павле Миљанић, инж. Јован Мисирлић, Ст. К. Трпковић, Р. Ј. Јовановић, Дим. Станчуловић и Мил. Ђ. Радосављевић.

1.

Записник XI. редовне седнице није прочитан, јер још није био готов, већ је остављено да се то учини на идућој седници.

2.

Деловођа одбора саопштава да су се извинили одборници г.г.: Шемајо де Мајо, Тјешимир Старчевић, Д-р Александар Леко, Драгиша Матејић и Ранко Живковић.

Одборник г. Петар Гребенац поводом објашњења на прошлој одборској седници о гласању одборника г. Д-р Миће Анића изјављује, да нема никаквог разлога да не верује г. Анићу, за кога још из раније зна да је добар национални радник. Жали узроке који су довели до инцидента на прошлој седници и објашњава да ни он, ни г. Мисирлић нису имали никакве намере да г. Д-р Анића сумњиче у погледу његове коректности. Додаје да би му било жао, ако би г. Д-р Анић после свих објашњења сматрао, да је том приликом био увређен.

Одборник г. Д-р Мића Анић прима објашњење које је учинио г. Гребенац, и изјављује да сматра инцидент завршеним изјавом и извињењем г. Гребенца.

3.

Код тачке дневног реда: „Извештај финансијског одбора о плаћању рачуна Дирекцији трамваја и осветљења путем чекова Поштанске штедионице“, прочитан је предлог суда, па се развила дискусија у којој су узели учешћа:

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић у своме говору истиче да ранији покушај наплате рачуна преко Поштанске штедионице није дао задовољавајуће резултате, а верује да и овај сада неће дати боље. Треба олакшати грађанству плаћање рачуна за електрику, али то се може учинити и преко Општинске штедионице и њених филијала, а могла би и сама Дирекција трамваја и осветљења да оснује неколико одељења у разним крајевима Београда, где би се та наплата вршила.

Одборник г. Д-р Милорад Недељковић одговара г. Милетићу и каже, да је посао око наплате рачуна путем уплатница толико данас технички усавршен, да нема бојазни да ће се рачуни губити. Стручни финансијски одбор проучио је цело питање и стао на гледиште, да се рачуни могу плаћати преко Поштанске и Општинске штедионице, а тако исто и у самој Дирекцији трамваја и осветљења.

Одборник г. Павле Миљанић чуди се да је Суд и после одличних резултата, које је Дирекција трамваја дала у погледу наплате рачуна за струју, могао пристати да се мења досадашњи начин те наплате. Налази да за то нема стварне потребе, и да ће бити за жаљење, ако се покаже, да нови начин који се предлаже, даје горе резултате од досадашњег.

Одборник г. Д-р Драгољуб Новаковић, као члан стручног финансијског одбора објашњава начин на који ће се вршити наплата рачуна, и истиче да нема никакве бојазни, јер је технички све тако предвиђено и припремљено, да даје исту сигурност, а да у исто време много олакшава грађанству приликом плаћања.

Одборник г. Јован Мисирлић у своме говору изјашњава се за предложени начин плаћања преко Поштанске и Општинске штедионице, јер ће то олакшати грађанству приликом плаћања.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 4571 Одбор већином гласова (против г.г.: Милетић и Миљанић)

РЕШИО:

Да се усвоји извештај финансијског одбора о наплати рачуна Дирекције трамваја и осветљења путем уплатница Поштанске штедионице, с тим да наплату могу вршити Поштанска штедионица и све поште у Београду и Југославији, Општинска штедионица и благајна Дирекције трамваја и осветљења.

Овлашћује се Суд да одреди начин и време, како ће и када отпочети ово наплаћивање рачуна путем уплатница.

4.

Код тачке дневног реда: „Избор комисије за проучавање питања снабдевања Београда млеком“, прочитан је предлог суда, па је претседник г. Милан Нешић дао експозе о начину продаје млека у Београду, квалитету самог млека, начину прегледа и мерама које треба што пре предузети, да се поправи садашње у сваком погледу рђаво стање.

Одборник г. Д-р Драгољуб Аранђеловић поздравља предлог суда, јер треба већ једном учинити крај продаји рђавог млека у Београду. Треба учинити крај оном криминалом неваљалству, које се огледа у томе, што продавци млека свесно загађују млеко на такав начин, да човек не зна шта да ради. Жали што у нашем кривичном законодавству не постоји један параграф, који би предвиђао телесну казну за несавесне продавце млека.

По овом питању говорили су још г. г.: Лазар Генчић и Милован Матић.

За овим је на предлог Суда О. Бр. 4614 Одбор једногласно

РЕШИО:

Да се образује једна комисија, која ће проучити питање снабдевања Београда млеком, начин продаје млека и могућност оснивања Савеза млекарских задруга у Београду и о томе поднети исцрпан извештај Суду и одбору.

Да у ову комисију уђу одборници г.г.: Д-р Драгољуб Аранђеловић, Д-р Букић Пијаде, Д-р Милорад Недељковић, Д-р Љуба Стојановић, Д-р Лазар Генчић и Крста Гинковић.

5.

На предлог Суда О. Бр. 5574 Одбор је

РЕШИО:

Да се образује једна комисија одборника, која ће проучити понуду Млинарске задруге заједно са осталим понудама за оснивање једне модерне парне пекаре у Београду, као и акт поднет од стране београдских пекара о стању пекарског заната, и о томе поднети извештај и предлог Суду и Одбору.

У ову комисију да уђу одборници г.г.: Д-р Лазар Генчић, Ставра Триковић, Д-р Драгољуб Новаковић, Милан Стојановић и Ђура Бајаловић.

6.

Скинута је с дневног реда тачка 6: „Закуп зграде за смештај Среског суда у Београду“.

7.

Код тачке дневног реда: „Узимање у пазакуп плаца звани „Апотека“ са два зградама за подизање колске ваге на Чука-

рици“, прочитан је предлог суда, па је одборник г. П. тар Гребенац заступао гледиште, да би од Жарковачке општине, чије је земљиште, требало тражити неке јаче гаранције, да она неће продати земљиште, док пазакуп траје, или ако га прода, да се уговори и призна право Општини београдској и даље до истека пазакупа, пошто она улаже извесне инвестиције на том земљишту.

Потпретседник г. Никола Крстић одговара г. Гребенцу да је овај предмет већ био једном на дневном реду, али је повучен, да би се испитала могућност откупа овога земљишта од општине Жарковачке. Како је то имање својина општине, питање откупа не може се тако брзо решити, те је због тога Суд и закључио пазакуп за исто време, за које траје и закуп, сматрајући да до истека рока има довољно времена, да се покрене и сврши питање откупа.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 2441 Одбор

РЕШИО:

Да се за подизање колске ваге на Чукарици, а на месту где се спајају путеви који воде од Лазаревца и Обреновца, узме у пазакуп целокупан плац звани „Апотека“ са обема зградама — Трговачка улица бр. 66. — који је својина општине Жарковачке и по уговору са општином Жарковачком држи у закуп Живојин Милинковић из Жаркова, кога заступа брат Стеван Милинковић са Чукарице, с тим да му се на име кирије плаћа по 2.000.— динара месечно унапред.

Пазакуп има да траје од дана пријема плаца са зградама па до 1. јуна 1933. год. као дана до кога по уговору са општином Жарковачком плац са зградама има у закуп Живојин Милинковић из Жаркова.

Пријем плаца са зградама извршиће комисија у коју ће ући управник општинске трошарине, један архитекта Техничке дирекције и један чиновник Отсека добара и о наведеном стању саставиће записник.

Отказ закупљеног плаца са зградама биће на два месеца пре истека уговореног рока за обе стране. Закупац ће бити дужан да намести потребан број пећи по собама. Остале услове предвидео је у уговору, који ће закуљчити Отсек добара са г. Стеваном Милинковићем са Чукарице, пуномоћником Живојина Милинковића из Жаркова.

8.

На предлог Суда О.Бр. 55663 Одбор је

РЕШИО:

Да се у смислу члана 5. Закона о чувању пољског имања усвоји Казнена тарифа за 1931. год., која гласи:

„Да се казни у корист општинске касе сваки онај, који на туђем пољском имању учини штету ове врсте, и то:

А. ЗА СТРМНЕ УСЕВЕ

Пшеница на сваки квадрат. метар	1.— дин.
Јечам на сваки квадрат. метар	1.— „
Раж из сваки квадрат. метар	1.— „
Јарица на сваки квадрат. метар	1.— „
Овас на сваки квадрат. метар	1.— „
Б. За кукуруз за сваки струк по	1.— „
В. За ливаде за сваки квадрат. м. по	1.— „
Г. За винограде за сваку оштећену чокот	10.— „
а ако се лоза уништи	50.— „

Д. ЗА БАШТОВАНСКЕ УСЕВЕ

Кромпир по ојаку	3.— дин.
Купус по главици	2.— „
Лук по квадратном метру	6.— „
Празилук по квадрат. метру	12.— „
Арпацик лук по квадрат. метру	10.— „
Спанаћ по квадратном метру	10.— „
Салата по струку	2.— „
Паприка по струку	2.— „
Шаргарепа по квадрат. метру	20.— „
Пашканат по квадрат. метру	20.— „
Ротквице по квадрат. метру	10.— „
Тиквице од комада	2.— „
Цвекле по квадрат. метру	5.— „
Рен по метру	10.— „
Парадајс по квадрат. метру	5.— „
Пасуљ по ојаку	2.— „

Ђ. ЗА ВОЋЊАКЕ

Шљиве по килограму	2.— дин.
Јабукe по килограму	3.— „
Крушке по килограму	3.— „
Трешње по килограму	5.— „
Вишње по килограму	5.— „
Кајсије по килограму	2.— „
Брескве по килограму	2.— „
Ако је дрво уништено	150.— „
Е. За пашњаке на сваки квадрат. м.	1.— дин.
За детелину на сваки квадрат. м.	1.— дин.

Ж. РАЗНА РЕПА

Шећерна репа по кв. мет.	10.— дин.
Сточна репа по кв. мет.	10.— дин.

9.

На предлог Суда О. Бр. 4110 Одбор је РЕШИО:

Да се за подизање ваге и привремене стражаре, на путу који из Смедерева улази у Београд, узме у закуп половина плаца Божидара и Илије браће Ђорђевић, из Малог Мокрог Луга, који се налази у улици Краља Александра бр. 518 (Смедеревски друм) у површини 300 м², и то с лица према друму 15 м. а у дубини 20 м. а по цени од 300,— динара месечно, која се има плаћати сваког месеца.

Закуп да важи годину дана од дана потврде уговора с тим, да по истеку уговореног рока, ако општина на месец дана не изврши отказ, закуп се аутоматски продужа-

ва још за годину дана, по истим условима, а ако по истеку и друге године, Општини закупно добро буде потребно, закуп се аутоматски продужава и за наредну годину по истим условима ит.д.

На закупљеном плацу Општина задржава право да подигне трошаринску вагу и зграду за стражару, а по истеку уговора и иселења са плаца, да те објекте са плаца уклони.

Општина задржава право отказа у свако доба на 30 дана у напред.

Све остале услове о закупу са закуподавцем, предвидеће одсек Добара приликом закључења уговора са закуподавцима браћом Ђорђевић.

10.

Код тачке дневног реда: „Повраћај плаћене трошарине Општем Грађевинском А.Д.“, прочитан је предлог Суда, па је Потпретседник г. Никола Крстић дао образложење предлога. По чл. 13. уговора предузеће је ослобођено за радове на калдрмисању улица свих општинских дажбина и стручни правни одбор дао је мишљење, да се и трошарина има сматрати као општинска дажбина, према чему Опште Грађевинско А.Д. има права да тражи повраћај плаћене трошарине на материјал употребљен за калдрмисање улица.

Одборник г. Петар Гребенац истиче да има неколико ствари које треба претходно расчистити. У самој Уредби о трошарини предвиђени су услови на основу којих се може тражити повраћај трошарине. Суд није имао овлашћење ни од Одбора нити у Уредби да закључи такав уговор. Кад пуномоћник закључи један уговор преко границе свога пуномоћја, онда такав уговор не обавезује властодавца. Предузеће је било дужно да се обавести да ли је Суд био овлашћен да може потписати уговор и да га може ослободити дажбина. Оно то није учинило и зато нека себи припише, ако сада има да води парницу против саговорача. Општина београдска тим уговором није обавезна и ту тачку уговора не мора испунити.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 4572 Одбор већином гласова (против г.г. П. Гребенац, Ј. Мисирлић, Ђ. Попара, М. Стојановић и Д. Милошевић)

РЕШИО:

Да се Општем Грађевинском А.Д. врати наплаћена трошарина на увезени материјал ради калдрмисања улица, пошто је по чл. 13. уговора оно ослобођено свих дажбина за ове послове, у колико Опште Грађевинско А.Д. докаже, да је материјал употребило за радове из поменутог уговора и испуни остале услове за повраћај трошарине.

11.

Код тачке дневног реда: „Предлог за исплату интереса на суму допунских кауција предузећу Општем Грађевинском А.Д.“, прочитан је предлог Суда, па је потпретседник г. Никола Крстић дао образложење, да је по чл. 8. уговора одређено, да је Општина дужна да предузимачу врати допунску кауцију најдаље за шесет дана од дана предаје дотичне улице саобраћају, и да за то време Општина не плаћа интерес. Како Општина у одређено време није вратила допунске кауције, предузеће је тражило да му се плати интерес. Стручни правни одбор дао је мишљење да предузеће има права према уговору да овај интерес тражи.

Одборник г. Д-р Драгољуб Новаковић наглашава да при склапању уговора треба увек тражити мишљење правног референта или општинског адвоката, који су дужни да дају мишљења по уговорима. У овом случају није изгледа тако поступљено, и сад се не треба чудити што долази до овога и што треба тумачити чланове уговора, који нису довољно тачно прецизирани.

Одборник г. Јован Мисирлић истиче да је уговор закључио Суд не држећи се текста састављеног са одборницима, и сам је учинио извесне преправке у уговору.

Одборник г. Ставра Трпковић каже да је обична појава да су уговори које Општина закључује готово увек ишли укорист предузимача. Тако ће бити све донде, док Техничка дирекција не буде у контакту са Правним отсеком. У Правни одсек треба да уђу млади правници, да ту теку каријеру, а не да имамо државне пензионере, који остају од данас до сутра.

Одборник г. Д-р Милорад Недељковић наглашава да сви увиђају штетност уговора за Општину, али специјално код ове тачке нема разлога за узрујавање. Општина у одређеном року није вратила допунске кауције, како је предвиђено уговором, и онда савим природно мора да плаћа интерес.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 2656 Одбор

РЕШИО:

Да се Општем Грађевинском А.Д. призна и исплаћује интерес на суму допунске кауције по истеку рока од шесет дана, како је то предвиђено у другом ставу чл. 8. уговора у висини 9%.

12.

Код тачке дневног реда: „Резервисање дванаест места у генералном плану за нове православне цркве у Београду“, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Ђура Бајаловић тражио да се ово питање повуче с дневног реда ради поновног проучавања од стране Техничког одбора, пошто Техничка дирекција није места за цркве обележила

у већем формату, како је то први пут тражено од стране Техничког одбора.

Одборник г. Јован Дравић истиче да би на Дедињу требало предвидети једну цркву, која би служила и за Топчидерско Брдо и Бањицу.

Одборник г. Таса Здравковић изражава бојазан да се резервисањем места у генералном плану за ове нове цркве чине тегобе сопственицима имања, који не могу са њима да располажу нити да га задуже. Општина о томе треба да води рачуна.

Претседник г. Милан Нешић изјављује да је већи део земљишта, на којима се предвиђају цркве, остављен легатима у ту сврху, и да Општина нема разлога да се овом предлогу противи, или да га скида с дневног реда.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 5675 Одбор

РЕШИО:

Да се према тражењу Српске Патријаршије предвиде у регулационом плану поред постојећих цркава још дванаест места за будуће цркве, које ће се распоредити према потреби појединих делова вароши, као што је то у плану означено.

Дефинитивна места и величина земљишта утврдиће се накнадно у детаљном регулационом плану.

13.

На предлог Суда О.Бр. 4573 Одбор је

РЕШИО:

Да се гробнице, у којима су сахрањени поч. Вела Нигринова и Драг. Франасовић, генерал, ослободе дужне и будуће таксе, а гробнице поч. Ђуре Хорватовића, Миће Љуби-братића, војсковође, и Милана С. Милојевића, националног радника, ослободе таксе за гробнице, с тим да се плаћена такса не може вратити

14.

На предлог Суда О.Бр. 2497 Одбор је

РЕШИО:

Да се по тражењу Министарства социјалне политике и Народног здравља ослободе болница за заразне болести Централног хигијенског завода плаћања гробљанских такса за сва она лица, која умру у Болници, а сиромашног су стања, пошто би за њихову сахрану сносила трошкове Општина београдска, да су умрла у свом стану.

15.

На предлог Суда О.Бр. 4178 Одбор је

РЕШИО:

Да се Милки удови Јована Баџикића, бив. чистача пруге у пензији Дирекције трамваја и осветлења одреди привремена помоћ у износу од 500.— дин. до одређивања сталне пензије, рачунајући од 1. фебруара 1931. године.

16.

На предлог Суда О.Бр. 2221 и 2801 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се усвоји извештај комисије за одређивање месечне помоћи и да се помоћ даје овим лицима:

1. Ђорђе Грчићу, б. нади. Гробљ. 24	мес. дин.	120
2. Вукадину Томанићу, б. крој. Таков. 101	„	100
Надеждин Цветковић, Поп. Ташкова 7	„	120
5. Љубици Вукчевић, дом. Мутапова 48	„	80
6. Љубици Анимићу, уд. Кр. Марије 30	„	200
7. Јелени Стевановић, уд. Мутапова 24	„	200
8. Марији Радивојевић, уд. Зрмањска 26	„	80
9. Христина Николић, уд. Кр. Марије 63	„	60
10. Марији Стојановић, уд. Јањићева 10	„	60
11. Аници Петровић, уд. Вел. Милоша 72	„	120
12. Николи Радаковићу, б. лек. Хрвојева 26	„	80
13. Ангелини Стојановић, уд. Колубарска 2	„	60
14. Милану Богдановићу, б. коч. Вардарска 10	„	120
15. Авраму Макси, б. чинов. Ки. Милетина 27	„	100
16. Јовановић Ружи, уд. Тимочка 11	„	80
17. Даници Поповић, уд. Шуматовочка 15	„	150
18. Јеносави Нешкић, дом. Бранкова 28	„	100
19. Милки Радловић, уд. Такоевска 68	„	80
20. Јелени Јанковић, уд. Будимска 14	„	505
21. Петру Пантовићу, нади. Босанска 44	„	60
22. Живки Стојановић, уд. Васића 10	„	60
23. Љуби Младеновићу, Хајдук Вељ. војак	„	60
24. Косари Михајловић, уд. Кр. Марије 113	„	50
Свега месечно динара		2.250

Ови издаци падају на терет редовних партија и позиција предвиђених за давање месечне помоћи.

2. — Да се усвоји извештај комисије за одређивање месечне помоћи и да се месечна помоћ даје овим лицима:

1. Петру Јовановићу, Добропољска 12	мес. дин.	60
2. Милеви Матић, Шумаговачка 26	„	50
3. Ленки Костић, Ситничка 23	„	50
4. Филипу Тодоровићу, Фране де Пере 59	„	60
5. Марији Јефтић, Будимска 21 повећ.	„	50
6. Чедомиру Миловановићу, Московска 33	„	50
7. Драги Јосиповић, Хајдук Станка 11	„	50
8. Милици Ђурићу, Вој. Драгомира 12	„	50
9. Џоји Калеф, Скендер Вегова 42	„	100
10. Александри Миловановић, Тоничка 12	„	50
11. Терези Бингерт, Хади Мустафина 30	„	50
Свега месечно динара		620

Ови издаци падају на терет редовних партија и позиција предвиђених за давање месечних помоћи.

17.

На предлог Суда О.Бр. 4280, 4114, 5561, 5559 и 5560

РЕШИО:

1. — Да се дужна кирија у суми од динара 4.200.— колико је остао дужан Живко Мијушковић, бив. кафеџија, за општински плац на Вилсоновом тргу, а за време од 1. јануара 1927. год. до 1. фебруара 1928. год., отпише, пошто је иста према извештају Правног отсека П. Бр. 283. од 9.-II.-1931. год. за-

старела, а према § 928. грађ. закона.

2. — Да се Константин Оњежскиј, потпуковник-инвалид руске војске ослободи дужне кирије за месеце: децембар 1930., јануар и фебруар 1931. г., као и плаћања за месеце март и април 1931. год. у укупном износу од 1.570.— динара, за општински стан у ул. Св. Николе, због тога, што је сиромашниог стања, стар 65 год., за сваки посао и рад неспособан, а има прихода свега 400.— динара месечно с тим, да му се стан за 1. мај 1931. год. откаже и да се из истог има иселити.

3. — Да се дужна кирија у суми од динара 1.423.66, колико је остао дужан за закуп општинског земљишта у Видинској ул. бр. 33 Андрија Врдољак, фијакериста из Београда, а за време од месеца марта до 10.-IV.-1930. год. отпише — расходује, а са разлога, што је према извештају Правног отсека П.Бр. 35. од 21.-II.-1931. год. покушана наплата, али се иста није могла извршити услед доказане немаштине.

4. — Да се дужна кирија у суми од 800 динара, колико је остао дужан Јозе Вукасовић, за закуп општинског земљишта у Моравској улици од 1.-V.-1930. год. до 1.-I.-1931. год. отпише — расходује, а са разлога, што је према извештају Правног отсека П. Бр. 276. од 21.-II.-1931. год. покушана наплата, за суму од 728.— али се она није могла наплатити услед немаштине.

5. — Да се дужна кирија у суми од динара 2.184.—, колико је остао дужан Радомир Илић, обућар, као купац општинског стана у улици Св. Николе, а за време од 1.-X.-1930. год. до 1.-III.-1931. год. отпише, са разлога што је према извештају Правног отсека П.Бр. 275. од 23.-II.-1931. год. покушана наплата за суму од 728.— динара, али се она није могла извршити услед немаштине.

18.

На предлог Суда О.Бр. 4387 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји протокол мешовите комисије одређене решењем Суда Т.Д.Бр. 1666. од 18.-II.-1930. год. од претставника Општине београдске и бивше Босанске сада Удружене Југословенске банке, по коме се израда топека јачине 5 см. у Крунској улици на делу од Добрињске до Студеничке улице, а који је посао извршило предузеће „I. Босанска асфалтна индустрија“ има обрачунати по 110,85 дин. за 1 м².

19.

На предлог Суда О.Бр. 4995 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да одобрава рад колаудирајуће комисије одређене реш. Суда Т. Д. Бр. 21390 од 10.-IX.-1930. године за колаудовање извршене набавке коцака за олучњаке намењене за калдрмисање Београда од фирме г. Нико-

ле Виторовића, која је извршена на основу решења одбора АБр. 11092. од 25.-V.-1928. године.

2. — Да усваја обрачун ове комисије по коме вредност излифированих каменних коцака за олучњаке износи суму од 461.963.25 динара с тим, да се лиферанту иста исплати по одбитку већ до сада примљених рата у износу 430.059.— дин. те за исплату остаје 31.904.25 дин.

3. — Да се лиферанту врати основна кауција положена приликом лицитације, пошто погодбеним документима није предвиђен никакав рок гаранције, а такође и допунска кауција која је задржата приликом исплата појединих рата.

Исплата пада на терет унутрашњег зајма од 125.000.000.— динара тач. 4.

20.

На предлог Суда О.Бр. 4386 Одбор је РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол суперколаудације о извршеним радовима на калдрмисању улица у Професорској колонији од стране предузећа М. Антоновића сходно решењу Суда и Одбора АБр. 13124. од 24. јула 1927. год.

2. — Да се рок гаранције за све радове у овим улицама рачуна две године.

3. — Да се предузећу М. Антоновића, пошто је рок гаранције истекао, врати од целокупне основне кауције, која је положена за III. групу радова у обвезницама ратне штете у суми од 1.600.000.— динара сразмерни део за овај рад у износу од 59.232.29 динара, рачунајући по курсу на дан полагања кауције у 1927. год., по извршењу свију поправка назначених у протоколу суперколаудације, о чему ће се уверити Инжињерски отсек.

21.

На предлог Суда О.Бр. 4385. Одбор је РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол суперколаудирајуће комисије о извршеним радовима на калдрмисању улице Мостар—Звезда од стране предузећа М. Антоновића сходно решењу Суда и Одбора А.Бр. 14233. и АБр. 16172/28. год.

2. — Да се предузећу М. Антоновића врати од целокупне основне кауције, која је положена за III. групу радова у обвезницама ратне штете у суми од 1.600.000.— динара сразмерни део за овај рад у износу од 72.248.29 дин., рачунајући по курсу на дан полагања кауције у 1927. год., пошто буде извршио све поправке назначене у протоколу суперколаудације, што има да утврди Инжињерски отсек.

22.

На предлог Суда О.Бр. 4844 Одбор је РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол суперколаудације о извршеним радовима на калдрми-

сању улица: Дубљанске, Хаџи Милентијеве I. део и Ламартинове I. део, од стране предузећа М. Антоновића сходно решењу Суда и Одбора АБр. 13124. од 24. јула 1927. год.

2. — Да се рок гаранције за све радове у овим улицама рачуна две године.

3. — Да се предузећу М. Антоновића, пошто је рок гаранције истекао, врати од целокупне основне кауције, која је положена за III. групу радова у обвезницама ратне штете у суми од 1.600.000 динара сразмерни део за овај рад у износу од 50.798.49 динара рачунајући по курсу на дан полагања кауције у 1927. год. по извршењу свију преправка назначених у протоколу суперколаудације о чему ће се уверити Инжињерски отсек.

23.

На предлог Суда О. Бр. 4843 Одбор је РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол суперколаудације о извршеним радовима на калдрмисању улица: Корушке, Хаџи Мелентијеве II. део, Чубурске, Обреновачке и Јанка Веселиновића све на „Котеж Неимару“ од стране предузећа М. Антоновића сходно решењу Суда и Одбора АБр. 13124. од 24. јула 1927. године.

2. — Да се рок гаранције за све радове у овим улицама рачуна две године.

3. — Да се предузећу М. Антоновића, пошто је рок гаранције истекао, врати од целокупне основне кауције, која је положена за III. групу радова у обвезницама ратне штете у суми од 1.600.000.— динара сразмерни део за овај рад у износу од 86.601.84 динара, рачунајући по курсу на дан полагања кауције у 1927. год. по извршењу свију поправака назначених у протоколу суперколаудације о чему ће се уверити Инжињерски отсек.

24.

Код тачке дневног реда: „Парцелација и регулација блока на коме се налази „Мањез“, прочитан је предлог Суда, па је претседник г. Милан Нешић изнео, да је једном ранијом одлуком Одбора скинута резервација са овога блока, и да сада Министарство војске хоће да парцелише то имање и да га продаје.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић истиче да би Општина требала да откупи цео тај блок за подизање зграда, као што су палата правде и друге јавне зграде које Општина мора подићи.

Одборник г. Таса Здравковић каже да је у тесној вези са овим питањем и питање подизања пијаце на Цветном тргу и предлаже да се оба ова питања решавају заједно.

Претседник г. Милан Нешић одговара да Општина нема финансијске могућности да откупи ово земљиште од Министарства

војске и да је због тога Министарство већ изложило продаји ово имање.

Потом је Одбор на предлог Суда О. Бр. 4359

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације блока између улица: Краља Милана, Франкопанове и Студеничке, као и просецање нових улица крој тај блок, како је то у плану означено плавом бојом.

25.

Тачка дневног реда: „Парцелација имања масе Живка Србића” повучена је с дневног реда по предлогу одборника г. г. Д. Милошевића и Д-р Д. Аранђеловића, да се претходно упути стручном правном одбору на мишљење.

26.

Код тачке дневног реда: „Признање година службе г-ђици Иванки Николајевић, хемичару општине Београдске”, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Негослав Илић приметио, да пада у очи да се признају године службе оним службеницима који знају да се гурају и да траже своја права, а има маса службеника који чекају да им сам општински Суд то право призна. Налази да би Суд у границама буџетске могућности требао сам да призна стечена права, и да изврши разврставање чиновника и службеника.

Претседник г. Милан Нешић одговара г. Илићу и изјављује да Суд води рачуна о датим изјавама приликом буџетске дебате. Образована је комисија за ревизију Статута и Суд је издао потребне налоге за припрему материјала, који ће бити поднет комисији. Што се тиче признавања година службе, то право по Статуту у конкретном случају припада Одбору, и Одбор сам има да одлучи хоће ли признати или не оне године службе, које Суд налази да треба признати.

За овим је на предлог Суда О. Бр. 19682/30. Одбор

РЕШИО:

Да се г-ђици Николајевић Иванки, хемичару Одељења за социјално и здравствено старање призна за напредовање у општинској служби једна година, четири месеца и четрнаест дана државне службе.

27.

На предлог Суда О. Бр. 2289 Одбор је

РЕШИО:

Да се г-ђици Емилији Лукић, хемичару Одељења за социјално и здравствено старање призна у године општинске службе време од шест година, осам месеци и два дана приватне хемичарске праксе.

28.

Код тачке дневног реда: „Допуна одборске одлуке АБр. 10464 од 10. маја 1929. год.”, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Јован Дравић, поводом уступања оп-

штинских земљишта разним друштвима, истакао потребу да би Општина требала да купује што више земљишта, јер ће јој она доцније требати.

Претседник г. Милан Нешић одговара да општински Суд већ спроводи ту политику откупа земљишта, и да ће је и у будуће у свакој повољној прилици настављати.

Потом је на предлог Суда О. Бр. 5562 Одбор

РЕШИО:

Да се Обданишту бр. 3., Друштва за васпитање и заштиту деце повећа уступљени плац одлуком Одбора АБр. 10464 од 10. маја 1929. год. на углу Душанове и Кнез Михајловог венца, на коме је Обданиште бр. 3 подигло нови дом, плацем у величини до 600 м², који се налази у ул. Кнез Михајловом венцу бр. 43 а до плаца уступљеног овом Обданишту.

Како ће овај новоуступљени плац са већ додељеним плацем образовати једну целину за Обданиште бр. 3., то се оба плаца имају сматрати као један плац, који Општина уступа Обданишту бр. 3. под условима изложеним у одлуци Одбора АБр. 10464. од 10. маја 1929. године.

29.

На предлог Суда О. Бр. 5752 Одбор је

РЕШИО:

Да се Удружењу студенткиња Београдског универзитета за подизање дома уступи општински плац у улици (Ратарској бр. 46) Краљице Марије, парцела 40 и 41, у укупној површини 1.108,13 м², који је био уступљен одлуком одбора АБр. 10464 од 10. маја 1929. год. Фонду занатлијског ученичког дома и Суд је предложио фонду, да се у замену за овај плац уступи фонду општински плац у Млетачкој улици парцела 84 и 85 у укупној површини 1.130,07 м².

Удружењу студенткиња назначено земљиште уступа се на уживање за 25 година под следећим условима:

1. — Удружење је дужно да на томе земљишту отпочне подизање зграде најдаље у року од две године. Зграда мора одговарати намењеном циљу означеном у правилима удружења и његовој молби. План зграде поред грађевинског одбора, поднеће се на одобрење и општинском Суду.

2. — Удружење ће уживати дато му земљиште у границама горњег рока све дотле, док зграда коју подигне служи хуманим циљевима друштва. Удружење је власно да повећава грађевину или подиже нову која не сме бити мања од првобитне.

Општина има права да контролише употребу зграде за наведени циљ.

3. — Удружење може земљиште задужити само код Државне хипотекарне банке чију ће интабулацију општина одобрити тек када зграда буде подигнута. Никакво друго

задужење општина неће одобрити.

4. — У случају да Удружење ликвидира, или да престане дотичну грађевину употребљавати за наведени циљ, општина ће је преузети у својину без икакве накнаде. Но општина може исту дати каквом друштву које би се обрадовало са истим циљем.

5. — Ако се према плану грађевине покаже да је земљиште веће но што је потребно, општина задржава право да тај вишак уступи каквој другој хуманој установи.

6. — Порез на земљиште, ако га буде, плаћаће општина. Водоводне и остале таксе плаћаће удружење. Ако удружење не би уредно отплаћивало дуг и одговарало осталим обавезама, општина је власна да грађевину делимиче или у целини преузме и да обезбеди правилну исплату обавеза.

7. — По истеку горњег рока право уживања продужиће се и даље ако дотична установа буде на сувременој висини о чему ће тадањи одбор општински решавати. Ако право уживања не буде продужено, земљиште са свима зградама припада општини која ће примити и још неисплаћене дугове код Државне хипотекарне банке.

30.

На предлог Суда О. Бр. 5750 Одбор је РЕШИО:

Да се Милану Х. Костићу уступи истовар 25.000 тона угља из железничких вагона код кафане „Шаран“, по цени од дин. 17,95 од једног вагона 10.000 кгр. и утовар 40.000 тона угља у трамвајске вагонете код кафане „Шаран“, по цени од дин. 13,35 од једног вагона до 6.000 кгр., све по прописаним условима Дирекције трамваја и осветљења, као најповољнијем понуђачу на одржаној првој јавној усменој лицитацији на дан 3. марта 1931. год.

Издатак има пасти на терет буџетске партије 115 позиције 1. буџета за 1931. год. Дирекције трамваја и осветљења.

Код тачке дневног реда: „Експропријације и апропријације“ Одбор је

РЕШИО:

1. — По предлогу Суда О. Бр. 4667:

„Да се усвоји проценилачки записник изабраног суда о једногласној процени имања г. Драгутина Крстића у Московској улици. Вредност експроприсаног земљишта износи 135 дин. по квадратном метру“.

2. — По предлогу Суда О. Бр. 4574:

„Да се изврши накнадна процена имања са делом зграде г. Драг. Андоновића у Бранковој ул. бр. 23 у површини од 74 м², путем законске комисијске процене, а у смислу чл. 9. Закона о атару општине града Београда. За општинске процениоце одређују се г. г.: Драгиша Брашован (заменик Петар Саздић, трговац) и Милан Драгојловић, инжењер (заменик Глигорије Вукчевић, инжењер)“.

3. — По предлогу Суда О. Бр. 4458:

„Да се изврши експропријација имања г. Игњата Бајлонија у улици Високог Стевана у површини од 1.501,55 м², а за потребе Дирекције трамваја и осветљења. За општинске процениоце у смислу чл. 9. Закона о атару одређују се г. г. Драгиша Брашован, архитекта (заменик Петар Саздић, трговац) и Милан Драгојловић, инжењер (заменик Глигорије Вукчевић, инжењер)“.

4. — По предлогу Суда О. Бр. 5762:

„Да се за потребе полагања водоводних цеви изврше експропријације делова земљишта имања у улици Леди Каудри и то за ове сопственике:

1. Драгољуба Илића у површини од 133 м²
2. Петра Вучковића у површини од 122 „
3. Наума Трајковића у површини од 121 „
4. Живојина Златановића у повр. од 134 „
5. Миле Трајковић у површини од 151 „
6. Д-р Милана Радосављевића у п. од 223 „

Ове експропријације да се изврше у смислу чл. 9. Закона о атару општине града Београда. За општинске процениоце одређују се г. г. Драгиша Брашован, архитекта (заменик Петар Саздић, трговац) и Милан Драгојловић, инжењер (заменик Глигорије Вукчевић, инжењер)“.

5. — По предлогу Суда О. Бр. 4164:

„Да се одборска одлука О. Бр. 7893. од 8. априла 1930. год. допуни у толико, што се за заменике проценилаца за процену имања г. Светомира Марјановића у улици Краља Александра одређују г. г.: Петар Саздић трговац и Глигорије Вукчевић, инжењер“.

6. — По предлогу Суда О. Бр. 4474:

„Да се одборска одлука О. Бр. 11099. од 6. јуна 1930. год. о експропријацији имања Браће Цветковић у ул. Змајској, Кнез Милетиној и Скадарској допуни у толико, што се за проширење поменутих улица одузима од овог имања површина од 282 м². За заменике општинских проценилаца за процену поменутог имања одређују се г. г.: Петар Саздић, трговац, и Глигорије Вукчевић, инжењер“.

7. — По предлогу Суда О. Бр. 4124:

„Да се одборска одлука О. Бр. 8713 од 8. маја 1930. год. допуни у толико, што се за заменике општинских проценилаца одређују г. г.: Чедо Ивановић и Иван Добросављевић“.

8. — По предлогу Суда О. Бр. 4994:

„Да се апроприше део земљишта Регулационог фонда општине Београдске у површини око 32 м² имању г. Емила Дајча на углу Поп Лукине и Југ Богданове улице, по цени од 1.000.— дин. по квадратном метру. Преносе таксе да сноси купац“.

Седница је закључена у 9 часова увече.

Деловођа
Бож. Л. Павловић, с. р.

Претседник
Београдске општине
Милан Нешић, с. р.

Извештај о раду Београдске општине у 1930 години

„Београдске општинске новине“, као службени орган Београдске општине, доносиће од сада на овоме месту детаљне извештаје о делатности и резултатима рада појединих дирекција и одељења Општине града Београда у 1930 години.

У овом броју „Београдске општинске новине“ доносе извештај о раду Дирекције за здравствено и социјално старање.

(Наставак)

Табела извршених дезинфекција и дезинсекција 1930 год.

НАЗИВ МЕСЕЦА	Број дезинф. по месецима	НАЗИВ БОЛЕСТИ	Распоред дезинф. по болестима	Назив потрошеног материјала	Количина потро- шеног материјала
Јануар	147	Туберкулоза	351	Формалин	1505,75 кг.
Фебруар	190	Шарлах	817	„ у пастил;	44,00 паст.
Март	145	Дифтерија	486	Шпиритус	539,90 кг.
Април	152	Тифус трбушни	270	Сублимат пастил.	1248 паст.
Мај	138	Дизентерија	24	Хартија	260,00 кг.
Јуни	135	Еризипелас	122	Амонијак	80,05 кг.
Јули	92	Менингитис	12	Вата	1,00 кг.
Август	130	Тетанус	1	Цијан	89,00 кг.
Септембар	122	Антракс	2	„ воден. кис.	47,50 кг.
Октобар	252	Карцинома	6	Сумпорна кис.	209,00 кг.
Новембар	367	Малеус	1	Креч	130,00 кг.
Децембар	330	Разно	29	Свега кг.	2854,20 кг.
СВЕГА	2200	С в е г а	2121	Свега пастил. ком.	5648 паст.

Свега је дезинфиковано држ. установа 37
 „ „ осн. школа 73
 „ „ прив. станова 2090
 „ „ свега одељења 2830
 „ „ куб. мет. 121.577
 Дезинфиковано ствари у парном апарату
 135½ куб. метара

Као што се види из наведене табеле све-
 га је било извршено 2121 дезинфекције, пре-
 ма 1673 у 1929 години и 1013 у 1928 г. Број
 дезинфекције је у порасту, али у вези с тим
 у опадању марбидитет код већине акутно за-
 разних болести, изузев дифтерије која је у
 порасту не само код нас већ је у свима зем-
 љама. Највећи број дезинфекција је од шар-
 лаха, па дифтерије, док је од тифуса изврше-
 но свега 270 дезинфекције према 484 у 1929
 години.

ПРЕГЛЕД РАДА ЦЕНТРАЛНОГ ДИСПАН- ЗЕРА И САВЕТОВАЛИШТА ЗА ОДОЈЧАД И МАТЕРЕ.

У 1930 години свега је извршено 3176
 прегледа, од тога 574 један пут. Лечено је
 зрачењем 33 детета. Свега зрачења 590. Ту-
 беркулинизација је прављена 458 пробе, од
 тога позитивних реакција 28, слабо позитив-
 них 20, сумњиво 21, негативних 256 и нису
 дошли на поновни преглед 133.

Код прегледане одојчади су негативна
 оболења: (поремећаја исхране 229. 2) Акутно
 заразних оболења 144 (са gripom) пролива
 94, бронхопнеумоније 95, туберкулозе 27,
 кожна оболења 66, рахитис 47 и све друге 88.
 Укупно 790.

По занимању родитеља одојчади је било:
 1) умних радника 339, мануелниг радника 176,
 трговаца 188, служитеља 71 и занатлија 245,
 других 136.

По добу старости: 1) 1 мес. 102, 2) 1—3
 мес. 213, 3) 3—6 мес. 261, 4) 6—9 мес. 236, 5)
 9—12 мес. 175, и од 1—3 год. 260.

По начину исхране: 1) сиса 332; 2) дво-
 врсна 306; 3) вештачка 295 и 4) мешовита 292.
 Савета је било 454.

ПРЕГЛЕД РАДА ЗАВОДА ЗА СТЕРИЛИЗА- ЦИЈУ МЛЕКА.

(Одељак Отсека Јавне Хигијене)

У 1930 години Завод за стерилизацију
 млека је радио у истој старој згради као и
 ранијих година, али ипак види се напредак у
 капацитету рада завода. Особље завода пове-
 ћано је у току 1930 године, са помоћником
 руковођа завода и једним дневничаром за
 одржавање чистоће.

Упоредни преглед рада Завода за стерилизацију млека 1929 — 1930 год.

	број деце на исхрани	број лангара купљеног млека	лангара за- слађене подс додате у млеко	шећера додато	брашна додато	издато лангара млека	издато порција млека	враћено бутера	наплаћено Заводу за млеко и бутер	наплаћено у Дирекцији по извешта- јима
1929	1557	63190	7666	1811	370	70856	472288	455	165221	
1930	1602	66022	5910	1907	298	71933	476675	445	176720	29916

Кретање деце кроз Завод види се из табеле бр. 2.

Пол		Старост деце						Занимање родитеља				Деца из социјалних установа			Стање здравља								
мушких	женских	од 1 месеца	од 1—3 месеца	од 3—6 месеци	од 6—9 месеци	од 9—12 месеци	од 1—3—9 месеци	укупна разлика	трговци	занатлија	финан. радника	служитеља	осталих	О. Д. Бошине	Дечја амбуланта у Средњој улици	Српска Мађа	Централна амбуланта и ж. станице	Здраве деце	болесне од органа за варење	реконвалесцентне	осталих	непознате	свега деце
851	751	227	297	397	256	212	213	445	125	323	154	35	115	262	132	10	1	800	613	4	171	14	1602

Таб. бр. 3. Преглед рада завода за стерилизацију млека по месецима 1930 г.

Месец	Деце	Купљено млека		ДОДАТО						Издато прерађеног млека				Издато порција млека
				воде		шећера		брашна		Лит.	гр.	У вредности		
		Лит.	гр.	Лит.	гр.	Кгр.	гр.	Кгр.	гр.			Динара	п.	
I	331	5720	—	578	780	121	300	27	500	6307	780	31.538	90	41.085
II	319	5057	—	394	710	108	850	17	700	5451	710	27.259	55	36.216
III	329	5472	—	432	520	148	950	14	050	5904	520	29.522	60	38.970
IV	310	5173	—	462	220	145	—	19	900	5635	220	28.176	10	36.423
V	312	5367	—	317	890	137	350	30	600	5684	890	28.424	45	37.470
VI	359	5315	—	540	300	132	874	23	450	5855	300	29.276	50	38.190
VII	423	5846	—	680	490	183	100	30	750	6526	490	32.632	45	43.895
VIII	445	5991	—	786	210	218	750	32	050	6777	210	33.886	05	43.933
IX	406	5483	—	522	160	210	450	32	750	6005	160	30.025	70	41.519
X	385	5712	—	384	—	203	150	25	850	6096	—	30.480	—	40.803
XI	359	5401	—	395	310	153	650	23	400	5796	310	28.981	50	38.821
XII	310	5476	—	416	220	139	250	20	050	5892	220	29.461	10	39.350
Свега	4988	66022	—	5910	810	1906	674	298	050	71932	810	359.664	90	476.675

Од примљене деце у току 1930 отпуштено је здраве деце 915, болесне (којој није потребна исхрана стерилним млеком) 172, других 169 и умрло 99. Свега 1364.

Остало је на исхрани здраве деце 216 и болесне 22.

Деца умрла од органа за варење 52, од осталих узрока 40, од непознатог узрока 7, од тога из грађанства 27 и О. Д. Б. 70 и Средњ. Амб. 2. Потрошња примљеног млека, воде, шећера и брашна види се из табеле број 3.

Заостало из прошле 1929 године 12337 флашица, у току 1930 године купљено је 16970 флашица.

Утрошено флаша у току 1930: преле за време рада 11854 комада. Наплаћено у Заводу за млеко и путер и предато као приход 176,719,90, наплаћено за млеко у Дирекцији

29,915,81. — Укупно у 1930 год. наплаћено 206,635,71. Послато Дирекцији да изврши наплату на Динара 143,517,30. Ослобођено на основи сиротињских уверења на Д. 50,088,55. Свега динара 193,605,85.

ВЕТЕРИНАРСКО ПОЛИЦИЈСКА СЛУЖБА

Извештај о раду за 1930 годину.

Персонал: поред референта има још четири ветеринара, једног специјалисту за ветеринарско бактериолошки и паразитолошки лабораторијум и четири контролора за преглед млека, јаја и других намирница животног порекла. Отсек је имао једног писара, 1 служитеља и 2 позорника.

Рад Отсека се састојао: а) у прегледу стоке за клање, и меса на кланици б) прегледу стоке на сточном и коња на коњском тргу и надзор за издавањем и преношењем сточних пасоша. в) Преглед увеженог са стране све-

жег и прерађеног меса, месних производа, клане живине и т. д. г) преглед млека и крвава од којих се доноси млеко у Београд, б) преглед месарница и месарских радионица на пијацама и ван пијаца, е) надзор и лечење општинске стокe и ж) надзор над стрводерницом.

На кланици у току 1930 год. на прегледу је радило 3—4 ветеринара сваког дана од 8—16 часова изузев недеље, Божића и Ускрса. Са изградњом нове кланице целокупан рад ветеринара ће се вршити уз помоћ најмодернијих апарата и справа на много прецизнији и модернији начин.

Преглед са стране увеженог меса свежег и прерађеног као и клане живине, вршен је на пијацама Зелени Венац и Јовановој. Учињен је предлог да се увежено месо и заклана живина продаје на једној специјалној за то пијаци, како би исто могли куповати поред месара и остали грађани.

Преглед млека вршен је свакодневно. Свега је прегледано 864,640 литара млека код 12500 млекара, а са просечном масноћом 3,65%.

У току године отсек је извео туберкулизацију крвава на 4554 грла. Позитивно реагирало је 14 комада или 0,3%, које су поклани, али при прегледу крвава није констатован ни један случај туберкулозе вимена. У току године Отсек је учинио предлог Суду, да се изведе реорганизација продаје млека на тај начин, што ће се у местима из којих се Београд снабдева млеком образовати млекарске задруге, а да се у Београду подигне једна велика модерна Централна млекара, која би примала сво млеко од задруга, припремљивала за продају и тек тада пуштала у промет.

У току године израђен је и потврђен правилник о продаји јаја, те се по њему сада и управља. Преглед јаја, поред редовних контролора врше још два специјална санитарска контролора-лекара.

Издејствовано је одобрење од Суда Општине, да се на земљишту код Возног Парка, подигне једна бесплатна сточна амбуланта. Иста ће у најкраћем року бити готова и радити.

Таб. преглед поклане стокe и одбаченог меса на кланици 1930 год.

Врсте стокe	Одбачено као неисправно
1. Бикова 496	1 во мршав и 1 болестан од пијемје
2. Волон 13062	3 краве туберкулозне и 1 од ентритиса
3. Јунаца 1279	1 теле од пијемје, 2 од ентритиса
4. Крвава 6758	1 биво од мишерисе шлајхе
5. Јуница 945	1 овца при јагњењу, 3 овце због контузије
6. Телади 23219	5 јагњета контузована
7. Бивола 299	1 кова са зап. плућа и 1 контузована
8. Биволица 177	62 брва бобичава — месо поништено

9. Овцеи овнови 6728	49 брва приказни-цели поништени
10. Јагњаци 19104	1 прасе бобичаво
11. Кова 58	1 прасе контузовано
12. Јаради 3	3 говеђа буга у тежини 160 кг. контузована
13. Свиња 38783	3 говеђа ребра у тежини 55 кг. контузована
14. Прасиди 1705	1 телећи бут у тежини 7 кг. контузован

ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА

Хемијска лабораторија располаже са пет великих соба за рад и подељена је на 1) одељење за испитивање животних намирница 2) одељење за техничке анализе и 3) одељење за биолошка испитивања.

Персонал лабораторије: 4 стална и 1 хонорарни хемичар.

Број извршених анализа по годинама: 1926 г. 274; 1927 г. 1170; 1928 г. 2051; 1929 г. 2676; и 1930 г. 4042.

Нарочита пажња је поклоњена испитивању животних намирница и то: 1) у 1930 г. извршено је 326 анализа воде пијаће и минералне. Вода је готово увек била исправна; испитиваним. Неисправност млека се састојала у томе је 1451 узорак млека од којих свега 61 исправних. Неисправност млека се састојала у недостатку минималне масноће 3,40%. Анализе млека се све више комплетирају, тако, да лабораторија даје сасвим комплетне анализе млека. 3) Испитано 521 угледа брашна и производа од њега, од чега је само један неисправан. Хлеб је од нормалних састојака, али примећено је да је недовољно и неједнако увек испечен и варира проц. соли. 4) Од 544 анализа меса, рибе и производа 164 угледа су били неисправни, поред тога је констатовано код великог броја кобасичара да се додаје брашно. 5) Испитано је 154 угледа зачина од чега су 76 неисправни, највише код алевне наприке, цимета и бибера — додавањем брашна и бариумсулфата. 5) Испитано је 339 угледа освежавајућих напитака — малине, крахера, бозе и лимунате. Констатовано је у 74 случаја додавање сахарина и вештачких недозвољених боја. Содна вода је оспоравана често због нечистоће флаша, у њој се налази као што је утврђено већа количина органских материја него што је дозвољена.

Таб. преглед анализе животних намирница извршених 1930 год.

	исправних	неисправних	свега
Млека и млечних производа	93	1402	1495
Меса, рибе и њихових прерађевина	380	164	544
Брашна, хлеба и бурека	521	1	522
Освежавајућих напитака	339	74	413
Алкохолних пића	280	70	90
Других животних намирница	190	115	305
СВЕГА	1603	1766	3369

Испитивање техничких анализа вршено је у великом броју како за све општинске установе тако и за приватна лица. За општинску трошарину такође је извршен велик број анализа. Са поменутих установа лабораторија директно је општила, шаљући испитане углед под шифром и печатом.

Таб. преглед извршених техничких анализа 1930 год.

	исправно	неисправно	укупно
1) Угља	316		316
2) Минералног уља и асфалта	118		118
3) Бензина, петролеума и к. масти	76		76
4) Хемијски производа и боје	28		28
5) Текстилних предмета	51		51
6) Метала, земље, руда и кер. производа	63	3	66
7) Коже, хартије	11		11
8) Космет. средстава	14		14
Свега техничких анализа	677	3	680
Укупно анализе	2280	1769	4049

Материјални приходи и расходи.

Хемиски лабораторијум је проширен са три нова одељења, која је добио од Техничке Дирекције. Извршене су извесне мање оправке, фарбање. Столови за рад поплочени су керамичким плочама. Монтиран је нов гасни апарат „Беноид“ који снабдева и хемијску и бактеориолошку лабораторију гасом. Од одобреног Судом 100.000 динара кредита је утрошено 70.000 за набавку хемикалија ресто 30.000. Материјални приходи од наплаћених такса за извршене анализе 191.720.

БАКТЕРИОЛОШКА ЛАБОРАТОРИЈА.

Годишњи извештај о раду за 1930 годину.

Персонал лабораторије: 1 референт, 1 бактериолог лекар, 2 лаборанта, 1 медесинар и 1 служитељ.

Делокруг рада лабораторије је у бактериолошком погледу пијаће воде, са водоводних централа, резервоара и мреже приватних бунара, јавних чесама и извора. 2) Преглед животињских намирница, бактериолошке, серолошке и хемијске анализе биолошких продуката (крви, гноја, пљувачке, мокраће и др.) Надзор рада дезинфекционе службе. 5) стручни надзор рада у бактериолошком погледу лабораторије на Белим Водама.

Контрола бактериолошког квалитета воде, нарочито водоводне и изучавање разних околности које утичу на бактериолошки састав воде представљају најглавнији задатак Лабораторије; која предузима мере у споразуму са Управом Водовода ради одржавања беспрекорног квалитета воде. Свакодневно испитивана вода „Макиш“ Шест Топола, подземна

Макиш и мешана. Савска хлорисана „Макиш“ била је редовно исправна изузев 23-27-XI кад је вода садржала већи број клице услед: 1) Јаке замућености савске воде; испирања таложина; 3) непотпуне коагулације и 4) релативно убрзаног филтрисања.

Предузете су мере да се у времену када је Сава мутна као и приликом испирања таложника, додавање хлора повиси на 0,8. Приступљено је испитивању услова за оптималну коагулацију а најстрожије је забрањено форсирати филтрисање. б) Савска хлорисана вода код Шест Топола се не употребљава за пиће још од 30-XI-1929 год. За време сезоне рада фабрике шећера на Чукарици (IX-XI) у њој се појављује ацидитет у раствору од 1 куб. см., а б. коли у раствору од 2,5—7,5 куб. см. У осталим месецима ова је вода била релативно исправна. в) Подземна макишка вода прегледавана је сваког дана и б. коли није нађен, док се ацидитет често јављао у раствору од 5 куб. см. Утврђено је да вода из групе бунара „стари колектор“ садржи 15,20 б. коли. Ову групу бунара требало би искључити из употребе и извршити дезинфекцију. г) Мешана вода из мреже узима се сваког дана на 5—10 разних места и прегледа бактериолошки. Изузев 23-27-XII била је увек исправна. По предлогу бакт. лабораторије извршено је испирање и дезинфекција мреже и резервуара од 17-XI до 1-XII. За то време су узимане пробе са разних делова мреже ради бактериолошке анализе и констатовано је да вода из мреже доње зоне (Палилула) садржава највише талоба и дала је најнегативнији бактериолошки налаз. Извршена је и дезинфекција мреже као и доводне цеви од 500 м. раствором хлорног креча јачине 10 гр. хлора на 1000 л. воде.

ОТСЕК ЗА ПОМАГАЊЕ СИРОТИЊЕ И СОЦИЈАЛНЕ УСТАНОВЕ О РАДУ У 1930. ГОД.

Рад Отсека у овој години, с обзиром на природу послова које обавља, може се поделити на два дела. Први се односи на помагање сиротиње, а други на социјалне установе:

Помагање сиротиње:

Преко овога Отсека општина помаже сиротињу:

- 1) у новцу;
- 2) у дрвима;
- 3) у лековима и лечењу и
- 4) у погребним средствима.

1) Новчана помоћ је стална и тренутна.

Стална помоћ се даје само оним лицима која утврде своје сиромашно стање општинским уверењем и немогућност да живе од своје зараде. То су обично старици и старице без фамилије или жене оптерећене ситном децом. При давању ове помоћи, поред проверавања на лицу места, нарочита коми-

сија у којој поред референта и Директора одељења учествују три одборника, цени прикупљени материјал и саставља предлог за суд и одбор којима би лицима и колику суму требало одредити на име сталне месечне помоћи.

Због економске кризе, велики број појединаца и породица доведено је у врло тежак материјални положај. Тиме се објашњава велико тражење сталне месечне помоћи. У току целе 1930 год. јавило се за ову помоћ 296 лица. Све молбе биле су пред комисијом за сталну помоћ.

Број усмених пријава далеко је већи него што је овде означено. Јер свакоме се молба не прима, а и ако се прими она не излази пред комисију кад је по све очито, на основу прикупљених података, да пријављено лице не може рефлектирати на сталан месечни приход од општине у новцу.

У току целе 1930 године издато је на име сталне помоћи 596.120 динара. Просечно сваког месеца је издато ове помоћи 49.676 динара на 454 лица.

По месецима стална помоћ је овако дељена:

Јануар	47.250	динара	на	417	лица
Фебруар	46.550	"	"	410	"
март	46.250	"	"	407	"
април	49.620	"	"	450	"
мај	49.020	"	"	445	"
јуни	51.150	"	"	473	"
јули	51.020	"	"	473	"
август	50.470	"	"	468	"
септембар	50.920	"	"	473	"
октобар	50.720	"	"	471	"
новембар	50.970	"	"	475	"
децембар	52.180	"	"	486	"
Свега:	596.120	динара			

Величина сталне помоћи пење се до 200 динара, према приликама. Свега два лица примају већу помоћ, и то једно 300 динара а друго 500 динара месечно.

Тренутна помоћ у новцу је један застарео али у Београду врло укоревен начин помагања сиротиње. По својој намени она има за циљ да онога који је запао у моменталну беду помогне са скромном сумом која се пење максимум до сто динара. У највећем броју случајева ова помоћ не прелази педесет динара.

Искуство је показало да се овим путем не постиже много. У великом броју случајева тренутна помоћ није у стању да ублажи мизерију појединаца због тога што је мала. Са тога разлога отсек спрема потребан материјал за стварање сиротињских кући које треба да раде бар за време јесени, зиме и раног пролећа када се тешко налази зарада. У овим кућама, сви они који траже тренутну помоћ, добијали би један или два obroка дневно. Тако организована, ова помоћ била

би и ефикаснија и трајнија, а њоме се не би развијао код најсиромашнијих слојева, осећај просјачења који се ствара давањем с временом на време по две три банке помоћи.

У 1930 години издато је тренутне помоћи 24.064 динара на 1064 лица.

По месецима тренутна помоћ је овако дељена:

Јануар	рачунато у Божићну помоћ о којој ће бити речи мало ниже		
фебруар	2.400	динара	на 69 лица
март	2.840	"	" 109 "
април	2.570	"	" 120 "
мај	2.385	"	" 92 "
јуни	2.269	"	" 100 "
јули	2.040	"	" 83 "
август	1.961	"	" 80 "
септембар	1.869	"	" 79 "
октобар	1.834	"	" 86 "
новембар	2.095	"	" 95 "
децембар	1.801	"	" 80 "
Свега:	24.064	динара	1.064 лица

Овде није урачуната Божићна помоћ за буџетских средстава 1930 године.

Установа *божићне помоћи* налази сваке године на пуно разумевање код Београђана. И ове, као и прошлих година, председник општине упutio је апел на грађанство да својим скромним прилозима ублажи беду сиротиње о светлим празницима Христовог Рођења. Отсек је разаслао ово писмо на пет хиљада адреса. Грађанство је схватило апел и приложило за сиротињу 142.070 динара. Ови прилози, као и прошле године, скупљани су преко Општинске Штедионице тако, да није могло бити никаквих злоупотреба.

Сви прилози скупљени пред Божић предати су Фонду за помагање сиротиње и сузбијање просјачења који је створен прошле године при Општинској штедионици. Овај Фонд, за Божићне празнике, дотирала је општина 150.000 динара.

Сви прилози, од грађана и општине, нису подељени. Отсек је из Фонда изузео динара 201.465 и поделио их на 2.870 лица и то 30.300 динара подељено је сиротињи која ужива сталну помоћ, а 171.165 динара подељено је осталој сиротињи.

Ако се прави поређење о прикупљању прилога и деоби божићне помоћи у овој и прошлој години долази се до следећих констатација:

1) прикупљено од грађанства у 1929/30 г. 137.174.50 а у 1930/31 год. 142.070 динара.

2) Општина дала из својих средстава: у 1929/30 г. 100.000.— а у 1930/31 г. 150.000.— динара.

3) подељено помоћи у 1929/30 г. 100.000 а у 1930/31 год. 201.465.— динара.

Из ових цифара се види да је општина схватила пораст сиротиње због привредне кризе и да је својом помоћи унела радост у

2.870 сиротињских домова. С друге стране види се да је у овој години и одзив грађана за помоћ сиротињи пред празнике био већи него у 1929/30 години.

*

Специјална врста тренутне помоћи су т.зв. *рефундације*. Оне се, за разлику од тренутне помоћи за Београђане, дају небеограђанима т.ј. члановима других општина који дошавши у Београд, нису у могућности да се врате својим кућама, а у таквом су положају да с друге стране не могу доћи до железничке карте. Таквим лицима, после утврђеног идентитета и припадништва једној општини, даје се нужна сума за пут на рачун општине којој дотично лице припада. Ова врста помагања је законска обавеза сваке општине.

У току 1930 г. 139 лица примило је 11.154 динара на име рефундације.

У току 1930 год. наплаћено је од дуговања на име рефундација дин. 5.527.50. Од те суме 3.204 динара пада на наплату рефундација датих у току 1930 год. што значи да је дуг из ове године остао за 1931 год. у износу од 7.860 динара.

Потребно је истаћи да наплата иде врло споро и захтева велику преписку. Има извесних општина, нарочито сеоских, које су врло непредусретљиве, због чега је одељење за социјално и здравствено старање приморано да чини интервенције и код краљевских банских управа.

2) *Помоћ у дрвима*. Сваке године у доба јаче зиме, општина набавља дрва и дели их сиротињи преко овога отсека. У овој години подељено је 1.150 кубних метара дрва. Гро ове помоћи дели се пред Божић. Тако је овога Божића (1930/31) подељено 1.000 куб. мет. дрва. Кад се ова врста помоћи дода новчаној божићној помоћи, о којој је унапред било речи, онда још јаче пада у очи колико је ефикасна помоћ коју општина даје својој сиротињи за божићне празнике.

У току године подељено је дрва, не рачунајући овде већ наведену цифру 150 куб. мет. тако да укупна сума датих дрва сиромашним Београђанима и Београђанкама у току целе 1930 год. и за Божић 1931 год. 1931 год. износи 1150 куб. мет.

Подела дрва у тесној је вези и са поделом тренутне помоћи. Јер отсек води рачуна о факту да они који нису у могућности да купе дрва нису у могућности ни да плате превоз дрва која добијају од општине. Због тога свако лице које добије дрва добије на име тренутне помоћи потребну суму за превоз.

3) *Помоћ у лековима и лечењу*.

Сваки сиромашан члан општине београдске, који утврди то стање сиротињским уверењем, добија преко овог отсека бесплатно лекове. Процедура око овог начина помага-

ња своди се на оверавање рецепта издатих од стране лекара, на основу чега све апотеке у Београду издају лекове заинтересованом на рачун општине београдске. У току целе 1930 године оверено је 1801 рецепт за бесплатне лекове сиротињи. Трошкови створени овим начином помагања не могу се одмах утврдити пошто рецепти, пре него се поднесу на исплату, иду у министарство социјалне политике и народног здравља и тако се ликвидација за прошлу годину врши скоро кроз целу наредну годину.

б) *Лечење сиротиње преко овога отсека* састоји се у упућивању у санаторијуме и летовалишта оних болесних лица сиротног стања за које нарочита стручна комисија утврди потребу и врсту лечења. Ова помоћ подељена је у току 1930 год. на 54 лица у суми од 50.560 динара. Овој суми треба додати 4.900 динара датој подмлатку Црвеног Крста који је водио групу сиромашне деце на летовање у приморје и 25.250 динара датих школској поликлиници за опорављање сиромашне деце у Шуметлицима. Кад се ове две цифре додаду првобитној суми за опорављање и лечење по бањама и санаторијумима онда се види да је општина за лечење сиротиње по бањама, опоравилиштима и санаторијумима издала на београдску сиротињу у 1930 год. 80.710 динара.

4) *Помоћ у погребним средствима*. Ову помоћ уживају они сиромашни грађани који имају смртни случај у кући, а нису у могућности да изврше сахрану са својим средствима. Њима се дају о општинском трошку гроб, кола за пренос, сандук и крстача. У току 1930 год. ових средстава је подељено сиротињи:

гробова	141	у вредности	7.410 дин.
сандука	145	"	13.700 "
крстача	143	"	1.430 "
преноса колима	6550	"	6.550 "
			Свега: 29.090 дин.

Има случајева где сродници умрлог немају сиротињско уверење приликом тражења погребних средстава. Таквим се лицима ипак дају погребна средства уз писмену гаранцију да у одређеном року поднесу уверење или плате узете ствари. На тај начин ствара се потраживање општине према оним појединцима који у одређеном року нису поднели сиротињско уверење нити су положили новац. У 1930 г. реализовано је тих потраживања у укупној суми од 9.277 динара. Од тога 7.287 динара пада на 1929 год. а 1.990 динара на 1930 годину.

СОЦИЈАЛНЕ УСТАНОВЕ

Активност отсека на овом пољу је дво-струког карактера. С једне стране она се састоји у одржавању Дома стараца и старица, једине социјалне установе у надлежности овога отсека коју општина издржава из сво-

јих средстава преко свога особља, и помагању социјалних установа буџетом одређеним субвенцијама које су установе створене и одржавају се приватном иницијативом.

а) У Дом стараца и старица примају се само чланови ове општине који су сиромашног стања, неспособни за рад и без ичије помоћи. По месецима, у Дому је било штићеника:

у јануару	87 мушк.	100 женс.,	свега	187
у фебруару	88	" 99	" "	187
у марту	86	" 101	" "	187
у априлу	85	" 101	" "	186
у мају	85	" 101	" "	186
у јуну	79	" 107	" "	186
у јулу	78	" 104	" "	182
у августу	80	" 105	" "	185
у септембру	82	" 110	" "	192
у октобру	83	" 110	" "	193
у новембру	83	" 116	" "	199
у децембру	88	" 117	" "	205

У току целе 1930 године у Дому је умрло 15 стараца и 19 старица, а примљено 23 стараца и 37 старица. За исто време Дом су напустили 3 старца и 4 старице.

Дом стараца и старица и ако је кроз целу годину имао под својим кровом оволики број штићеника, ипак је мали, да би могао примити све оне старце и старице који су у великој беди, остављени себи скоро без ичије помоћи. Са зидањем једног малог павиљона које ће почети на пролоће и у који ће бити смештени оболели штићеници Дома, број слободних места у Дому знатно ће се повећати и на тај начин ефикасност ове установе постаће осетнија.

На издржавање Дома, рачунајући ту само храну и огрев, утрошено је у 1930. год. 421.498,25 динара, на плаћање послуге динара 141.100, и на разне друге набавке 86.125,18 динара, што износи укупно 648.723,93 дин.

б) Помоћ установама створеним приватном иницијативом давана је према одредбама буџета. Акција отсека састојала се у обилажењу свих ових установа и оверавању признаница за пријем субвенције. На овоме месту треба истакнути љубав према послу и велику пожртвованост свих друштава без разлике која уживају помоћ од општине. Може се без претеривања рећи, да постоји осећај код ових друштава да су она један део општинске социјалне службе и да руковођени тим начелом стоје у тесној колаборацији са општином. Кад буду готови годишњи извештаји ових друштава, видеће се јасно резултати њиховог делања.

Овде ћемо навести друштва и установе која су примила на издржавање и васпитање децу коју им је отсек упутио.

Дечија станица Централног Хигијенског Завода: 1 мушко и 3 жен. деце.

Завод за заштиту и васпитање деце 9 мушке;

Заштита девојака 13 женских;

Свега збринуто преко отсека у 1930. год. 10 мушке и 16 женске деце.

Независно од овога све установе су радиле самостално и у границама могућности вршиле савесно своју дужност.

У 1930. год. према буџетским одредбама издато је: на 27 друштава и установа динара 1.270.000 и то:

1. Материнским удружењу	400.000	дин.
2. Српској Мајци	150.00	"
3. Друштву за васпитање и заштиту деце	48.000	"
4. Обданишту бр. 2	84.000	"
5. Обданишту бр. 3	84.000	"
6. Дому за васпитање малолетника	50.000	"
7. Друштву за заштиту девојака	60.000	"
8. Дому ученица	20.000	"
9. Друштву „Краљ Дечански“	20.00	"
10. Женској Занат. Школи Б.Ж.Д.	10.000	"
11. Средњешколској Матици	10.000	"
12. Бачкој Трпези	60.000	"
13. Друштву за чување народног здравља	20.000	"
14. Београд. Друштву „Гајрет“	10.000	"
15. Удружењу општ. чиновника	10.000	"
16. Удружењу породица изгинутих и померлих официра у рату 1912—1918	20.000	"
17. Друштву „Књ. Љубица“	3.000	"
18. Јевреј. друштву „Милосрђе“	2.000	"
19. Срп.-јевр. друш. „Добротвор“	2.000	"
20. Трпези акад. јевр. друштва „Потпора“	5.000	"
21. Одбору госпођа за заштиту слепих девојака	20.000	"
22. Хуманом друштву „Насушни Хлеб“	20.000	"
23. Инвалидима београдским	30.000	"
24. Руској Трпези	6.000	"
25. Студентском дому	80.000	"
26. Интернату руских студената	6.000	"
27. Друштву „Кап млека“	40.000	"

Свега: 1.270.000 дин.

Подносећи овај извештај о раду отсека у прошлој години, сматрам за потребно да нагласим, да се и на једном и на другом пољу, и на пољу помагања сиротиње и на пољу помагања и рада социјалних установа и хуманих друштава, осећа извесан напредак према резултатима постојећим у току 1929. год. и да се може справом очекивати да ће у наредној години тај напредак бити још већи.

(Наставиће се)

СПИСКАК

одобрених планова у међувремену од 22. априла до 24. маја 1931 г. закључно.

Редни број	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број	ПРОЈЕКТАНТ	Каква је зграда	Примедба
1	Парезановић Василије	Коче Кап. 45-47	Борошић Ђура	са 2 спрата	
2	Петровић Јован	Душанова 75	Злоковић Милан	са 3 спрата	
3	Драгићевић Милорад	Леди Каудри 3	Пајовић Жарко	приз. и мас.	
4	Команда Жандармерије	Св. Сава 14-14а	Крстић М.	са 4 спрата	
5	Дамњановић Никола	Кр. Алексан. 284	Матејић Никола	приземна	
6	Јанковић Живка	Франкопанова 4	Маџаревић Тих.	2 сп. и манс.	
7	Маса Марјановића Ал.	Мирочка 5	Јовановић Милут.	са 1 спратом	
8	Лукић Косара	Захунска 10	Филиповић Рад.	са 2 спрата	
9	Смирнов Павле	Славујев Вен. 5	Дингарац Душан	приземна	дозифив.
10	Јањић Обрад	Облаховска 26-28	Урбан Фрања	са 1 спратом	дозифив.
11	Милосављевић Борисав	Војвођ.-Нишка	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
12	Ђурић Радован	Нова 387—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
13	Околичанин Антоније	Јове Илића 164	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
14	Божих Сава	Нова 169—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
15	Ђорђевић Војислав	Нова 231—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
16	Богосављевић Душан	Шумадиска 325	Сташевски Валериј	приземна	
17	Симић Сима	Нова 344—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
18	Мишић Лујза	Шумадиска 212	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
19	Станковић Петар	Нова 291—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
20	Гинић Васа	Нова 133—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
21	Живковић Милорад	Нова 247—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
22	Лазаревић Ђорђе	Јове Илића 365	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
23	Филиповић Фердинанд	Нова 195—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
24	Јовановић Влад.	Бојанска 5	Анђелковић Цвет.	приземна	
25	Панова Ђ. Антонина	Тимочка 17	Билински Влад.	приземна	
26	Ђурчин Чедомир	Нова 259—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
27	Миргић Јован	Нова 301—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
28	Шкекић Чедомир	Нова 130—Вож.	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
29	Маршићанин Тиослав	Прест. Трг. 37	Јовановић Д. Јов.	са 1 спратом	преправ.
30	Апро Стеван	Молерова 54	Урбан Фрања	са 3 спрата	
31	Матејић С. Ђорђе	Пожаревачка 30	Јовановић Милан	приземна	
32	Јанковић Ђока	Цет. Кн. Миле. 28	Стаменковић Рад.	приземна	
33	Стефановић Драгољуб	Нова 229—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
34	Семан А. Михаило	Шум. и Нове 150	Сташевски Валериј	приземна	
35	Радосављевић Војин	Крунска 66	Билински Владим.	са 1 спратом	преправка дозифив. и подизање
36	Викторовић М. Катар.	Вој. Миш. 57-59	Билински Влад.	са 2 спрата	дозифив.
37	Арчон Терезија	Књажевачка 20	Палигорић Симча	приземна	
38	Петровић Никодије и Ј.	Стој. Новак. 14	Шафарик Јанко	са 2 спрата	
39	Дајч Емил и Августа	Поп Лукина 21	Талви Л. Р.	са 3 спрата	
40	Спасић Д. Стана	Реонска 41	Пајовић Жарко	приземна	
41	Ђуровић Наталија	Драгачевска 13	Мак Клур Хуго	приземна	дозифив.
42	Здравковић Ђорђе	Црногорска 4	Кренлик Љуб.	са 3 спрата	
43	Петровић Даница	Стој. Новак. 12	Пауновић Влад.	са 1 спратом	
44	Марковић Љуб.	Поречка 13	Дингарац Душан	приземна	гаража
45	Стојановић Драгиња	Синђелићева 18	Ђорђевић М. Ђор.	са 1 спратом	
46	Стојановић Катарина	Синђелићева 11	Ђорђевић М. Ђор.	са 1 спратом	
47	Новаковић Исидор	М. Давидов. 22	Билински Вламир	приземна	вер. и огр.
48	Трајковић Михајло	Гробљанска 6	Милосављевић С.	са 2 спрата	
49	Вучковић Данило	Раденичка 21	Швејкар Јан	са 1 спратом	преправка и доизање

Редни број	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број	ПРОЈЕКТАНТ	Каква је зграда	Примедба
50	Кениг Константин	Ратно Острво	Маринковић Јован	приземна	купатило
51	Станковић Димитрије	Мал. иФ. Денер.	Дингарац Душан	са 1 спратом	
52	Драгутиновић Милорад	Гледстонова 17	Борђевић Алекс.	са 1 спратом	
53	„Авалска Задруга“	Ки. Љуб. и Ч. Љ.	Јанковић Алекс.	са 4 спр. и ман.	приземна
54	Протић Видосава	Нова 328—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
55	Поповић Слободан	Нова 236—Вож.	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
56	Драгић Милорад	Нова 389—Вож.	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
57	Максимовић Јован	Нова 203—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
58	Мирковић Сима	Нова 254—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
59	Чичин Марио	Нова 145—Вож.	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
60	Драшковић Радован	Нова 284—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
61	Нинковић Васа	Нова 184—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
62	Пелц Звонимир	Нова 177—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	
63	Мандић Зорка	Нова 132—Вож.	Сташевски Валериј	приземна	приземна
64	Бикловић Цвета	Шумадијска 414	Сташевски Валериј	приземна	
65	Лазич Видосава и Др.	Шумадијска 415	Сташевски Валериј	приземна	
66	Павловић Живко	Јове Илића 275	Сташевски Валериј	приземна	
67	Олић Љубиша	Јове Илића 369	Сташевски Валериј	приземна	
68	Томашевић Даринка	Јове Илића 400	Сташевски Валериј	приземна	
69	Поповић Мих.	Југ Богданова 10	Дингарац Душан	са 1 спратом	
70	Маса Константиновић Ј.	Душанова 34	Мацаревић Тихоб.	са 1 спратом	
71	Васић Василије	Хилендарска 23	Лазич С.	са 3 спрата	
72	Сићевић Велинка	Драгачевска 10	Урбан Фрања	са 3 спрата	дозијив. преправка
73	Белосавић Никола	Кр. Милут. 20	Туцаковић Ж. А.	са 2 спрата	
74	Белић Михаило	Душан. и Раден.	Талви Л. Р.	са 3 спр. и манс.	
75	Јовичић Илија	Цара Душана 2	Дубоки Јан	приземна	
76	Димитријевић Станојка	Војв. Драгом. 15	Стаменковић Рад.	приземна	
77	Николајевић Алек. и Јул.	Жоржа Клем. 8-10	Билински Влад.	са 4 спрата	
78	Сладековић Миленко	Бранкова 16	Борисављевић Мил.	са 3 спрата	
79	Шмит Карло	Св. Нилоле 112	Јовановић Симиша	приземна	
80	Даниловић Зарије	Сарајевска 19	Дингарац Душан	са 1 спратом	
81	Пајковић Невенка	Захумска 16	Бабић Душан	са 1 спратом	дозијив. преправ.
82	Дружба Мис. Св. Винка	Пожешка 31	Гоцић Борице	са 1 спратом	
83	Вамлић Милорад	Душанова 32	Владимировић Д.	са 1 спратом	
84	Михајловић Иконија	Триско-Пожарев.	Дингарац Душан	приземна	
85	Милосављевић Божидар	Румунска 68	Божић Божидар	са 1 спратом	
86	Јовановић Ружа	Крунска 66	Сташевски Валериј	са 3 спрата	
87	Радивојевић Живојин	Ратар.-Челопечка	Трехлик-Јелиник	са 1 спратом	
88	Гавриловић Стана	Врањска 9	Јовановић Станиша	приземна	
89	Ловрић Емил	Андре Николића	Ђурић Здравко	приземна	
90	Костић Дим. и Персида	Стан. Главаша 36	Швејкар Јан	са 1 спратом	дозијивање и преправке
91	Лазаревић Божидар	1 Жел. Колонија	Дингарац Душан	приземна	
92	Журжул Татјане	Шумадијска 335	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
93	Мокрањец Мирослав	Цвијићева 37	Којић Бранислав	са 1 спратом	
94	Јанковић Драг.	Војвођанска 38	Гранић Душан	приземна	
95	Најдановић Вера	Проте Матеје 1	Најдановић Ник.	са 1 спратом	
96	Марутић А. Милица	Д. Туцаковића 30	Анђелковић Цв.	приземна	
97	Павловић Јован	Престол. Петра 53	Стаменковић Рад.	приземна	
98	Мијатовић Коста	Румунска 23	Урбан Фрања	са 1 спр. и манс.	
199	Поповић Бож.	Кап. Мишина 19	Борошић Ђура	са 2 спрата	
100	Бекић Перо	М. Јевросиме 20	Борисављевић М.	са 3 спрата	дозијивање и преправке
101	Бехоман Звонимир и Серђерђи Јанко	Нова 168 — Вож.	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
102	Живковић Катарина	Нишка 19	Сташевски Валериј	са 1 спратом	
103	Маса Стајића Васа	Ташкова 32	Матејић Никола	приземна	

Редни број	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број	ПРОЈЕКТАНТ	Каква је зграда	Примедба
105	Митић Витомир	Желез. колонија	Јовановић Милут.	приземна	
106	Обрадовић Драгољуб	Јове Илића 158	Сташевски Вал.	приземна	
107	Стојановић Демча	Таковска-В. Доб.	Сташевски Вал.	приземна	изм. плана
108	Марковић Лазар	Зрињска 11	Швејкар Јан	приземна	дозив.
109	Грађ. Предуз. „Ограп“	Б. Кланица Д.	Швејкар Јан	приземна	
110	Антоновић Душан	Таковска 27	Урбан Фрања	приземна	дозив.
111	Кочент Фрања и Марија	Поп Ташкова 33	Драгићевић Чед.	приземна	
112	Пешић Душан и Душица	Шумадијска 334	Сташевски Валериј	приземна	
113	Таран Пандора	Хекторовићева 7	Дингарац Душан	приземна	
114	Табакић Милева	Пашићева-Нова	Шафарик Јанко	са 3 спрата	преправка и
115	Пењић Милан	Милешевска 11	Анђелковић Цв.	са 1 спратом	дозивање
116	Милишић Лука	Ладна Вода	Урбан Фрања	са 1 спратом	
117	Стојишић Стеван	1. Жел. Колонија	Јовановић Милут.	приземна	
118	Јешић Младен	Пожаревачка 14	Сташевски Вал.	приземна	дозив.
119	Антић Мара	Нова ул. 60. бр. 35	Златичанин Р.	приземна	

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ:

Продаја старог гвожђа

Дирекција Трамваја и Осветлења у Београду, расписује прву јавну усмену лицитацију за продају око 10 вагона старог гвожђа на дан 12. Јуна 1931. године, у 11 часова пре подне у Дирекцији.

Лицитанти су дужни да положе кауцију

у износу од динара 2.000.— у готову на дан лицитације најдаље до 10 часова пре подне

Старо гвожђе се може видети сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова у Магацину Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења Д.Бр 16772 од 28. V. 1931. године, у Београду.

Општинска Штедионица

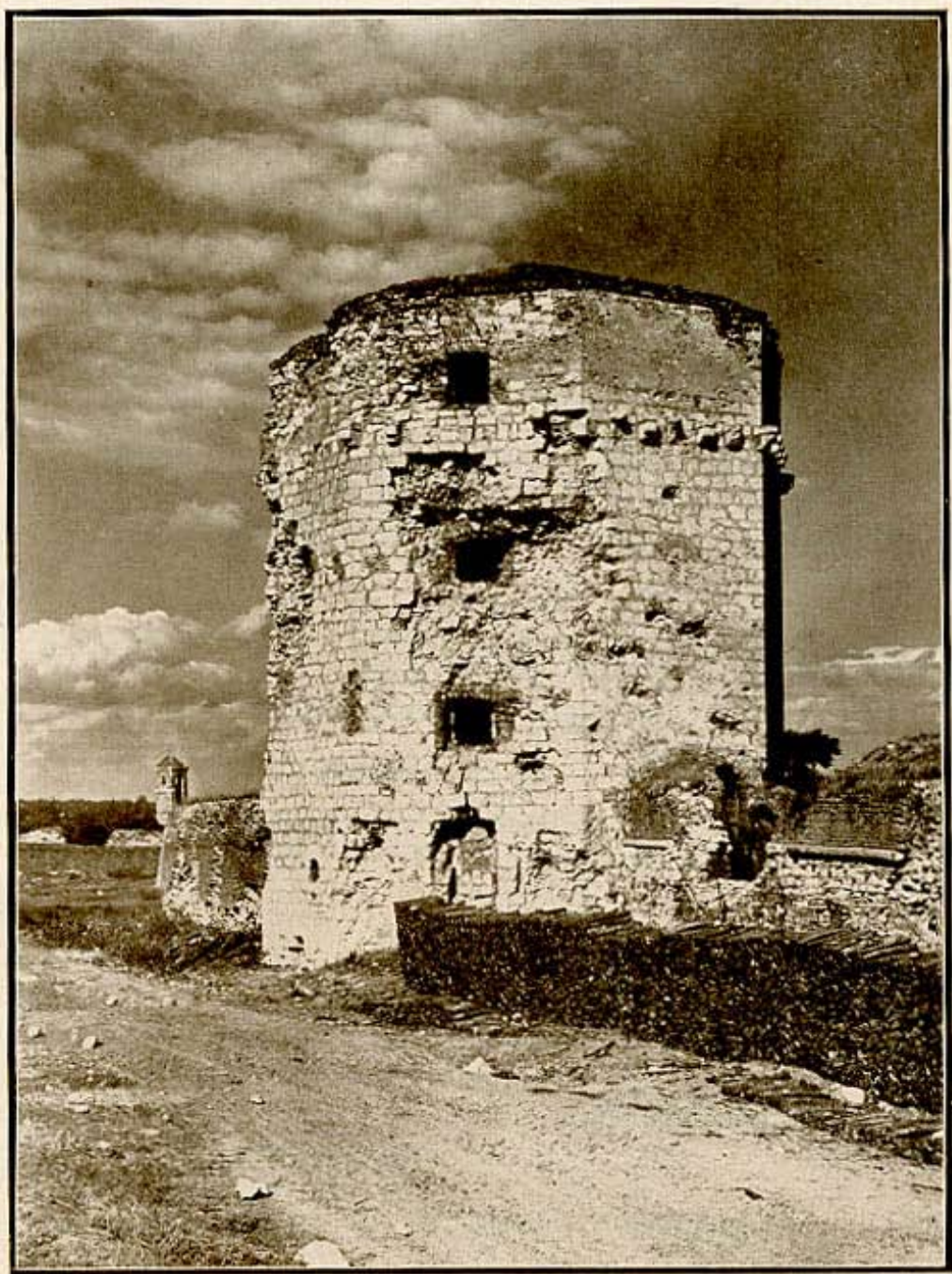
Угао Васине и Добрачине улице број 1

Рад отпочео од 1. октобра 1929

Капитал 30,000.000.— Динара

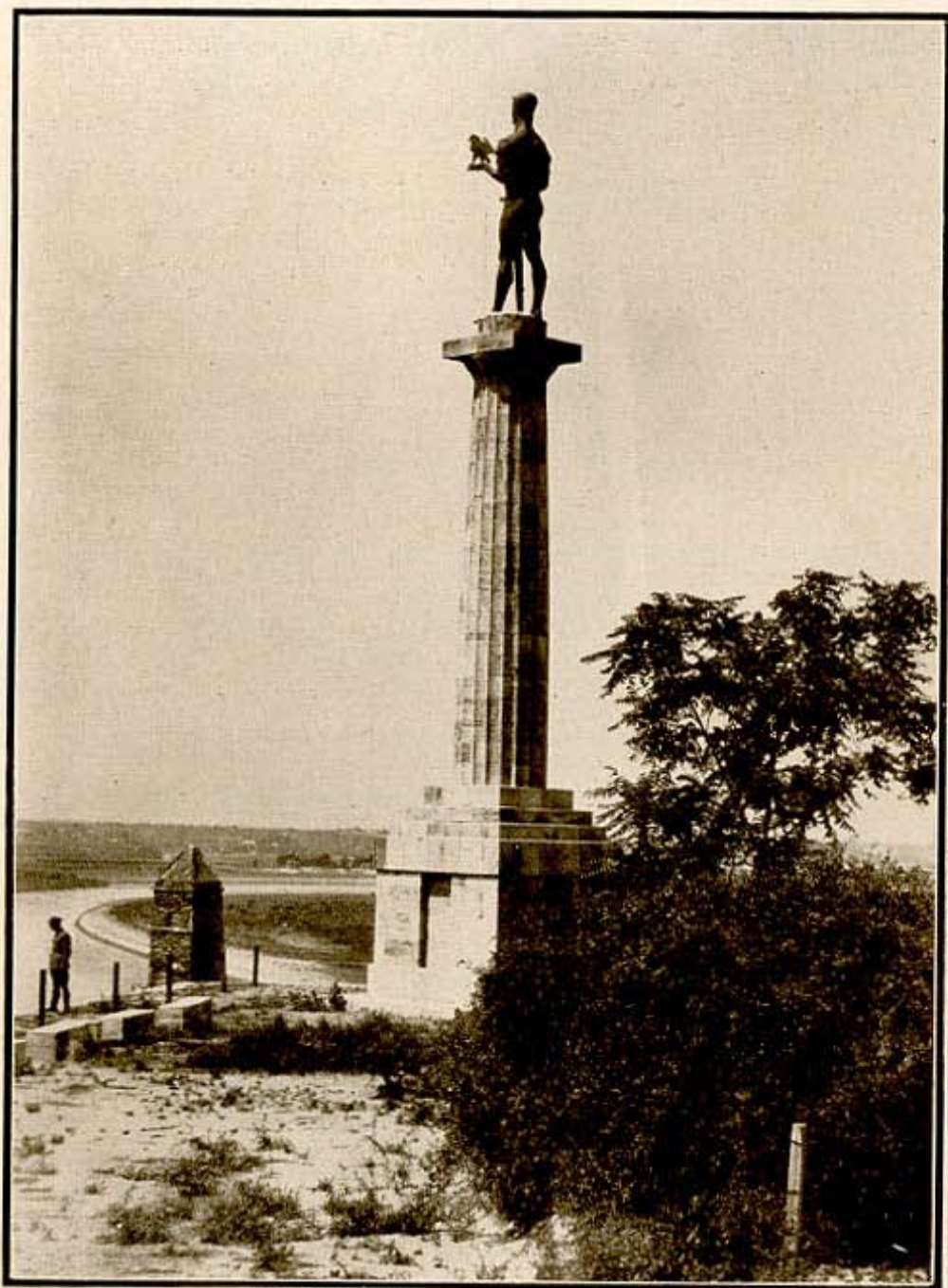
Даје зајмове *свима грађанима* града Београда по *есконту и на залоге* разних хартија од вредности и драгоцености под најповољнијим условима. Прима *улоге на штедњу* и плаћа најповољнију камату. Обавља и све остале *банкарске послове* осим спекулативних. Ово је новчани завод *свих грађана* града Београда. Београђани, уложите вашу уштеду у овај *свој* новчани завод и користите се њиме. *За улоге на штедњу гарантује Београдска општина.* *Штедионица је потпуно самостална и аутономна установа.* Врши исплате и наплате као и све остале банкарске послове осим спекулативних.

СПОМЕНИЦИ БЕОГРАДА

Стари: Кула Небојша у доњем граду

СПОМЕНИЦИ БЕОГРАДА

Нови: Мештровићев победник на Калимегдану